

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22: MJU23

Vattenvård

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkanden om vattenvård från allmänna motionstiden 2021/22. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk. Utskottet anser att det är angeläget att regeringen på EU-nivå verkar för att kraven i ramdirektivet för vatten och avloppsdirektivet är tydliga och samstämmiga och att de utformas på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar i miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om vattenvård, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om vattenförvaltning, vattenrening, vattenföroreningar, vattendirektivet och övergödning.

I betänkandet finns 27 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och sex särskilda yttranden (M, SD, C, V, KD, L). I en av reservationerna (S, V, MP) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen.

Behandlade förslag

Cirka 110 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning.....	9
Utskottets överväganden.....	10
Vattenförvaltning.....	10
Vattenrening	16
Vattenföreningar	31
Vattendirektivet	46
Övergödning.....	61
Övriga vattenvårdsfrågor.....	78
Motioner som bereds förenklat.....	85
Reservationer	86
1. Organisation av vattenförvaltningen, punkt 1 (MP)	86
2. Vattenförvaltningsavgift, punkt 2 (MP).....	86
3. Centrum för kemiska risker i vattenresursen, punkt 3 (MP).....	87
4. Moderna reningsverk, punkt 4 (C, KD).....	88
5. Krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk, punkt 5 (C, MP)	88
6. Tillsyn av minireningsverk, punkt 6 (L).....	89
7. Påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk, punkt 7 (S, V, MP).....	90
8. Föreningar i grund- och ytvatten, punkt 8 (MP).....	90
9. Screening av avloppsvatten, punkt 9 (SD).....	91
10. Arbete på EU-nivå mot plaster i haven, punkt 10 (KD)	91
11. Miljöövervakning för vattenförvaltningen, punkt 11 (MP)	92
12. Översyn av ekodesigndirektivet, punkt 12 (M, KD).....	93
13. Krigsmateriel i känsliga vattendrag, punkt 13 (C, MP)	93
14. Beräkning av utsläppsreduktion, punkt 14 (M, KD).....	94
15. Genomförande av vattendirektivet, punkt 15 (SD).....	95
16. Genomförande av vattendirektivet, punkt 15 (MP)	95
17. System för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön, punkt 16 (C, KD).....	96
18. Insatser mot övergödning, punkt 17 (MP).....	97
19. Översyn av LEVA-projektet, punkt 18 (M, C, KD, MP).....	98
20. Permanenta åtgärdssamordnare, punkt 19 (MP).....	98
21. Nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring, punkt 20 (M, C, V, MP).....	99
22. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (M).....	100
23. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (C).....	100
24. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (L).....	101
25. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (MP).....	102
26. Internationellt havsavtal, punkt 23 (MP)	103
27. Kompetens om bottenkartering, punkt 24 (C)	104
Särskilda yttranden	105
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (M).....	105
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (SD)	105
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (C).....	105
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (V)	105

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (KD).....	105
6. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (L).....	106
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	107
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22	107
<i>Bilaga 2</i>	
Motioner som bereds förenklat	119

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Vattenförvaltning

1. Organisation av vattenförvaltningen

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:1328 av Patrik Engström m.fl. (S),

2021/22:1769 av Elin Gustafsson (S) och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (MP)

2. Vattenförvaltningsavgift

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 16 och 17.

Reservation 2 (MP)

3. Centrum för kemiska risker i vattenresursen

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 40.

Reservation 3 (MP)

Vattenrening

4. Moderna reningsverk

Riksdagen avslår motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 13.

Reservation 4 (C, KD)

5. Krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk

Riksdagen avslår motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 21.

Reservation 5 (C, MP)

6. Tillsyn av minireningsverk

Riksdagen avslår motion

2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 34.

Reservation 6 (L)

7. Påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 16,

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 9 och

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 24.

Reservation 7 (S, V, MP)

8. Föroreningar i grund- och ytvatten

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 34 i denna del.

Reservation 8 (MP)

9. Screening av avloppsvatten

Riksdagen avslår motion

2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18.

Reservation 9 (SD)

Vattenföroreningar

10. Arbete på EU-nivå mot plaster i haven

Riksdagen avslår motion

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 44.

Reservation 10 (KD)

11. Miljöövervakning för vattenförvaltningen

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 33, 34 i denna del och 36.

Reservation 11 (MP)

12. Översyn av ekodesigndirektivet

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20 och

2021/22:4217 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 58.

Reservation 12 (M, KD)

13. Krigsmateriel i känsliga vattendrag

Riksdagen avslår motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 31.

Reservation 13 (C, MP)

*Vattendirektivet***14. Beräkning av utsläppsreduktion**

Riksdagen avslår motion

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 35.

*Reservation 14 (M, KD)***15. Genomförande av vattendirektivet**

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 17 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37.2 och 46–48.

*Reservation 15 (SD)**Reservation 16 (MP)**Övergödning***16. System för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön**

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 28 och

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 30.

*Reservation 17 (C, KD)***17. Insatser mot övergödning**

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 49 i denna del.

*Reservation 18 (MP)***18. Översyn av LEVA-projektet**

Riksdagen avslår motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 26.

*Reservation 19 (M, C, KD, MP)***19. Permanenta åtgärdssamordnare**

Riksdagen avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 56.

*Reservation 20 (MP)***20. Nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring**

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 29,

2021/22:3431 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39,

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 20 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 49 i denna del.

Reservation 21 (M, C, V, MP)

21. Anläggande av våtmarker

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 25,

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 16 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 30.

Reservation 22 (M)

Reservation 23 (C)

Reservation 24 (L)

Reservation 25 (MP)

Övriga vattenvårdsfrågor

22. Havsplaner

Riksdagen avslår motion

2021/22:1670 av Johan Hultberg (M) yrkande 9.

23. Internationellt havsavtal

Riksdagen avslår motion

2021/22:3406 av Elisabeth Falkhaven och Emma Hult (båda MP)
yrkande 2.

Reservation 26 (MP)

24. Kompetens om bottenkartering

Riksdagen avslår motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 18.

Reservation 27 (C)

Förenklad beredning

25. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 28 april 2022

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Kristina Yngwe

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), John Widegren (M), Runar Filper (SD), Elin Segerlind (V), Martin Kinnunen (SD), Malin Larsson (S), Magnus Oscarsson (KD), Marlene Burwick (S), Jakob Olofsgård (L), Staffan Eklöf (SD), Ulrika Heie (C), Markus Selin (S), Marlène Lund Kopparklint (M), Helena Storckenfeldt (M) och Suzanne Svensson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet 107 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22. Motionsyrkandena handlar bl.a. om vattenförvaltningen, vattenrening, vattenföroreningar och övergödning. Ett antal yrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, och de behandlas därför i förenklad ordning i ett särskilt avsnitt.

Förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Motionsyrkandena som behandlas i förenklad ordning redovisas i bilaga 2.

Vid utskottets sammanträde den 22 mars 2022 informerade miljö- och klimatminister Annika Strandhäll med medarbetare, landshövding Anneli Hulthén, Länsstyrelsen i Skåne, med medarbetare och representanter för Naturvårdsverket om de danska planerna för projektet Lynetteholm i Köpenhamns östra hamn inklusive frågan om dumpning av sediment i Öresund.

Utskottets överväganden

Vattenförvaltning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om hur vattenförvaltningen ska organiseras, en vattenförvaltningsavgift och ett centrum för kemiska risker i vattenresursen.

Jämför reservation 1 (MP), 2 (MP) och 3 (MP).

Motionerna

Organisation av vattenförvaltningen

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 1 bör en långsiktig nationell strategi tas fram för hur vattenresursen ska hanteras, och den politiska styrningen av en hållbar vattenförsörjning stärkas. Enligt motionärerna är vattenpolitiken splittrad mellan olika nivåer, och vattenplaneringen har för svag position. Statens ansvar måste tydliggöras genom att den politiska styrningen samlas till ett ansvarigt departement och att finansiering länkas samman med åtgärder, de nationella miljömålen och att vattendirektivets mål ska uppfyllas. Vidare anser motionärerna att den nationella strategin ska konkretiseras och att arbetssättet ska inkludera en bred dialog med relevanta samhällsaktörer, där regeringens initiativ Fossilfritt Sverige kan utgöra en inspirationskälla (yrkande 2).

Även i motion 2021/22:1328 av Patrik Engström m.fl. (S) anförs att regeringen bör överväga behovet av ett samlat ansvar för vattenpolitiken med ett sammanhållande departementet och en myndighet som har huvudansvar för vattenförvaltningen.

Enligt motion 2021/22:1769 av Elin Gustafsson (S) bör regeringen överväga att se över hur det nationella och lokala ansvaret för vattenvården kan stärkas i enlighet med uppsatta miljömål. Motionären framhåller det splittrade ansvaret och anser att det behövs en effektivare lagstiftning i syfte att få en stärkt och likvärdig vattenvård.

Vattenförvaltningsavgift

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 16 bör en generell vattenförvaltningsavgift för allt uttag utanför de ledningsbundna vatten- och avloppsnäten utredas i syfte att skapa dels bättre incitament för hushållning med vattenresurser och en mer effektiv vattenanvändning, dels skydd av vattenkvaliteten. Enligt motionärerna kan intäkterna från vattenförvaltningsavgiften användas för investeringar i förbättringsåtgärder för våtmarker, klimatåtgärder eller utökad flora- och

faunavård. Intäkterna kan komplettera den kommunala vattentaxans bidrag till finansieringen av långsiktiga åtaganden i vattenförvaltningen (yrkande 17).

Centrum för kemiska risker i vattenresursen

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 40 bör regeringen utvärdera om ett forsknings- och kompetenscentrum för kemiska risker i fråga om vattenresursfrågor ska inrättas, i likhet med Kompetenscentrum för läkemedel i miljön som regeringen redan har inrättat.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Organisation av vattenförvaltningen

Regeringen beslutade den 14 september 2017 (dir. 2017:96) att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda och utvärdera ansvarsfördelningen, beslutanderätten och organiseringen av myndigheterna inom vattenförvaltningen. Utredningen tog namnet Vattenförvaltningsutredningen. Den 13 juni 2019 fick utredningen besked om att redovisningstiden skulle förlängas med två månader till den 31 december 2019.

Den 18 december 2019 överlämnade Vattenförvaltningsutredningen sitt betänkande En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66). I betänkandet anför utredningen att det är viktigt med en tydlig statlig strategisk styrning där riksdagen och regeringen får tydligare roller och där styrsignaler, finansiering och uppföljning hänger ihop. Enligt utredningen är dagens organisation otydlig, och den anser att arbetet i stället bör organiseras utifrån ordinarie förvaltningsstruktur. Den nuvarande organisationen kan inte fullt ut säkerställa lokal förankring eller ett arbete på avrinningsområdesnivå. Utifrån det som har framkommit i Vattenförvaltningsutredningens utvärdering menar utredningen att det behövs organisatoriska förändringar för att underlätta en effektiv, samordnad, förankrad och ändamålsenlig förvaltning av yt- och grundvatten som uppfyller ramdirektivets krav. Utredningen menar också att planeringsarbetet inom vattenförvaltningen behöver förändras i vissa delar för att öka effektiviteten.

Utredningen föreslår vidare att regeringen bör ta fram en skrivelse till riksdagen med en nationell handlingsplan för vattenförvaltningen. Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Sveriges geologiska undersökning (SGU) och övriga berörda myndigheter ska ta fram underlag i form av ett förslag till en nationell handlingsplan. På nationell nivå föreslår utredningen att riksdagen och regeringen ges mer framskjutna roller genom bl.a. den nationella handlingsplanen, regeringens åtgärdsprogram och efterföljande beslut. Havs- och vattenmyndigheten och SGU föreslås få ett tydligt och utvidgat ansvar för yt- respektive grundvatten.

När det gäller en nationell handlingsplan för vattenförvaltningen anger Vattenförvaltningsutredningen att riksdagen och regeringen bör styra

inriktningen av arbetet och årligen följa upp hur arbetet utvecklas. Sveriges inriktning av och ambitionsnivå för vattenförvaltningsarbetet ska vara tydlig, och det behöver kopplas till olika styrdokument och till finansiering som har bäring på vattenfrågor. Det är enligt utredningen viktigt med ensade styrsignaler. Genom att regeringen och riksdagen får en tydligare roll inom vattenförvaltningen med ökade möjligheter till styrning av arbetet ges enligt utredningen förutsättningar för en effektiv och ändamålsenlig vattenförvaltning som säkerställer Sveriges åtagande enligt ramdirektivet för vatten.

Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

I januari 2020 fick generaldirektör Ulla Sandborgh, Näringsdepartementet, i uppdrag att samordna arbetet med näringslivets vattenhushållning. Enligt regeringen är det prioriterat att i ett föränderligt klimat fokusera på en effektiv vattenhushållning inom näringslivet. Som en del i det fortsatta arbetet för att främja ett ansvarsfullt nyttjande av Sveriges vattenresurser och säkerställa effektiv och hållbar vattenhushållning meddelades i februari 2021 att Näringsdepartementet ska ansvara för att inom Regeringskansliet ta fram en gemensam vattenstrategi. Detta arbete leds av Ulla Sandborgh. Enligt regeringen behövs strategin bl.a. för att förtydliga ansvaret för vatten och dricksvatten eftersom det är spritt på flera centrala, regionala och lokala myndigheter. Sverige har en vattenkrävande industri och ett jordbruk där vatten är en viktig resurs. För att främja erfarenhetsutbyte och samverkan behövs enligt regeringen en ökad dialog med näringslivet inklusive jordbruks- och livsmedelssektorn. Viktigt är också att stödja pågående arbete, föreslå former för utveckling och samordning, identifiera utvecklingsbehov och analysera påverkan på svensk konkurrenskraft. Strategin ska utvecklas i dialog med berörda näringar och andra intressenter. Enligt information från Näringsdepartementet pågår beredning inom Regeringskansliet.

Utskottet har behandlat frågor om samordning av vattenresurser tidigare, bl.a. i betänkande 2020/21:MJU18, där utskottet anförde att man såg fördelar med att förtydliga ansvaret för vatten eftersom det i dag är spritt på flera centrala, regionala och lokala myndigheter. Utskottet ansåg att en gemensam vattenstrategi skulle skapa goda förutsättningar för vattenhushållningen framöver samtidigt som ansvarsfrågan för de olika myndigheterna tydliggörs.

Vattenförvaltningsavgift

Vattenförvaltningsutredningen föreslår även i sitt betänkande En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66) att finansieringen av vattenförvaltningen ska utgå från ett helhetsperspektiv och vara en integrerad del av den ordinarie statliga finansiella styrningen och budgetprocessen. Utredningen lämnar förslag på hur medel ska omfördelas och tillföras de myndigheter som utredningen föreslår ska ansvara för arbetet inom vattenförvaltningen. Utredningen föreslår även att regeringen ska ge en myndighet eller särskild utredare i uppdrag att ta fram ett förslag på hur en vattenförvaltningsavgift kan

utformas i syfte att stimulera arbete med vissa fysiska åtgärder samt utreda hur ett sådant system kan utformas.

Utredningen har identifierat att det finns ett behov av en ökad åtgärdstakt för åtgärder som inte omfattas av verksamhetsutövaransvaret och menar att det är av avgörande betydelse att det finns tillräckliga möjligheter till statlig finansiering för sådana åtgärder. Ett sätt att åstadkomma underlag för en sådan finansiering kan vara att införa en vattenförvaltningsavgift för vattenanvändare.

I syfte att förstärka arbetet med fysiska åtgärder bedömer utredningen att det kan finnas anledning att se över förutsättningarna att finansiera vissa fysiska åtgärder där ett tydligt ansvar enligt principen om att förorenaren betalar saknas. Utredningen lämnar därför ett förslag på hur ett framtida utredningsuppdrag i denna fråga skulle kunna inriktas. Förslaget utgår från att det är rimligt att de som använder eller på annat sätt påverkar vatten bidrar till finansieringen av fysiska åtgärder där en enskild ansvarig saknas. Vidare anför utredningen att den inte har haft möjlighet att utveckla ett fullständigt förslag till hur en vattenförvaltningsavgift skulle kunna konstrueras.

Utredningen anser att intäkterna bör användas för att finansiera fysiska åtgärder endast där det inte är möjligt att identifiera enskilda ansvariga. Sådana åtgärder avser främst två situationer. Dels åtgärder för att hantera diffus och långväga påverkan. (Här kan principen om att förorenaren ska betala vara svår att tillämpa, eftersom dessa typer av påverkan ofta är resultatet av ett samlat utsläpp från många enskilda verksamheter.) Dels åtgärder där det inte längre finns en ansvarig verksamhetsutövare eller motsvarande, dvs. historisk påverkan. Man skulle även kunna överväga att använda intäkterna för vissa typer av projektkostnader samt för statlig medfinansiering i de fall det är möjligt enligt befintliga regelverk såsom reglerna om statsstöd.

Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Centrum för kemiska risker i vattenresursen

Livsmedelsverket ska enligt sin instruktion ansvara för den nationella samordningen av dricksvattenfrågor, särskilt när det gäller anpassningar till klimatförändringar samt för kris- och beredskapsplanering när det gäller dricksvattenförsörjning. I februari 2018 gav regeringen Livsmedelsverket i uppdrag att bilda ett nationellt dricksvattenråd som skulle bestå av både nationella och regionala myndigheter. Rådets uppgift skulle vara att stärka det förebyggande arbetet med att skydda dricksvattnet, från vattentäkt till vattenkran, och att arbeta för en fortsatt trygg dricksvattenförsörjning. Uppdraget innebar att Livsmedelsverket skulle utveckla sin samordnande funktion i dricksvattenfrågor. Tillsammans med övriga berörda aktörer skulle verket identifiera vilka uppgifter rådet ska ha, hur arbetet ska organiseras liksom hur kunskapsutveckling kan bedrivas inom ramen för dricksvattenrådet.

I Livsmedelsverkets redovisning av ovan nämnda uppdrag (Nationell samordning av dricksvattenfrågor – redovisning av Livsmedelsverkets regeringsuppdrag under 2020) redovisas organisationen och arbetsuppgifterna för den nationella samordningsgruppen för dricksvatten. Samordningsgruppen består utöver Livsmedelsverket av Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Trafikverket, länsstyrelserna (en representant), Sveriges Kommuner och Regioner, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Svenskt Vatten, Vattenmyndigheterna (en representant) och kommunerna (två representanter).

Under den nationella samordningsgruppen för dricksvatten finns tre ordinarie arbetsgrupper:

- Vattenförsörjningsgruppen. Den ska verka för att det finns tillräckligt med vatten för att producera dricksvatten av god kvalitet utan inverkan på vattenförsörjningen av jordbruket, industrin eller påverkan på ekologisk mångfald och andra naturvärden. Den ska även stärka arbetet med skydd av grund- och ytvattentäkter.
- Dricksvattenkvalitetsgruppen. Den ska verka för att dricksvattnet håller god kvalitet och uppfyller kvalitetskraven i lagstiftningen.
- Gruppen för civilt försvar och krisberedskap. Den ska verka för att det finns relevant kompetens, expertstöd, kunskapsunderlag och stödmaterial för att bygga en god krisberedskap hos dricksvattenproducenterna och för att vidta förberedelser och åtgärder som gagnar arbetet med civilt försvar.

I Dricksvattenutredningens betänkande En trygg dricksvattenförsörjning (SOU 2016:32) anfördes att grundläggande uppgifter för ett kunskapscentrum, förutom ren kunskapsförvaltning, är att ge den överblick och lämna de hänvisningar som kan behövas för att spegla dricksvattenfrågorna och deras regelverk i vid mening. Aktuella frågor och uppmärksammade hotbilder kan förmedlas på ett samlat och myndighetsövergripande sätt. Förhållanden som uppmärksammas av enskilda myndigheter kan sättas in i ett större sammanhang och därmed ges spridning till berörda dricksvattenaktörer. De nyligen uppmärksammade riskerna med kemiska ämnen och produkter, som bisfenol vid relining av ledningar, dvs. när man förnyar gamla och slitna ledningar, och perfluorerade ämnen i brandskum (PFOS), utgör exempel på förhållanden som varit kända av myndigheterna men inte kommit till allmän kännedom för dricksvattenproducenter och konsumenter förrän vid senare tillfällen.

Forskning bedrivs inom områdena miljögifter, dricksvatten och vattenresurslära vid både Stockholms, Uppsala och Lunds universitet samt vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Därtill bedrivs utvecklingsarbete av flera icke-statliga aktörer, t.ex. vid forsknings- och utvecklingsbolaget Swedish Water Research och branschorganisationen Svenskt Vatten.

Ett antal myndigheter, universitet, kommuner, regioner och vattenproducenter föreslog för regeringen 2018 att den skulle stödja inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum i Uppsala för kemiska hälsorisker i dricksvatten. De föreslog att centret skulle inrättas med SLU och Uppsala universitet som bärande parter samt med Livsmedelsverket, SGU och vattenproducenter i närområdet (Uppsala Vatten och Norrvatten) som samarbetsparter. Det föreslagna centret skulle omfatta unik kompetens inom dricksvattenområdet med fokus på kunskap om faroämnen i miljön, avancerade toxikologiska och kemiska analyser, vattenberedningsteknik, geohydrologi, faroanalys (enligt dricksvattenkungörelsen) och hälsoriskbedömning.

Enligt information från Näringsdepartementet omfattade det förslaget en annan inriktning än den som Dricksvattenutredningen föreslog och inkluderade t.ex. inte Kemikalieinspektionen i sitt arbete. Regeringen har efter ett möte med berörda aktörer lagt ärendet till handlingarna.

Utskottets ställningstagande

Organisation av vattenförvaltningen

Utskottet noterar Vattenförvaltningsutredningens förslag om en nationell handlingsplan för vattenförvaltningen samt att riksdagen och regeringen tydligare bör styra inriktningen på arbetet. Utredningen anser även att det behövs organisatoriska förändringar för att underlätta en effektiv och ändamålsenlig vattenförvaltning. Vidare noterar utskottet att regeringen håller på att ta fram en gemensam vattenstrategi för att främja ett ansvarsfullt nyttjande av Sveriges vattenresurser.

I likhet med regeringen ser utskottet fördelar med att förtydliga ansvaret för vatten och dricksvatten eftersom det i dag är spritt på flera centrala, regionala och lokala myndigheter. Utskottet vill framhålla att en fungerande och effektiv vattenförsörjning är en grundläggande förutsättning för ett samhälle. Enligt utskottets mening kommer en gemensam vattenstrategi att skapa goda förutsättningar för dricksvattenförsörjningen och vattenhushållningen framöver. Utskottet ser även fram emot utfallet av beredningen av Vattenförvaltningsutredningens betänkande.

Mot bakgrund av det arbete som pågår på området anser utskottet att det saknas anledning för riksdagen att ta några initiativ i frågor om en nationell strategi för att hantera vattenresursen och tydligare ansvar och styrning av myndigheter inom vattenförvaltningen. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2021/22:1328 (S), 2021/22:1769 (S) och 2021/22:4062 (MP) yrkandena 1 och 2.

Vattenförvaltningsavgift

Utskottet noterar Vattenförvaltningsutredningens förslag om att regeringen ska utreda hur en vattenförvaltningsavgift kan utformas i syfte att stimulera

arbete med vissa fysiska åtgärder. Enligt utskottet är det viktigt att det finns resurser för åtgärder inom vattenförvaltningen men utskottet vill inte föregå resultatet av den pågående beredningen av förslaget. Utskottet anser därför att motion 2021/22:4062 (MP) yrkandena 16 och 17 kan lämnas utan åtgärd.

Centrum för kemiska risker i vattenresursen

Utskottet noterar att Livsmedelsverket fått i uppdrag att ansvara för den nationella samordningen av dricksvattenfrågor, vilket omfattar dricksvattenfrågor från vattentäkt till vattenkran. En nationell samordningsgrupp som består av representanter för ett flertal myndigheter under olika departement har tillsatts och ska verka för en trygg och säker dricksvattenförsörjning och ge stöd i dricksvattenfrågor. Enligt utskottet är det positivt med en nationell samordningsgrupp som ska arbeta systematiskt med kompetensförsörjning, kunskapsutveckling och forsknings- och utvecklingsinsatser inom området. Utskottet vill även framhålla att det bedrivs forskning om miljögifter, dricksvatten och vattenresurslära vid olika universitet samt att utvecklingsarbete på området bedrivs av flera icke-statliga aktörer. Utskottet noterar även att regeringen har lagt ett ärende om ett nationellt kompetenscentrum för kemiska hälsorisker i dricksvatten till handlingarna.

Mot bakgrund av redovisningen ovan anser utskottet att det för tillfället inte behöver vidtas några ytterligare åtgärder och avstyrker därmed motion 2021/22:4062 (MP) yrkande 40.

Vattenrening

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om moderna reningsverk, krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk, tillsyn av minireningsverk, påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk, föroreningar i grund- och ytvatten och screening av avloppsvatten.

Jämför reservation 4 (C, KD), 5 (C, MP), 6 (L), 7 (S, V, MP), 8 (MP) och 9 (SD).

Motionerna

Moderna reningsverk

Enligt kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 13 ska innovativ och ny reningsteknik kunna användas på mindre vattenreningsverk. Motionärerna anför att länsstyrelsernas tillsynsuppdrag i dag leder till att

endast beprövad reningsteknik beviljas tillstånd. Potentiellt lovande framtidsinnovationer stängs ute och försvårar även för de ofta mindre entreprenörer och gröna teknikutvecklare som tar fram nya lösningar. Länsstyrelsernas tillsynsuppdrag bör ändras i en riktning så att även ny och innovativ teknik ges möjligheter att demonstreras och genomföras, i första hand på mindre vattenreningsverk på landsbygden där investeringar i ny teknik ofta uteblir.

Krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk

I kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 21 anförd motionärerna att man vill utreda ett krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening. Reningsverken har en stor potential att minska sin klimatpåverkan på området kväverening. För att maximera klimatnyttan av processförändringar i reningsverken är det viktigt att utsläppen av lustgas mäts.

Tillsyn av minireningsverk

I kommittémotion 2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 34 framhålls att frågan om ansvaret för tillsyn av minireningsverk behöver utredas.

Påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk

Enligt kommittémotion 2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 16 behöver EU:s vattendirektiv justeras. Direktivet är i dag ett hinder i arbetet med att förnya de svenska reningsverken som är grundläggande för rent dricksvatten. Direktivet hindrar investeringar i ny avancerad teknik som kan möjliggöra rening av läkemedelsrester samtidigt som regelverket gynnar mindre effektiva anläggningar. Det är viktigt att regeringen agerar inom ramen för EU-samarbetet för att förändra vattendirektivet så att miljöskyddande verksamheter som avloppsreningsverk och andra miljöåtgärder i samhället alltid ska kunna tillåtas.

Enligt kommittémotion 2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 9 behöver den s.k. Weserdomen och dess konsekvenser för tolkningen av ramdirektivet för vatten ändras. Tvärt emot det som borde vara syftet med domen innebär den att verksamheter som redan har höga miljöambitioner och använder bästa miljöteknik drabbas negativt om de behöver bygga ut sin verksamhet, såvida inte mer reningsteknik kan kompensera för ökad verksamhet. Men detta låter sig inte alltid göras. Det kan t.ex. gälla avloppsreningsverk som redan renar vattnet från fosfor till 98–99 procent. Trots denna höga reningsgrad kan de inte, med hänvisning till domen, bygga ut sin anläggning ens för att möta en växande befolkning.

Enligt kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 24 ska regeringen verka för en revidering av EU:s avloppsdirektiv som möjliggör utbyggnader av svenska reningsverk som använder modern reningsteknik.

Svenska intressen måste tas tillvara bättre i EU när det gäller vattenrening och avlopp.

Föroreningar i grund- och ytvatten

Maria Gardfjell m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2021/22:4062 yrkande 34 i denna del att uppströmsarbetet för att förhindra förorening av grund- och ytvatten behöver öka genom exempelvis insatser för att leda dagvatten och avloppsvatten i separata ledningar. Uppströmsarbetet omfattar även skydd av vattentäkter, källspårning och bedömning av föroreningars spridningsvägar samt klimatets påverkan på dessa.

Screening av avloppsvatten

I kommittémotion 2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18 framhålls behovet av screening av avloppsvatten. Enligt motionärerna är kunskapsunderlaget vad gäller de kemikalier som flödar från våra samhällen bristfälligt. Detta försvårar arbetet med träffsäkra åtgärder. Det vore därför enligt motionärerna önskvärt om Helcom (konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö) kunde inleda arbetet med screening av avloppsvatten för att öka kunskapen om mindre kända kemiska föroreningar i vårt vatten.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Moderna reningsverk

Den 12 april 2018 beslutade regeringen att grunda en delegation för cirkulär ekonomi. Delegationen ska stödja arbetet med att ställa om hela Sverige till en cirkulär ekonomi. Ett antal expertgrupper har knutits till delegationen, och en av dessa är Expertgruppen för hållbar och cirkulär va (vatten och avlopp). Expertgruppen ska utgå från området industriell symbios och beskriva hur viktig samverkan är mellan industri och offentlig sektor för att uppnå den övergripande målbilden.

Expertgruppen för hållbar och cirkulär va framhåller i sin rapport Dagens reningsverk – morgondagens resursverk att utöver att genomföra nationella färdplaner och strategier behövs insatser för att stärka industrins innovationskraft och teknikutveckling. Industrins gröna omställning kräver både framåtsyftande policyåtgärder och nya finansieringslösningar. Genom industrins gröna omställning kan samhället i stort minska sin klimatpåverkan rejält. För detta krävs ett konstruktivt samarbete på flera fronter, bl.a. mellan politik, industri och offentliga och privata aktörer som tillsammans driver på omställningsarbetet. I rapporten beskrivs hur resurser från dagens avloppssystem, genom industriell symbios, än mer kan bidra till ett hållbart och cirkulärt samhälle men också till en bättre resiliens och beredskap i Sverige.

Enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) måste man ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen för att driva en avloppsreningsanläggning med en anslutning av fler än 2 000 personer eller som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar mer än 2 000 personekvivalenter. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för verksamheten, men kan ha överlåtit tillsynen till den kommunala miljönämnden. Den som vill driva en avloppsreningsanläggning som är dimensionerad för mer än 200 personekvivalenter, men har en anslutning av maximalt 2 000 personer eller som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar maximalt 2 000 personekvivalenter, måste anmäla sin verksamhet till den kommunala miljönämnden, som är tillsynsmyndighet för verksamheten.

Den som vill driva en avloppsanordning som är dimensionerad för maximalt 200 personekvivalenter måste enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ansöka om tillstånd för sin verksamhet hos den kommunala miljönämnden, som också i detta fall är tillsynsmyndighet för verksamheten.

Av 19 kap. 5 § miljöbalken framgår att kommunen ska tillämpa bestämmelserna i 22 kap. 1 § när ett tillståndsärende prövas. I 22 kap. 1 § regleras att en ansökan ska vara skriftlig och vad den ska innehålla. I 19 kap. 5 § 9 anges vad ett tillstånd ska innehålla. Tillståndet ska bl.a. innehålla de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som behövs ur miljösynpunkt.

Enligt Naturvårdsverkets vägledning om villkor för och krav på utsläpp för avloppsreningsverk är ett avloppsreningsverk primärt konstruerat för att rena avloppsvatten så långt som möjligt. Det som tillstånds- och tillsynsmyndigheterna oftast fokuserar på vid prövningen och tillsynen är utsläppen av ämnen som leder till mest negativ påverkan på recipienten, eftersom det är där den största miljöpåverkan för ett avloppsreningsverk i regel finns. Ett villkor ska spegla den rättsligt gjorda avvägningen mellan teknik, ekonomi och miljö och eventuella andra intressen i det enskilda fallet. Grundläggande är att beakta hur känslig recipienten är, men också att väga in hur krav på rening påverkar miljön genom exempelvis ökad energiåtgång och användning av kemikalier.

Krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk

I Delegationen för cirkulär ekonomi rapport 2021 – Förslag på styrmedel som kan påskynda omställningen till en cirkulär ekonomi (nr DCE 2021–11) finns en rad förslag på styrmedel från Expertgruppen för hållbar och cirkulär va. I rapporten föreslås bl.a. att regeringen ska utreda om det behöver införas ett krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp från reningsverk. Delegationen anser att en lämplig myndighet bör ges ett uppdrag att utreda införandet av krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening. Delegationen anför att det område där reningsverken har den största potentialen att minska sin klimatpåverkan är kvävereningen. Där kan reningsverket både minska utsläpp av klimatskadlig

lustgas och producera återvunnen kvävegödsel som kan ersätta konventionell kvävegödsel, vilken nästan uteslutande tillverkas med fossil gas. Flera delsteg i kväverningsprocessen släpper ut växthusgasen lustgas, som kan vara ett reningsverks enskilt största klimatpåverkan. För att maximera klimatnyttan av processförändringen i reningsverken är det viktigt att utsläppen av lustgas mäts. Rapporten är nu under beredning inom Regeringskansliet.

Som en del av Samverkansprogrammet för näringslivets klimatomställning vid Näringsdepartementet har också ett förslag om att regeringen ska utreda, eller ge i uppdrag till Naturvårdsverket att utreda, ett införande av krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverning förts fram.

Tillsyn av minireningsverk

När det gäller minireningsverk är det verksamhetsutövarens ansvar att avloppsanläggningen sköts enligt tillverkarens anvisningar. Genom egenkontrollen dokumenterar verksamhetsutövaren vad som kontrollerats och vilka åtgärder som vidtagits tillsammans med datum. Vissa tillverkare av minireningsverk har tagit fram underlag för egenkontroll som följer med vid köp av en anläggning. Skyldigheten att genomföra egenkontroll specificeras i 26 kap. 19 § miljöbalken:

Den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön skall fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar.

Den som bedriver sådan verksamhet eller vidtar sådan åtgärd skall också genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön.

Det är kommunerna som är tillsynsmyndighet för små avloppsanläggningar. Tillsynen syftar till att säkerställa att villkoren i tillståndsbeslutet uppfylls och kan bestå av tillsynsbesök samt granskning av verksamhetsutövarens egenkontroll och testresultat från provtagningar. Enligt Naturvårdsverkets *Små avloppsanläggningar – Handbok till allmänna råd* (handbok 2008:3) bör fokus i tillsynen ligga på hur avloppsanläggningarna sköts och underhålls.

Enligt information från Havs- och vattenmyndigheten har myndigheten inte för avsikt att utfärda och uppdatera en lista över vilka minireningsverk som klarar olika skyddsnivåer. Den har i stället valt att på andra sätt vägleda och ge råd om handläggning av provning och tillsyn av små avlopp.

Havs- och vattenmyndigheten har lämnat ekonomiskt stöd till projekt som på olika sätt berör minireningsverk. Exempelvis har myndigheten stöttat ett projekt om tillsyn över små minireningsverk och VA-guidens marknadsöversikt av produkter för enskilt avlopp. Översikten omfattar en rad olika minireningsverk. Den ska på ett överskådligt sätt ge information om produkterna och även om drift, ekonomi och skötsel. Till alla produkterna finns en bedömning av produktens potential inom områdena miljöskydd, smittskydd och kretslopp. Bedömningarna har gjorts av en panel med experter

inom respektive område. Målet med översikten är att lista alla förtillverkade produkter för avloppsrening av små avlopp som säljs på den svenska marknaden. Det är dock tillverkaren eller generalagenten i Sverige som avgör om de vill medverka.

Under 2014–2015 drev Avloppsguidens användarförening med medel från Havs- och vattenmyndigheten projektet Metodutveckling för likriktad tillsyn av minireningsverk och andra prefabricerade avloppsanläggningar. Syftet med projektet var att, med utgångspunkt från resultat från Interreg-projektet Hav möter Land, undersöka om CE-märkning, utförd service och serviceberedning som egenkontroll garanterar att anläggningarna uppfyller de reduktionskrav för miljöskydd som meddelats i tillstånden.

Projektet genomfördes i samverkan mellan 15 kommuner som besökte och provtog närmare 130 anläggningar. Utifrån besöken och provtagningarna sammanställdes sedan rutiner för kontroll och provtagning för varje deltagande fabrikat. Projektdeltagarna granskade också anläggningarnas serviceprotokoll och värderade utförd service samt fastighetsägarnas egenkontroll.

Regeringen gav i maj 2017 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå hur avloppsrådgivningen kan förbättras. Utredaren skulle också föreslå styrmedel som har förutsättningar att vara verkningsfulla och kostnadseffektiva och öka åtgärdstakten för små avlopp. Utredningen har i sitt betänkande Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) lämnat ett antal förslag. Utredningen föreslår bl.a. att förbättrade kunskapsunderlag tas fram, förbättrad avloppsrådgivning för fastighetsägare, kompetensutveckling, utveckling av tillsynsvägledningen samt att möjligheterna till att ge stöd till kommunerna för va-rådgivning ses över.

Den 31 mars 2022 överlämnade regeringen propositionen Vägar till hållbara vattentjänster (prop. 2021/22:208) till riksdagen. I propositionen behandlas de lagförslag som lämnades i betänkandet Vägar till hållbara vattentjänster. Resterande delar av betänkandet är fortfarande under beredning inom Regeringskansliet. I propositionen föreslår regeringen bl.a. att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska i fråga om enskilda avloppsanläggningar som är dimensionerade för högst 200 personekvivalenter få meddela föreskrifter om skyldighet att kontrollera anläggningens funktion och att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om anläggningens utformning och funktion och om den kontroll som utförts. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska också få föreskriva hur kontrollen ska utföras.

Regeringen anför att befintliga bristfälliga anläggningar behöver åtgärdas och att det är angeläget att åtgärdstakten ökar. Det bemyndigande som regeringen föreslår gör det möjligt att ställa krav i fråga om enskilda avloppsanläggningar som är dimensionerade för högst 200 personekvivalenter på att anläggningarnas funktion ska kontrolleras. Bemyndigandet gör det även möjligt att föreskriva om skyldigheter att i fråga om små enskilda avloppsanläggningar till tillsynsmyndigheten lämna uppgifter om

utförningen av och funktionen hos anläggningarna och om den kontroll som utförts. Sådan information kan ligga till grund för tillsynsmyndighetens ställningstaganden till om och i vilken utsträckning anläggningens lokalisering påverkar den miljö- och hälsomässiga kravnivån.

Propositionen behandlas i civilutskottets betänkande 2021/22:CU29 Vägar till hållbara vattentjänster som planeras att justeras den 14 juni 2022. Beslut i riksdagen är planerat till den 21 juni 2022.

Påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk

EU:s s.k. vattendirektiv¹ upprättar en ram för skyddet av inlandsytvatten, vatten i övergångszon, kustvatten och grundvatten. Direktivet syftar till att minska föroreningar, främja en hållbar användning av vatten, skydda och förbättra vattenmiljön och mildra konsekvenserna av översvämning och torka. Det övergripande målet är att uppnå en god miljöstatus för alla vatten.

Grunden i vattendirektivet är att vattenkvaliteten inte får försämrats. Enligt vattendirektivet gäller principen sämst styr (one-out, all-out). Den innebär att när kvalitetsfaktorerna vägs ihop till en samlad bedömning av vattnets ekologiska kvalitet är det den kvalitetsfaktor som uppvisar sämst status som bestämmer vilken den samlade statusen ska vara i det aktuella vattenområdet. Ett områdes ekologiska status kan alltså inte bli bättre än vad den sämsta kvalitetsfaktorn visar.

Ett förhandsavgörande från EU-domstolen som rör muddringsarbeten i floden Weser, den s.k. Weserdomen (mål C-461/13), har påverkat myndigheters tillämpning av miljökvalitetsnormerna för vatten. I målet lämnade EU-domstolen ett förhandsavgörande om tolkningen av vattenförvaltningens miljömål i artikel 4.1 i vattendirektivet. EU-domstolen ansåg att en verksamhet som medför en försämring av ekologisk eller kemisk status eller äventyrar att dessa mål nås får inte tillåtas. När det gällde försämring av status anförde EU-domstolen att begreppet ska tolkas på så sätt att vattenkvaliteten försämrats så snart statusen hos minst en kvalitetsfaktor går ned en klass, exempelvis från god till måttlig eller från måttlig till otillfredsställande. Detta gäller även om den sammanvägda statusen inte försämrats.

Havs- och vattenmyndigheten har gjort en rättslig analys av hur Weserdomen påverkar myndigheters tillämpning av miljökvalitetsnormerna för vatten (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2016:30). Myndigheten har gjort följande bedömningar:

- Det räcker med en försämring av en kvalitetsfaktor för att statusen ska försämrats.
- Miljökonsekvensbeskrivningar och annat underlag i prövningar måste innehålla en beskrivning av hur verksamheten påverkar relevanta kvalitetsfaktorer.

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

- Miljökvalitetsnormerna för ekologisk och kemisk status har samma rättsverkan.
- Vid osäkerhet om en vattenförekomsts statusklassning bör prövningsmyndigheten kunna begära in yttranden eller förtydliganden från vattenmyndigheterna.
- Det är viktigt att det finns ett system för att kunna pröva undantag.

Miljömålsberedningen fick den 31 maj 2018 i uppdrag att ta fram en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser (dir. 2018:44). Uppdraget redovisades den 15 januari 2021 i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83). I betänkandet föreslås att regeringen genomför en noggrann analys av potentiella och långsiktiga negativa effekter på miljötillståndet i vatten och hav av icke-försämringskravet i 5 kap. 4 § miljöbalken, som är ett resultat av den s.k. Weserdomen. Miljömålsberedningen menar att det är viktigt att vattendirektivets krav på icke-försämring uppfylls. Samtidigt ser beredningen bekymrat på indikationerna att icke-försämringskravet enligt 5 kap. 4 § miljöbalken, i praktiken kan bidra till ett försämrat tillstånd i vatten och hav genom att utsläpp tillåts, men i andra vattenförekomster eller i utspädd form. Det kan också vara problematiskt om icke-försämringskravet lägger betydande hinder för utveckling av miljövänlig teknik som på sikt kan minska dagens utsläpp. Miljömålsberedningen föreslår därför att regeringen genomför en noggrann analys av potentiella och långsiktiga negativa effekter på miljötillståndet i vatten och hav av icke-försämringskravet i 5 kap. 4 § miljöbalken. Betänkandet bereds nu inom Regeringskansliet.

Enligt artikel 19.2 i vattendirektivet ska kommissionen se över direktivet senast 19 år efter den dag direktivet trädde i kraft och föreslå nödvändiga ändringar. Kommissionen har gått igenom lagstiftningen för att utvärdera om den är lämplig för ändamålet och på ett kostnadseffektivt sätt leder till önskade förändringar och mål. Den 10 december 2019 presenterade kommissionen ett arbetsdokument (SWD(2019) 439 final) där den redovisade att målen med vattendirektivet är relevanta och att direktivet i stort sett är ändamålsenligt.

Den 29 november 2019 genomförde Miljödepartementet ett sakråd om EU:s vattendirektiv. Enligt information från departementet framfördes då synpunkter bl.a. på det nationella genomförandet och att det fanns ett behov att bredda artikel 4.7 (undantag för nya verksamheter). På miljörådet den 5 mars 2020 presenterade kommissionen sin översyn av vattendirektivet, och medlemsstaterna diskuterade direktivets ändamålsenlighet. Av rapporten från rådets möte (miljöministrarna) framgår att Sverige framförde att ramdirektivet för vatten i hög grad bidragit till ökad kunskap om och ökat skydd av vatten samt till en mer ändamålsenlig förvaltning av unionens vattenresurser. Sverige ansåg att det är viktigt att direktivet är tillräckligt flexibelt så att det inte hindrar klimatarbetet och möjligheterna att nå målen i Parisavtalet. Vidare förde Sverige fram att den gröna givens betydelse är viktig för att samstämmighet mellan politikområden ska kunna nås. Det var inte tydligt om direktivet var tillräckligt

flexibelt för att kunna genomföra den gröna given och nå målet om klimatneutralitet till 2050. Därför ansåg Sverige att kommissionen bör överväga vilka justeringar som kan göras i direktivet utan att dessa minskar direktivets ambitioner i övrigt. Kommissionen framförde att den noterat de olika synpunkter som framförts och att dessa skulle beaktas i det framtida arbetet.

Utskottet har behandlat frågor om vattendirektivets påverkan på utbyggnad av svenska reningsverk tidigare, senast i betänkande 2020/21: MJU11 Vattenvård. Utskottet anförde då följande:

Utskottet noterar att det övergripande målet med EU:s ramdirektiv för vatten är att uppnå en god miljöstatus för alla vatten. Grunden är att vattenkvaliteten inte får försämrats. Utskottet noterar vidare att den s.k. Weserdomen har fått en stor inverkan på tillämpningen av det s.k. icke-försämringskravet i miljöbalken. Miljömålsberedningen lämnade i januari ett betänkande till regeringen med förslag om att regeringen bör genomföra en noggrann analys av potentiella och långsiktiga negativa effekter på miljötillståndet i vatten och hav av icke-försämringskravet. I likhet med Miljömålsberedningen anser utskottet att det är problematiskt om icke-försämringskravet lägger hinder för utveckling av miljövänlig teknik som på sikt kan ersätta och därmed minska dagens utsläpp.

Vidare noterar utskottet att kommissionen har utvärderat vattendirektivet och kommit fram till slutsatsen att det i stort är ändamålsenligt. När medlemsstaterna diskuterade utvärderingen framförde Sverige att det är viktigt med ett flexibelt direktiv som inte hindrar klimatarbetet samtidigt som direktivets ambitioner inte minskar. Utskottet delar detta ställningstagande.

Det s.k. avloppsdirektivet² ställer krav på medlemsstaternas avloppshantering. Direktivets bestämmelser har genomförts i svensk rätt genom miljöbalken, lagen om allmänna vattentjänster samt Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2016:6. Syftet med direktivet är att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten.

Dåvarande miljöminister Per Bolund anförde den 24 februari 2021 följande som svar på fråga 2020/21:1808 Svenska intressen i va-frågor:

Huvuddelen av de vattendrag, sjöar och kustvatten som omfattas av kraven enligt EU:s ramdirektiv för vatten når inte den kvalitet de ska ha. Ramdirektivet syftar till att stoppa försämringen och nå ”god status” för Europas yt- och grundvatten.

För att vi ska säkerställa en framtida tillgång till vatten av rätt kvalitet och kvantitet behöver vi fortsätta arbeta med återställande och skydd av våra vatten. Samtidigt är det viktigt att verksamheter som negativt påverkar vatten inte ska behöva vidta längre gående skyddsåtgärder eller begränsningar än vad som är nödvändigt.

Det kan inte uteslutas att nya verksamheter eller utvidgning av befintliga verksamheter kan innebära en sådan ökad belastning för en vattenförekomst att de inte kan tillåtas. Ju högre befintligt påverkanstryck desto mindre kommer utrymmet för tillkommande belastning att vara om en långsiktigt hållbar vattenkvalitet ska kunna säkerställas.

² Rådets direktiv av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (91/271/EEG).

Regeringen har pekat på att vattendirektivet kan innebära en utmaning för vissa verksamheter. På miljörådsmötet den 5 mars 2020 framförde miljöminister Isabella Lövin att den hälsokontroll av direktivet som genomförts av Europeiska kommissionen inte visat att direktivet är tillräckligt flexibelt för att säkerställa att den samhällsomställning som krävs kan genomföras. I samband med detta framförde miljöministern också att samstämmigheten mellan olika politikområden behöver förbättras så att såväl synergier som konfliktytor mellan olika politikområden tydliggörs. Hon nämnde vidare att en förbättring kan ske genom att kontinuerligt utvärdera och följa upp hur lagstiftningen mellan olika politikområden stödjer eller motverkar varandra.

Kommissionen har aviserat sin avsikt att lägga fram ett förslag till revidering av EU:s avloppsdirektiv. Regeringen har ställt sig bakom detta initiativ. Förslaget väntas under 2022. Att EU-lagstiftningen är samstämmig och utformas på ett sådant sätt att det fortsatt lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad i befintliga avloppsreningsverk i syfte att möta behovet från växande tätorter är angeläget och något som jag anser att Sverige aktivt bör verka för under kommande förhandlingar.

Föroreningar i grund- och ytvatten

Dricksvattenutredningen har i sitt betänkande En trygg vattenförsörjning (SOU 2016:32) påpekat att klimat- och samhällsförändringarna innebär ökade risker för vattenburna föroreningar, vilket i sin tur ger ökade krav att arbeta systematiskt med kompetensförsörjning, kunskapsutveckling, och forsknings- och utvecklingsinsatser. I februari 2018 beslutade regeringen att ge Livsmedelsverket i uppdrag att inleda ett arbete med att inrätta ett nationellt dricksvattenråd (N2018/00721/DL). Ett råd har nu inrättats, se vidare avsnittet Centrum för kemiska risker i vattenresursen.

I Dricksvattenutredningens betänkande anfördes att grundläggande uppgifter för ett kunskapscentrum, förutom ren kunskapsförvaltning, är att kunna ge den överblick och lämna de hänvisningar som kan behövas för att spegla dricksvattenfrågorna och deras regelverk i vid mening. Aktuella frågor och uppmärksammade hotbilder kan förmedlas på ett samlat och myndighetsövergripande sätt. Förhållanden som uppmärksammas av enskilda myndigheter kan sättas in i ett större sammanhang och därmed ges spridning till berörda dricksvattenaktörer. De nyligen uppmärksammade riskerna med kemiska ämnen och produkter, som bisfenol vid relining av ledningar och perfluorerade ämnen i brandskum (PFOS), utgör exempel på förhållanden som varit kända av myndigheterna men inte kommit till allmän kännedom för dricksvattenproducenter och konsumenter förrän vid senare tillfällen.

Dåvarande landsbygdsministern Jennie Nilsson anförde den 17 december 2019 följande som svar på fråga 2019/20:594 Det nationella nätverket för dricksvatten:

Regeringen har i budgetpropositionen för 2020 aviserat en förstärkning med tre miljoner till Livsmedelsverket för att nationellt samordna frågor inom dricksvattenområdet. Arbetet omfattar hela kedjan från grundvatten till tappkran. Regeringens satsning har sin utgångspunkt i vad som föreslogs i betänkandet En trygg dricksvattenförsörjning.

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. Lagen om allmänna vattentjänster identifierar under vilka förutsättningar kommunen måste tillhandahålla vatten. Det är vattenproducenterna som ansvarar för att dricksvattnet är bra och säkert i enlighet med dricksvattenlagstiftningen. Det finns regler och vägledningar kring dricksvattenkvalitet som Livsmedelsverket ansvarar för. Länsstyrelsen har tillsynsansvar liksom kommunernas miljönämnder.

Livsmedelsverket ansvarar för att leda, samordna och följa upp Sveriges livsmedelskontroll och verkar för en effektiv och likvärdig kontroll i landet.

Enligt budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) gör SGU:s utökade kartläggning av grundvattenresurser att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efter hand. Den mer omfattande övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattnets kvalitet bidrar positivt till arbetet med miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Det utökade kunskapsunderlaget om kvantitet och kvalitet bedöms även göra nytta i klimatanpassningsarbetet. Tillgången på grundvatteninformation i databaser har förbättrats men övervakningen har fortfarande luckor i hela landet.

Satsningen på åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten har genererat projekt som bedöms gynna grundvattnet.

Enligt information från Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI, som vägleder och stöttar klimatanpassningsarbetet i Sverige, blir skyddet av vattentäkterna viktigare för att också i framtiden kunna ha en bra och säker vattenförsörjning i Sverige. Ledningsnäten för dagvatten kan inte ta hand om den stora vattenmängd som kommer vid ett skyfall. Vid skyfall kan dagvatten därför behöva avledas på markytan. Detta är viktigt att tänka på vid planering av samhället så att dagvattnet inte leder till skador.

Vidare anförs att förändrade förutsättningar ställer nya krav på planering, rening och övervakning av vatten. Om frågan om dagvattenhantering blir integrerad tidigt i processen för om- och nybyggnation förenklas planeringen för en hållbar dagvattenhantering. Möjligheten finns då att exempelvis anpassa höjdsättning för mark och byggnader för att undvika skador vid skyfall. Man har även möjlighet att fördröja och infiltrera dagvattnet så att utsläppen av föroreningar till recipienten minskar. Ingen enskild aktör råder ensam över dagvattenfrågan. Det är därför viktigt att olika sektorer samverkar kring frågan om dagvattenhantering. Till exempel behövs samverkan mellan ansvariga för bl.a. stadsplanering, exploatering, trafik, parker och miljö- och hälsofrågor.

En framtid med fler skyfall och höjda vattennivåer i hav, sjöar och vattendrag kan påverka spillvattenhanteringen. Många reningsverk ligger lågt och riskerar att översvämmas vid en havsnivåhöjning. Vid kraftiga regn kan också ledningssystem fyllas av tillskottsvatten, vilket kan leda till att avloppsvatten trycks upp i källare. En åtgärd för att förhindra en ökad belastning på avloppsledningarna kan vara att ha olika ledningsnät för dag- och spillvatten och minska mängden tillskottsvatten.

Livsmedelsverket har tagit fram en handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning (2019). Handboken är ett hjälpmedel för att klimatanpassa dricksvattenförsörjningen, och fokus ligger på analys, riskbedömning och förslag på åtgärder. Olika konsekvenser som lyfts fram i handboken är bl.a. vattenbrist, höjda vattennivåer och ändrade flödesmönster som kan leda till högre koncentrationer av kemiska ämnen i vattentäkten. Förändringar i grundvattnets flödesriktning på grund av förändrad grundvattenbildning kan innebära att förorenat grundvatten rör sig mot vattentäkter. Vid låg tillrinning kan även koncentrationen av föroreningar stiga på grund av mindre utspädning.

I handboken föreslås ett antal klimatanpassningsåtgärder. Sveriges kommuner är självstyrande, och förutsättningarna skiljer sig åt både när det gäller samhällets uppbyggnad, demografi och hur naturen ser ut. Det påverkar i sin tur förutsättningarna för dricksvattenproduktionen. Varje kommun har ansvar för att fatta strategiska beslut utifrån sina förutsättningar. Handboken ger enbart vägledning i dessa frågor.

Vidare framhålls i handboken att skyddet av dricksvattnet i första hand bör vara förebyggande. Det gäller både för vattentäkten, vattenverket och för distributionssystemet. Det ges exempel på hur man kan arbeta förebyggande, t.ex. genom att konstruera separata system för dag- och spillvatten för att minska risken för bräddning av pumpstationer och reningsverk i samband med skyfall och för att vatten därmed släpps ut orenat till vattendrag och råvattentäkter samt genom att bygga bort flaskhalsar i avloppssystemet (dagvatten och spillvatten) för att minska risken för bräddningar.

Screening av avloppsvatten

År 2007 beslutade länderna inom Helcom om en aktionsplan för Östersjön, Helcom Baltic Sea Action Plan (BSAP), för att återställa god ekologisk status i Östersjön till 2021. Vid ett ministermöte 2018 konstaterades att det inte är troligt att god status nås till 2021, trots omfattande insatser och trots att bl.a. tillförseln av vissa farliga ämnen minskat. Mötet beslutade därför att planen skulle uppdateras till 2021. Havs- och vattenmyndigheten har deltagit i arbetet med uppdateringen.

Den 20 oktober 2021 antog Helcom en uppdaterad aktionsplan för Östersjön som bl.a. omfattar biologisk mångfald, övergödning, farliga ämnen och havsbaserade aktiviteter som sjöfart och fiske. Planen innehåller ca 200 åtgärder och inkluderar nu även klimatförändringar, marin nedskräpning, läkemedel, undervattensbuller och havsbottenstörningar. Den uppdaterade aktionsplanen är också anpassad till internationella och regionala ekologiska mål såsom FN:s mål för hållbar utveckling (SDG), målen för konventionen om biologisk mångfald (CBD), och EU:s ramdirektiv om en marin strategi (MSFD). Alla åtgärder i den uppdaterade planen ska genomföras senast 2030.

I den uppdaterade aktionsplanen anges att Helcom ska fungera som en samordnare av parternas gemensamma ansträngningar för att identifiera

prioriterade föreningar och utveckla effektiva nationella eller regionala åtgärder baserade på informationen. Ett verktyg för att identifiera nya föreningar som nämns i planen är de återkommande gemensamma screeningar av föreningar i havsmiljön samt av deras potentiella källor som Helcom avser att anordna. De uppgifter som man får fram genom screeningen, i kombination med information om ämnen som används i industriprocesser och konsumtionsprodukter, skapar en grund för att gå från en indikatorbaserad utvärdering till en mer flexibel statusutvärdering. Helcom avser att ta fram en handlingsplan för farliga ämnen som en del av den regionala strategiska ansatsen.

Helcom kommer fr.o.m. 2025 att etablera en mekanism för att hantera listan över prioriterade farliga ämnen. Den kan inkludera de screenings- och bedömningsresultat som framkommit och som pekar på regionala utmaningar för Östersjöns miljö. När det gäller nya föreningar och farliga ämnen avser Helcom att påbörja återkommande screeningskampanjer fr.o.m. 2021.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) anför regeringen att den prioriterar genomförandet av en ny aktionsplan för Östersjön inom Helcom.

Utskottets ställningstagande

Moderna reningsverk

När det gäller avloppsreningsverk konstaterar utskottet att det är länsstyrelsens eller kommunens ansvar, beroende på storleken på avloppsreningsverket, att pröva tillstånd och bedriva tillsyn utifrån gällande krav i lagstiftningen. En sökande måste kunna visa att en anläggning med ny teknik uppfyller lagstiftningens krav på rening. Enligt utskottets mening är det inte tillsynsmyndighetens ansvar att bistå eller vara en drivande part i att ta fram ny teknik på avloppsområdet. Det ansvaret har andra aktörer i samhället. Tillsynsmyndighetens ansvar är att se till att lagstiftningen följs. Mot bakgrund av detta avstyrker utskottet motion 2021/22:3681 (C) yrkande 13.

Krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk

Utskottet noterar att Delegationen för cirkulär ekonomi har föreslagit att regeringen ska utreda om det behöver införas krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp från reningsverk. Utskottet ser positivt på åtgärder som bidrar till att ställa om Sverige till en cirkulär ekonomi där bl.a. reningsverks klimatpåverkan ingår. I avvaktan på utfallet av beredningen av förslaget anser utskottet att motion 2021/22:3681 (C) yrkande 21 kan lämnas utan åtgärd.

Tillsyn av minireningsverk

Utskottet konstaterar att det är verksamhetsutövarens ansvar att minireningsverk sköts enligt tillverkarens anvisningar enligt den s.k. egenkontrollen som specificeras i miljöbalken. Kommunerna är tillsynsmyndigheter och granskar

bl.a. verksamhetsutövarnas egenkontroll. Vidare noterar utskottet att Havs- och vattenmyndigheten vägleder och ger råd om handläggning av prövning och tillsyn av små avlopp. Myndigheten har bl.a. lämnat ekonomiskt stöd till olika projekt om minireningsverk.

Utskottet noterar de förslag regeringen lämnar i propositionen Väger till hållbara vattentjänster som avser små enskilda avloppsanläggningar och tillsyn och egenkontroll. Utskottet delar regeringens bedömning att befintliga bristfälliga enskilda avloppsanläggningar behöver åtgärdas och att det är angeläget att åtgärdstakten ökar. Enligt utskottets mening är det viktigt att avloppsanläggningar är konstruerade och drivs på ett sätt som är förenligt med den befintliga kravnivån för miljöpåverkan. Riksdagen ska nu behandla regeringens förslag.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan lämnar utskottet motion 2021/22:3982 (L) yrkande 34 utan åtgärd.

Påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk

Det övergripande målet med EU:s ramdirektiv för vatten är att uppnå en god miljöstatus för alla vatten. Grunden är att vattenkvaliteten inte får försämrats. Det övergripande målet med avloppsdirektivet är att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten. Utskottet konstaterar att dessa direktiv har en avgörande betydelse för arbetet med att förbättra vattenkvaliteten i EU:s floder, sjöar och hav.

Samtidigt noterar utskottet att den s.k. Weserdomen har fått en stor inverkan på tillämpningen av det s.k. icke-försämringskravet. Miljömålsberedningen har mot denna bakgrund föreslagit att regeringen ska genomföra en noggrann analys av potentiella och långsiktiga negativa effekter på miljötillståndet i vatten och hav till följd av icke-försämringskravet. Utskottet anser i likhet med Miljömålsberedningen att det är problematiskt om icke-försämringskravet lägger hinder för utvecklingen av ny miljövänlig teknik som på sikt kan ersätta dagens teknik och minska utsläppen.

Enligt utskottets mening är det angeläget att dels bygga ut landets reningsverkskapacitet i takt med att befolkningen i Sveriges kommuner växer, dels investera i ny avancerad miljövänlig teknik. Utskottet konstaterar att tolkningen av EU:s ramdirektiv för vatten genom Weserdomen innebär utmaningar i dessa hänseenden. Tvärtemot det som borde vara syftet innebär domen att verksamheter som redan har höga miljöambitioner och använder bästa miljöteknik drabbas negativt om de behöver bygga ut sin verksamhet, såvida inte ännu mer reningsteknik kan kompensera för ökad verksamhet. Men detta låter sig inte alltid göras. Det kan t.ex. gälla avloppsreningsverk som redan renar vattnet från fosfor till 98–99 procent. Trots denna höga reningsgrad kan de, med hänvisning till domen, inte bygga ut sin anläggning ens för att möta en växande befolkning.

Utskottet noterar att EU-kommissionen anser att direktivet är ändamålsenligt. Utskottet anser att den uppkomna tillämpningsdiskussionen är olycklig

och att regeringen därför i alla relevanta sammanhang måste framföra behovet av en översyn av EU:s ramdirektiv för vatten för att kunna tillgodose dessa viktiga utgångspunkter.

Avloppsdirektivet ställer bl.a. krav på att avloppsvatten från tätbebyggelse ska hanteras i reningsverk som uppfyller direktivets krav och på att det reade vatten som släpps ut från reningsverken ska klara ramdirektivets krav. Kommissionen har deklarerat att man har för avsikt att lägga fram ett förslag till revidering av EU:s avloppsdirektiv under 2022. Utskottet anser att det är viktigt att regeringen tar en aktiv roll i dessa förhandlingar för att säkerställa en utformning av avloppsdirektivet som inte försvårar utbyggnaden av reningsverk.

Sammanfattningsvis anser utskottet att det är angeläget att regeringen på EU-nivå verkar för att kraven i ramdirektivet för vatten och avloppsdirektivet är tydliga och samstämmiga och att de utformas på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar i miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2021/22:2461 (SD) yrkande 16, 2021/22:3435 (M) yrkande 9 och 2021/22:3681 (C) yrkande 24.

Föroreningar i grund- och ytvatten

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel, och det är enligt utskottets mening grundläggande att vattnet skyddas från föroreningar. Utskottet är medvetet om att klimat- och samhällsförändringar innebär ökade risker för vattenburna föroreningar. Det är därför positivt att en nationell samordningsgrupp för dricksvatten inrättats som kan arbeta systematiskt med kompetensförsörjning, kunskapsutveckling och forsknings- och utvecklingsinsatser inom området.

Utskottet noterar SGU:s utökade kartläggning av grundvattenresurser som ger värdefull kunskap om grundvattnet. Dessa uppgifter har betydelse även i klimatanpassningsarbetet. Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI lyfter fram frågor om ökat behov av samverkan mellan berörda vid planering, rening och övervakning av vatten. Även i Livsmedelsverkets handbok för att klimatanpassa dricksvattenförsörjningen föreslås ett antal klimatanpassningsåtgärder, med betoning på att åtgärder för skydd av dricksvattnet bör vara förebyggande.

Mot bakgrund av att det pågår arbete på området anser utskottet att motion 2021/22:4062 (MP) yrkande 34 i denna del kan lämnas utan åtgärd.

Screening av avloppsvatten

Inledningsvis vill utskottet välkomna Helcoms uppdaterade aktionsplan för Östersjön. Aktionsplanen utgör ett viktigt verktyg för att förbättra miljötillståndet i Östersjön, och det är därför enligt utskottet positivt att regeringen prioriterar genomförandet av planen. Utskottet noterar vidare att Helcom avser att ta fram en handlingsplan för farliga ämnen och att anordna

återkommande gemensamma screeningar av föroreningar i havsmiljön samt av dess potentiella källor. Utskottet välkomnar detta arbete.

Därmed anser utskottet att motion 2021/22:2461 (SD) yrkande 18 kan avstyrkas.

Vattenföroreningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbetet på EU-nivå mot plaster i haven, miljöövervakning för vattenförvaltningen, översyn av ekodesigndirektivet och krigsmateriel i känsliga vattendrag.

Jämför reservation 10 (KD), 11 (MP), 12 (M, KD) och 13 (C, MP).

Motionerna

Arbete på EU-nivå mot plaster i haven

Enligt kommittémotion 2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 44 bör Sverige verka inom EU för att förhindra spridning av skräp i haven. Motionärerna anför att många miljöproblem är gränsöverskridande. Plast i haven är ett mycket stort problem, och enligt motionärerna är EU en lämplig nivå att agera på mot problemet.

Miljöövervakning för vattenförvaltningen

I kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 33 anføres att miljöövervakningen av vattenförvaltningen behöver stärkas, exempelvis genom att skärpa tillsynen av dricksvattentäkter, för att på ett tidigare stadium upptäcka föroreningar i vattnet. Enligt yrkande 34 i denna del bör dagens övervaknings- och kontrollprogram utvecklas med nya effektbaserade analysmetoder samt insatser för ökad källspårning och bedömning av föroreningarnas spridningsvägar.

I yrkande 36 framhålls att en analys bör genomföras av möjligheterna att använda avancerade analysmetoder, exempelvis effektbaserade metoder för att möjliggöra en nödvändig uppdatering av miljö- och vattenlagstiftningen, och att nya miljökvalitetsstandarder för sötvattensresursen därmed kan införas. Motionärerna anför att det är angeläget att kunskapen ökar om den samlade föroreningsbelastningen i vattnet. Satsningar behövs på s.k. effektbaserade analysmetoder som i stället för att mäta halterna av olika kemikalier mäter hur giftiga de är sammantaget.

Översyn av ekodesigndirektivet

Enligt kommittémotion 2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20 ska regeringen verka för att EU:s kommande revidering av ekodesigndirektivet omfattar gemensamma kriterier för att minska utsläppen av mikroplaster från både textiltvätt i hushåll och storskaliga tvätterier i privat och offentlig regi. EU:s ekodesigndirektiv ställer krav på teknisk livslängd, återvinning, reparerbarhet, vattenanvändning, utsläpp till miljön, information kring farliga ämnen m.m. Direktivet reglerar bl.a. standarden för tvättmaskiner. Motionärerna anför att Sverige bör vara pådrivande för att åstadkomma gemensamma kriterier för att minska utsläppen av mikroplaster från både textiltvätt i hushåll och storskaliga tvätterier i privat och offentlig regi. Liknande resonemang anføres i kommittémotion 2021/22:4217 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 58.

Krigsmateriel i känsliga vattendrag

Enligt kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 31 bör berörda myndigheter få i uppdrag att undersöka spridningen av historiskt dumpat krigsmateriel i känsliga vattendrag. Motionärerna anför att när det rör sig om dricksvattentäkter som försörjer ett flertal kommuner eller regioner är det särskilt viktigt att utreda utsträckningen av dumpat krigsmateriel. Ett bra kunskapsunderlag är också en förutsättning för eventuella saneringsåtgärder i framtiden.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Arbete på EU-nivå mot plaster i haven

I januari 2018 presenterade kommissionen en europeisk strategi för plast i en cirkulär ekonomi (COM(2018) 28 final) med fokus på hela värdekedjan för plast och plastens negativa miljöpåverkan i de olika leden (plaststrategin). Strategin innehåller en tydlig vision för en hållbar konsumtion och produktion av plast och kvantifierade mål på EU-nivå. Senast 2030 ska bl.a. alla plastförpackningar som släpps ut på EU-marknaden gå att återanvända eller återvinna. I strategin föreslås åtgärder på EU-nivå och nationell nivå för materialåtervinning, nedskräpning, cirkulära system och globala samarbeten. Kommissionen uppmanar även andra berörda parter att göra frivilliga åtaganden för att möta den övergripande visionen.

I EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi anför kommissionen att det inom plaststrategin har tagits många initiativ med anledning av en allvarlig oro bland allmänheten. Eftersom förbrukningen av plast väntas fördubblas under de kommande 20 åren kommer dock kommissionen att vidta ytterligare riktade åtgärder för att hantera de hållbarhetsutmaningar som detta allmänt förekommande material medför, och kommissionen kommer att fortsätta att främja en samordnad strategi för att ta itu med plastföroreningar på global nivå. Vidare kommer kommissionen att säkerställa ett snabbt genomförande

av engångsplastdirektivet för att komma till rätta med problemet med plastföroreningar i havet samtidigt som den inre marknaden skyddas, bl.a. genom att utarbeta en första uppsättning regler för mätning av innehållet av återvunnet material i produkter.

I resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) anför regeringen att Sverige har fortsatt att driva utvecklingen mot en hållbar plastanvändning globalt, särskilt genom arbetet inom konventionen om gränsöverskridande transporter av avfall (Baselkonventionen) samt arbetet för att åstadkomma en global överenskommelse om att minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Under 2020 ledde t.ex. Sverige tillsammans med Japan FN:s expertgruppsmöte om marin plastnedskräpning och mikroplaster som tog ytterligare steg på vägen mot en global överenskommelse. Sverige har också bidragit till flera nordiska rapporter för att driva på mot en global överenskommelse om plast.

Regeringen anför att Sverige ska fortsätta att vara pådrivande inom EU och globalt i frågor om hållbar användning och hantering av kemikalier och avfall, samt i omställningen till cirkulär ekonomi. Regeringen arbetar aktivt för att få till stånd ett globalt ramverk för kemikalier och avfall samt för en global överenskommelse om plast som ska minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Sverige ska fortsätta att verka för ambitiösa åtgärder som minskar mikroplast inom hela EU.

Av budgetpropositionen framgår vidare att regeringen, för att ta ytterligare steg i omställningen mot en cirkulär ekonomi, kommer att ta fram en särskild handlingsplan för plast våren 2022. Det blir regeringens andra handlingsplan efter strategin för cirkulär ekonomi. Handlingsplanen ska komplettera strategin för cirkulär ekonomi genom att förtydliga vilka insatser som är aktuella för plastområdet och för Sveriges fortsatta arbete för att uppnå en hållbar plastanvändning nationellt, inom EU och globalt. Regeringen föreslår därför särskilda medel för att möjliggöra åtgärder inom alltifrån cirkulär design till städning av plast i hav och natur samt ökad materialåtervinning och återanvändning. Det kommer också att krävas särskilda insatser för ett framgångsrikt svenskt genomförande av engångsplastdirektivet som syftar till att styra bort från en ohållbar användning av engångsplast.

Regeringen beslutade den 17 februari 2022 om en handlingsplan för plast, Sveriges handlingsplan för plast – En del av den cirkulära ekonomin. Den består av ett åtgärdsprogram med 55 åtgärder för att minska plastens påverkan på klimatet och miljön. Handlingsplanen utgår från strategin för cirkulär ekonomi och de fyra fokusområden som regeringen har slagit fast där. För varje fokusområde utvecklas vad regeringen avser med inriktningen för arbetet. Regeringen anför bl.a. att Sverige ska arbeta aktivt med att utforma och få till ett nytt rättsligt bindande globalt avtal om plastföroreningar vid FN:s miljöförsamling Unea i mars 2022, för att förebygga och minska utsläpp av plastavfall och mikroplaster. I ett sådant avtal behöver hela livscykeln för plast adresseras för att möjliggöra giftfria, resurseffektiva och cirkulära kretslopp för plast, så att plasten inte skräpar ned i havet och på land eller sprids i luften.

Målet är att eliminera icke nödvändiga engångsplastprodukter, minska utsläpp av mikroplaster, designa och producera plastprodukter som är giftfria, hållbara, återanvändbara och återvinningsbara samt främja grön innovation.

Den 2 mars 2022 godkändes en resolution vid FN:s miljöförsamling Unea om att stoppa plastföroreningar och skapa ett internationellt rättsligt bindande avtal senast 2024.

Regeringen ska även arbeta för ett ambitiöst produktpolicyramverk inom EU för att säkerställa att produkter utformas så att de blir hållbara, återanvändbara och återvinningsbara samt att produkter i ökad utsträckning innehåller återvunnet material av hög kvalitet och utformas på ett sätt som möjliggör giftfria och resurseffektiva cirkulära kretslopp. Detta kommer att bli särskilt viktigt för plastprodukter.

Vidare ska regeringen arbeta för ett ambitiöst genomförande av revideringen av förpackningsdirektivet som ska presenteras av EU-kommissionen sommaren 2022 för att säkerställa att förpackningarna utformas så att de blir hållbara, återanvändbara och återvinningsbara samt innehåller återvunnet material där det är lämpligt.

Den 15 december 2021 beslutade riksdagen att inom utgiftsområde 20 anvisa 645 033 000 kronor till anslaget 1:1 Naturvårdsverket (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:109–111). Enligt Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2022 (villkor för anslaget 1:1 anslagspost 1) ska minst 25 000 000 kronor användas för att stärka myndighetens arbete nationellt, inom EU och internationellt för en mer cirkulär plastanvändning samt för att minska plaster, inklusive mikro- och nanoplast, i hav och natur. Insatser ska omfatta hela livscykeln för plast, t.ex. hållbar design, standardisering, återanvändning, alternativa material, återvinning och minskat läckage av plast. Enligt regleringsbrevet för 2022 ska Naturvårdsverket redovisa sitt arbete för att öka den cirkulära plastanvändningen samt för att minska plast och mikro- och nanoplast i hav och natur. Myndigheten ska också redovisa vilka insatser som har gjorts för att driva frågan inom EU och globalt.

Miljöövervakning för vattenförvaltningen

Miljöövervakning ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och varnar för störningar. Arbetet bygger på återkommande, systematiskt upplagda undersökningar som visar miljötillståndet genom att registrera eventuella förändringar i naturmiljön. Syftet med miljöövervakning är att följa tillståndet i miljön, upptäcka nya miljörisiker och vara ett underlag för att bedöma arbetet för att nå Sveriges nationella miljö kvalitetsmål.

Genom att jämföra aktuella lägesbeskrivningar med tidigare mätningar kan förändringar i miljön upptäckas. På så vis kan man se om genomförda åtgärder får önskad effekt eller inte. Ibland behövs ytterligare undersökningar för att ta reda på om förändringen innebär ett problem eller inte.

Det är många aktörer som utför arbetet inom miljöövervakningen. Naturvårdsverket samordnar tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten svensk miljöövervakning.

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 (dir. 2017:58) att låta en särskild utredare göra en översyn av miljöövervakningen på lokal, regional och nationell nivå, föreslå en lämplig avgränsning mellan miljöövervakning och närliggande verksamheter samt bedöma behovet av framtida miljöövervakning. Syftet var att identifiera synergier och lösningar som kan leda till en mer kostnads- och resurseffektiv miljöövervakning, hur övrig miljöinformation skulle kunna komplettera miljöövervakningen och hur miljöinformationen ska bli mer tillgänglig. Genom ett regeringsbeslut den 6 september 2018 förlängdes utredningstiden för betänkandet till den 30 april 2019 (dir. 2018:104).

I utredningens betänkande Sveriges miljöövervakning – dess uppgift och organisation för en god miljöförvaltning (SOU 2019:22) anförs bl.a. att det produceras stora mängder underlag från miljöövervakningen som borde användas mer för att beskriva och analysera tillståndet i miljön. Hanteringen av data från miljöövervakning är central för att de ska komma samhället till nytta. Utredningen visar dock att det finns oklarheter i ansvar, brister och flaskhalsar i den statliga datahanteringen inom miljöövervakningen. Möjligheterna att upptäcka nya miljörisiker är också i dag begränsade. Det beror bl.a. på att stora mängder data inte tas omhand och används i analyser. Dessutom är miljöövervakningen traditionellt inte, med vissa undantag, utformad för att upptäcka nya miljörisiker.

Vidare redovisas i betänkandet att flera myndigheter menar att det behövs ytterligare resurser för att tillgodose ökade behov av miljöövervakning inom ett antal områden, särskilt inom vattenförvaltningen och den hälsorelaterade övervakningen. Eftersom det saknas en överblick över vilken miljöövervakning som bedrivs är det inte möjligt att bedöma i vilken mån det behövs resurstillskott till den statligt finansierade miljöövervakningen. Det är inte heller möjligt att bedöma i vilken utsträckning ett ökat samutnyttjande av befintliga resurser kan täcka behoven.

Utredningen föreslår bl.a. att regeringen ska fatta beslut om en strategisk plan för miljöövervakningen som uppdateras vart fjärde år. Planen ska peka ut samhällets behov av miljöövervakning, hur myndigheter ska samordnas, prioriterade utvecklingsinsatser samt framtida utmaningar. Utredningen föreslår även att ett Miljöövervakningsråd inrättas vid Naturvårdsverket som ska samordna miljöövervakningen, ta fram underlag för den strategiska planen samt rapportera till regeringen. Vidare föreslås att regeringen ska ange miljöövervakning som en uppgift i instruktionen för de myndigheter som bedriver miljöövervakning och att ansvaret för de nationella datavärdena vid myndigheterna bör anges i instruktioner och finansieras genom ramanslag. Utredningen anser även att länsstyrelsernas regionala miljöövervakning bör finansieras genom anslag och inte som i dag genom bidrag.

Betänkandet har remissbehandlats och är nu under beredning inom Regeringskansliet.

Enligt budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) gör SGU:s utökade kartläggning av grundvattenresurser att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efter hand. Den mer omfattande övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattnets kvalitet bidrar positivt till arbetet med miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Det utökade kunskapsunderlaget om kvantitet och kvalitet bedöms även göra nytta i klimatanpassningsarbetet. Tillgången på grundvatteninformation i databaser har förbättrats, men övervakningen har fortfarande luckor i hela landet.

Vidare anför regeringen att livsmedelsresurserna, inklusive dricksvattnet ska skyddas bättre. PFAS-ämnen förekommer i livsmedel, bl.a. i dricksvatten och fisk, men kunskapen är otillräcklig. För att få bättre kunskap föreslog regeringen att anslaget för miljöövervakning m.m. skulle ökas med 5 miljoner kronor 2022 för särskilda insatser inom miljöövervakningen riktade mot kopplingen mellan miljö och livsmedelsproduktion. För 2023 och 2024 beräknades anslaget ökas med motsvarande belopp. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2021/22: MJU1, rskr. 2021/22:109–111).

I Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas praktiska vägledning Operativ övervakning av miljögifter redovisas att effektbaserade metoder kan vara lämpliga för att

- bekräfta att åtgärder behövs då förhöjda halter uppmäts men substansernas biotillgänglighet är osäker (t.ex. för uppföljning av sedimentanalys)
- underlätta prioritering av lokaler och källor att undersöka vidare i ett operativt övervakningsprogram (närvaro av effekter ger anledning att prioritera undersökningar)
- undersöka påverkan i områden med komplexa föroreningssituationer, i synnerhet om utsläppta substanser omvandlas (där riktad kemisk analys försvåras)
- underlätta val av vilka ämnen som behöver övervakas framöver (genom effektstyrd kemisk analys)
- identifiera källor som står för utsläpp av farliga ämnen men där det är oklart vilka substanser som kan tänkas förekomma
- ge tidig varning om förändringar i miljön.

I betänkandet Framtidens kemikaliekontroll (SOU 2019:45) anförts att ett problem med den nuvarande utformningen av vattendirektivet när det gäller kemikaliekontroll är inriktningen på ett begränsat antal prioriterade ämnen. Risker är att åtgärder för miljöövervakning och riskhantering prioriteras för dessa ämnen medan vattnet kan innehålla hundratals organiska ämnen, många av dem okända. Prioriteringen av individuella ämnen (miljökvalitetsnormer för ämnen på EU-nivå respektive nationell nivå) borde därför kompletteras genom att införa effektbaserade åtgärder (EBM) i direktivet, i syfte att etablera gränsvärden/kvalitetsnormer eller som instrument för screening eller för

miljöövervakning. Möjligheten att besluta om normer baserat på EBM borde införas i lagstiftningen och kompletteras med vägledning. Utredningen anför att möjligen kan EBM inledningsvis användas för miljöövervakning och som en bas för framtida screening och ett underlag för mer utvecklade riskbedömningar. Betänkandet är under beredning inom Regeringskansliet.

Som en del av programmet Giftfri miljö inom SLU:s fortlöpande miljöanalys har ett projekt drivits om biologiska analyser av dricksvatten (s.k. effektbaserade metoder). Nya metoder har utvecklats så att vattenverken snabbt kan se hur effektiv reningen av hälsofarliga ämnen i dricksvattnet är. Resultaten kan också enligt SLU fungera som stöd i reningsverkens framtida investeringsbeslut.

I regleringsbrev för 2020 fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att tillsammans med de länsstyrelser som är vattenmyndigheter utveckla en metod för uppföljning av miljötillståndet i vattenförekomster. Metoden skulle utgå från vattenförvaltningens system för statusklassificering och bl.a. leda till att de statusklassningar som genomförs vid olika tidpunkter blir jämförbara.

I Havs- och vattenmyndighetens redovisning av ett regeringsuppdrag om en metod för uppföljning av miljötillståndet i vattenförekomster (2021-02-01, dnr 01696-2020) beskrivs ett arbetssätt som i sin helhet innebär en metod för uppföljning av miljötillståndet i ytvattnet. Utgångspunkten för uppdraget har varit den övervakning och de syften med övervakningen som följer av 7 kap. 1 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Den metod som beskrivs i rapporten kommer enligt Havs- och vattenmyndigheten att stärka möjligheten att följa utvecklingen av miljötillståndet även då metoder förändras och ny kunskap tillkommer, vilket kan ses som ett viktigt kvalitetsarbete inom vattenförvaltningen. Orsaken till att denna analys inte har genomförts tidigare är att vattenförvaltningen, genom prioriteringar på både EU-nivå och nationell nivå, valt att lägga stort fokus på statusklassificering och på att fastställa miljö kvalitetsnormer i ett stort antal vattenförekomster. Betydelsen av övervakning och analyser med andra syften än statusklassificering har dock inte adresserats fullt ut i de inledande cyklerna. Det har också funnits en bristande medvetenhet om hur övervakningen är tänkt att fungera samt vad som faktiskt är möjligt utifrån de begränsningar som finns i information från övervakning – inte minst då det gäller den inneboende statistiska osäkerheten.

I Havs- och vattenmyndighetens årsredovisningen för 2022 anförts att slutrapporten kommer att vara en hjälp för att utveckla system för hantering av övervakningsdata som i framtiden säkerställer att rätt data används för rätt analys.

Översyn av ekodesigndirektivet

Det s.k. ekodesigndirektivet³ är ett ramdirektiv, vilket innebär att det inte direkt fastställer ekologiska minimikrav. Dessa antas i stället genom särskilda

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter.

genomförandeåtgärder för varje produktgrupp inom ramen för direktivet. Direktivet omfattar för närvarande mer än 40 produktgrupper (t.ex. pannor, lampor, tv-apparater och kylskåp). År 2009 utvidgades direktivets räckvidd till att även gälla för energirelaterade produkter som fönster, isoleringsmaterial och vissa vattenanvändande produkter. Det slutgiltiga målet med ekodesigndirektivet är att tillverkare av energianvändande produkter i designfasen kommer att vara skyldiga att minska produktkonsumtionens energiförbrukning och annan negativ miljöpåverkan.

Kommissionen presenterade 2016 en arbetsplan för områdena ekodesign och energimärkning som en del i det s.k. vinterpaketet för energi. Arbetsplanen för ekodesign 2016–2019 (COM(2016) 773 final) fokuserade på cirkulära design- och produktionsprocesser, och kommissionen framhäver att smart design i början av en produkts livscykel är avgörande för att skapa cirkularitet. Enligt kommissionen har genomförandet av arbetsplanen lyft fram cirkulär design av produkter ytterligare, tillsammans med energieffektivitetsmål. Numera omfattar ekodesign- och energimärkningsbestämmelserna för flera produkter krav på materialeffektivitet, t.ex. tillgång till reservdelar, hur lätt det är att reparera produkten samt förenklad hantering i slutet av livscykeln.

I budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 20) anför regeringen att Sverige med framgång, i samband med arbete inom EU under 2018 med nya eller reviderade ekodesign- och energimärkningskrav för flera produktgrupper, drivit att ekodesignkrav ska leda till större resurseffektivitet och att produkter ska gå att reparera.

I EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi anför kommissionen att upp till 80 procent av produkters miljöpåverkan avgörs under designfasen. Enligt kommissionen ger dock linjära mönster enligt principen utvinna-tillverka-använda-bortskaffa (take-make-use-dispose) inte tillverkarna tillräckliga incitament att göra sina produkter mer cirkulära. Kommissionen anför vidare att EU:s initiativ och lagstiftning redan i viss utsträckning behandlar hållbarhetsaspekter för produkter, antingen på obligatorisk eller frivillig grund. Särskilt ekodesigndirektivet reglerar framgångsrikt energieffektivitet och vissa kretsloppsegenskaper hos energirelaterade produkter. Instrument som EU:s miljömärke eller EU:s kriterier för miljöanpassad offentlig upphandling har ett mer omfattande tillämpningsområde, men de begränsningar som följer av frivilligheten gör dem mindre effektiva. Faktum är enligt kommissionen att det inte finns någon heltäckande uppsättning krav för att säkerställa att alla produkter som släpps ut på EU-marknaden blir alltmer hållbara och klarar testet för cirkularitet.

För att anpassa produkterna till en klimatneutral, resurseffektiv och cirkulär ekonomi, minska avfallet och säkerställa att de mest hållbara produkternas prestanda successivt blir normen kommer kommissionen därför att lägga fram ett lagstiftningsinitiativ om en politik för hållbara produkter. Kärnan i detta lagstiftningsinitiativ kommer att vara att utvidga ekodesigndirektivet till att omfatta mer än energirelaterade produkter för att göra ekodesignramen tillämplig på ett så brett spektrum av produkter som möjligt och se till att den

bidrar till cirkularitet. Som en del av detta lagstiftningsinitiativ, och vid behov genom kompletterande lagstiftningsförslag, kommer kommissionen att överväga att fastställa hållbarhetsprinciper och andra lämpliga sätt att reglera aspekter som bl.a. handlar om att

- förbättra produkternas hållbarhet, återanvändbarhet, uppgraderbarhet och reparerbarhet samt att ta itu med förekomsten av farliga kemikalier i produkter och öka deras energi- och resurseffektivitet
- öka innehållet av återvunnet material i produkter och samtidigt garantera deras prestanda och säkerhet
- begränsa engångsprodukter och motverka planerat åldrande
- införa ett förbud mot destruktion av osålda hållbara produkter
- mobilisera potentialen för digitalisering av produktinformation, inklusive lösningar som digitala pass, taggning och vattenmärken.

Kommissionen kommer i detta sammanhang att ge prioritet åt de produktgrupper som har identifierats inom ramen för de produktvärdekedjor som ingår i handlingsplanen, t.ex. textilier och elektronik. Lagstiftningsinitiativet och alla andra kompletterande regleringsstrategier eller frivilliga strategier kommer att utvecklas för att förbättra samstämmigheten med befintliga instrument som reglerar produkter i olika faser av deras livscykel. Det är kommissionens avsikt att principerna om produkthållbarhet ska vara vägledande för en bredare utveckling av strategier och lagstiftning i framtiden.

I sitt arbetsprogram för 2021 anförde kommissionen att den kommer att fortsätta att genomföra handlingsplanen för den cirkulära ekonomin med inriktning på ekodesign och hållbara produkter, särskilt cirkulär elektronik med ambitionen att förbättra insamling, återanvändning och reparation av mobiltelefoner, bärbara datorer och annan elektronik.

Kommissionen presenterade den 30 mars 2022 ett meddelande om att göra hållbara produkter till norm (COM(2022) 140). Initiativet om hållbara produkter syftar till att säkerställa att en betydande del av de produkter som är tillgängliga för EU-konsumenterna senast 2030 ska vara utformade för att vara hållbara och energi- och resurseffektiva, reparerbara, återvinningsbara och helst omfatta återvunna material. Kommissionen antog även vid samma tidpunkt ett förslag till förordning om ekodesign för hållbara produkter (COM(2022) 142). Kommissionen anför i meddelandet att eftersom produktdesign står för upp till 80 procent av produkters miljöpåverkan under hela livscykeln innehåller förslaget till förordningen en utvidgning av ekodesignramens tillämpningsområde till att omfatta bredast möjliga utbud av produkter. Det kommer att fastställa minimikriterier, inte bara för energieffektiviteten utan också för cirkularitet och en övergripande minskning av produkternas miljömässiga och klimatmässiga fotavtryck. Fram tills att den nya ramen träder i kraft kommer det befintliga ekodesigndirektivet att fortsätta driva på förbättringar i energieffektivitet och cirkularitet. Kommissionen antog därför tillsammans med det nya förslaget en arbetsplan för ekodesign

och energimärkning 2022–2024 för att omfatta nya energirelaterade produkter samt uppdatera och utöka ambitionen för redan reglerade produkter.

Den 1 oktober 2019 fattades det beslut om kommissionens förordning (EU) 2019/2023 om bl.a. fastställande av krav på ekodesign för tvättmaskiner för hushållsbruk med krav som trädde i kraft 2021. Enligt artikel 8 i förordningen ska kommissionen se över förordningen mot bakgrund av den tekniska utvecklingen och presentera resultaten av översynen, inbegripet ett utkast till ändringsförslag om så är lämpligt, senast den 25 december 2025. Vidare framgår att det i översynen bl.a. ska läggas särskilt fokus på genomförbarhet och lämplighet för nya krav, t.ex. på filter, som kan minska mängden mikroplaster i vattenutflödet.

Naturvårdsverket anför i redovisningen av regeringsuppdraget Mikroplaster i miljön 2019 (NV-08867-17) att det är en åtgärd med stor internationell potential att driva på utvecklingen av ekodesigndirektivet för tvättmaskiner. Naturvårdsverket föreslår därför att det införs kriterier för att minska mikroplastutsläpp från tvättmaskiner i ekodesigndirektivet utreds vidare. Verket kommer att arbeta för att utveckla det underlag som behöver tas fram om regelverk, tekniklösningar och mätmetod. Naturvårdsverket kommer att genomföra ett dialogmöte med aktörer för att främja teknikutveckling av integrerade filterlösningar i tvättmaskiner samt verka för att en standardiserad mätmetod för mikroplast från hushållstvättmaskiner tas fram, bl.a. genom aktiv representation i en lämplig arbetsgrupp för standardisering.

Vidare anför Naturvårdsverket att eftersom effekten av ett reviderat ekodesigndirektiv kommer att dröja vill Naturvårdsverket uppmuntra marknadsintroduktion och användning av filter för tvättmaskiner i hushåll och gemensamma tvättstugor. Det finns i dag olika lösningar på marknaden men deras reningseffekt och användarvänlighet är osäker. Genom att skapa en internationell innovationstävling vill Naturvårdsverket bidra till att nya bättre lösningar når den svenska marknaden. Inom ramen för tävlingen krävs även att en mätmetod tas fram för att göra det möjligt att utvärdera inkomna tävlingsbidrag. Innovationstävlingen genomfördes fram till januari 2021 av forskningsinstitutet Rise (Research Institutes of Sweden) i samarbete med Svenska miljöinstitutet (IVL).

Naturvårdsverket anser att även om textiltvätt i hushåll utgör en större källa till utsläpp av mikroplaster än tvätterier bör insatser för de senare stimuleras, t.ex. vid storskalig tvätt av sjukhustextilier. Tvätterier som är positiva till att introducera filter som tar bort mikroplaster i utgående avloppsvatten bör uppmuntras. Effekterna av olika filterlösningar behöver verifieras, vilket skulle kunna göras genom uppdrag till konsulter. En mätmetod behöver utvecklas även här eftersom metoden för att mäta mikroplastutsläpp från tvätterier skiljer sig från den metod som behövs för tvättmaskiner.

Naturvårdsverket kommer även att utveckla vägledningen om åtgärder för att minska utsläpp av mikroplast från industriell produktion och hantering av plast, och tvätterier kommer att införlivas i denna.

I Naturvårdsverkets rapport redovisas att Energimyndigheten ska vara mottagare av det underlag som tas fram när det gäller tekniklösningar och mätmetod för mikroplastutsläpp från tvättmaskiner samt kommunicera det vidare till kommissionen. Myndigheten ska även bevaka översynsprocessen för att införa krav som minskar mikroplastutsläpp från hushållstvättmaskiner.

Näringsutskottet har behandlat liknande yrkanden om ekodesigndirektivet och utsläpp av mikroplaster från tvättmaskiner, bl.a. i betänkande 2020/21:NU13 Handelspolitik. Utskottet anförde då följande:

Utskottet har redan framhållit vikten av att den inre marknaden inte bör vara ett mål i sig utan ett medel. Ett sådant exempel är när det införs gemensamma kriterier för olika produkter inom ramen för EU:s ekodesigndirektiv. I motion 2020/21:2918 (C) yrkande 7 förordas att regeringen ska verka för att direktivet utökas till fler produktgrupper. Utskottet noterar att kommissionen under det fjärde kvartalet 2021 avser att presentera ett initiativ för hållbara produkter, i vilket en översyn av ekodesigndirektivet ingår. Utskottet kan vidare konstatera att det av regeringens nyligen beslutade handlingsplan för cirkulär ekonomi framgår att regeringen kommer att verka för att ekodesigndirektivet utvecklas i riktning mot en cirkulär ekonomi. Av handlingsplanen framgår vidare att Energimyndigheten tillsammans med Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen och Elsäkerhetsverket har fått i uppdrag att utarbeta förslag och vara pådrivande när det gäller resurseffektivitet i arbetet med utveckling av ekodesigndirektivets och energimärkningsförordningens produktförordningar. Det kan t.ex. handla om att ställa krav på att produkter ska vara lätta att reparera eller materialåtervinna. Det finns därmed enligt utskottet inte skäl för riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen enligt det som förordas i motionen.

I motion 2020/21:3348 (M) yrkande 19 efterfrågas ekodesignkrav på tvättmaskiner för att minska utsläppen av mikroplaster och i motion 2020/21:2920 (C) yrkande 12 efterfrågas tydliga ekodesignkrav på produkter som används vid vattenförbrukning i syfte att nå en mer effektiv vattenanvändning. Utskottet vill påminna om att det avstyrkte två likalydande yrkanden våren 2020 (bet. 2019/20:NU15) med hänvisning till pågående arbete inom EU. Utskottet ser ingen anledning att ompröva sitt ställningstagande men vill liksom då framhålla att det delar motionärernas uppfattning om vikten av att minska utsläppen av mikroplaster och uppnå en mer effektiv vattenanvändning. Därmed avstyrks samtliga motionsyrkanden.

Statsrådet Anders Ygeman anförde den 10 mars 2021 som svar på skriftlig fråga 2020/21:1981 Gemensamma energieffektiva lösningar att Sverige är en aktiv och pådrivande part i EU:s arbete med ekodesign och energimärkning av energirelaterade produkter.

Krigsmateriel i vattendrag

Miljö- och jordbruksutskottet har behandlat frågor om förorenade områden i vatten tidigare, bl.a. i betänkande 2020/21: MJU11 Vattenvård. Utskottet anförde då följande:

Utskottet vidhåller att minskade halter av miljögifter i hav och vatten är en angelägen fråga då de utgör en stor risk för människan och den marina miljön. Utskottet noterar att det finns ett stort behov av mer kunskap på

området förorenade sediment, både om var de finns och hur de ska åtgärdas. Det är därför bra att Naturvårdsverket och andra relevanta myndigheter har fått i uppdrag att genomföra insatser för att få bättre kunskap om dessa områden.

Behovet av åtgärder för att sanera förorenade sedimentområden är stort och det är viktigt att det finns medel för detta arbete. Det är därför positivt att regeringen under flera år har avsatt ökade medel till sanering av förorenade områden, inklusive förorenade sediment. Utskottet noterar med glädje att antalet pågående åtgärder för att sanera förorenade sediment ökar. Det finns dock ett fortsättningsvis stort behov av att komma åt källorna till förekomsten av miljögifter i hav och vatten. I likhet med regeringen anser utskottet att det är prioriterat att flera förorenade områden, inklusive sediment, saneras och att de mest akut miljöfarliga vraken hanteras.

Naturvårdsverket arbetar med förorenade sediment inom ramen för sitt arbete med förorenade områden. Myndighetens anslag för att sanera förorenade områden innefattar även förorenade sediment i hav, sjöar och vattendrag. Naturvårdsverket deltar tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, SGU och länsstyrelserna i Miljömålsrådets åtgärd Förorenade sediment – samverkan för kunskap och prioritering av åtgärder. SGU driver åtgärden, och en rapport med syftet att beskriva nuläget samt identifiera kunskapsluckor och behov inom arbetet med förorenade sediment blev färdig i oktober 2018. I rapporten Förorenade sediment – behov och färdplan för en renare vattenmiljö (rapport 2018:21) uppmärksammar myndigheterna bl.a. att en nationell plan för inventeringen av förorenade sedimentområden behöver tas fram. Ansvariga myndigheter bör även identifiera vilka vägledningar och bedömningsgrunder som branschen behöver och prioritera arbetet med dessa.

Regeringen gav i juni 2019 Naturvårdsverket, SGU, Statens geotekniska institut, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna i uppdrag att genomföra insatser för att få bättre kunskap om bl.a. utbredningen av förorenade sedimentområden, risken för att miljögifter sprids och vilka åtgärdsalternativ som lämpar sig bäst. Inom uppdraget ska myndigheterna även utveckla vägledningar för inventering och bedömning av hälso- och miljörisker vid förorenade sedimentområden. Uppdraget ska göra det möjligt för myndigheterna att ta fram en långsiktig nationell prioriteringsplan för att genomföra kostnadseffektiva åtgärder.

I skrivelsen Delredovisning av regeringsuppdrag om förbättrad kunskap för hantering av förorenade sediment (NV-01958-20) från den 23 december 2021 redogörs för genomfört arbete och arbetet framöver utifrån tre huvudområden: att samla och bygga kunskap, att ta fram och utveckla metoder och vägledning och att skapa en kunskapsplattform.

I skrivelsen redovisas att i arbetet med att skapa en nationell kunskapsplattform har webbplatsen renasediment.se tagits fram. Den lanserades i början av 2022. Syftet med denna är att göra det tydligare och enklare för branschen att hitta information och vägledning samt att förstå olika aktörers roller i arbetet med att sanera förorenade sediment. Utöver detta har ett branschforum, användarråd och expertstöd etablerats.

Vidare anförs att i arbetet med att kartlägga utbredningen av förorenade sediment har ett omfattande arbete genomförts i samarbete med länsstyrelser över hela landet för att välja ut lämpliga områden för undersökning. Under hösten 2021 och fram till våren 2022 undersöks sediment i ett drygt sjuttiootal områden i svenska sjöar, vattendrag och kustvatten i syfte att fylla kunskapsluckor om var förorenade sediment förekommer och vad de innehåller. Information och data om förorenade sediment utgör en viktig förutsättning i processen med att åtgärda förorenade sediment. Inom uppdraget har ett fyrtiootal datakällor inventerats, och tillsammans med den enkätundersökning som genomförts utgör det en värdefull grund för det fortsatta arbetet med att föreslå åtgärder för en mer effektiv informationsförsörjning när det gäller förorenade sediment.

I skrivelsen redovisas vidare att parallellt och i samverkan mellan berörda delprojekt pågår ett arbete med att ta fram en vägledning för förorenade sediment. Detta arbete utgår till stor del från befintliga vägledningar och syftar till att fylla de luckor där specifik vägledning krävs, och som omfattas av regeringsuppdraget, för att underlätta arbetet med att genomföra åtgärder i sediment.

En viktig del av arbetet under 2020–2021 var att identifiera brister i den nuvarande vägledningen. Metoder för inventering och prioritering av förorenade sedimentområden kommer att tas fram liksom en vägledning för bedömning av hälso- och miljörisker i förorenade sedimentområden. Tre underlagsrapporter om hur man bedömer miljö- och hälsorisker med förorenade sediment tas fram, och den ena skickades under december 2021 på en första remiss. Det arbete som genomförts så här långt utgör grund för det fortsatta arbetet inom uppdraget under 2022.

Tillsammans med det arbete som genomförs inom uppdraget under 2022 är målsättningen att skapa bästa möjliga förutsättningar för ett långsiktigt och effektivt arbete med att åtgärda de förorenade sedimentområden som utgör den största faran för människors hälsa och miljön. I detta ingår även att fortsätta utveckla och stärka den samverkan som regeringsuppdraget lagt grunden till.

Inom ramarna för uppdraget pågår även ett arbete med att ta fram underlag till etappmål som kan bidra till att öka takten i arbetet med att undersöka och åtgärda förorenade sediment, och därmed också bidra till miljömålet Giftfri miljö. Under 2022 kommer även ett arbete att genomföras för att förnya de färdplaner som myndigheterna gemensamt presenterade, inom ramarna för den tidigare miljömålsrådsåtgärden, i oktober 2018 i rapporten Förorenade sediment – behov och färdplan för en renare vattenmiljö.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) särskilda medel för problemen med förorenade sediment. Regeringen ansåg att vissa kända förorenade sedimentområden behövde utredas och åtgärdas redan då och avsatte därför särskilda medel för åtgärder 2018–2020. Regeringen föreslog även i budgetpropositionen för 2021 att anslaget för att sanera och återställa förorenade områden skulle ökas med 350

miljoner kronor 2021 för att stärka saneringsarbetet. Riksdagen biföll regeringens förslag (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:MJU1, rskr. 2020/21:143).

Regeringen redovisar i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) att det under 2020 avsattes totalt ca 721 miljoner kronor för att åtgärda förorenade områden, och det pågick 89 åtgärder med bidrag från anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden. Antalet helt eller delvis statligt finansierade åtgärder har ökat successivt från totalt 145 avslutade åtgärder 2019 till totalt 157 avslutade åtgärder 2020. Cirka 100 miljoner kronor av anslaget avsattes särskilt för sanering av miljögifter för att minska spridning till havs- och vattenmiljöer, särskilt av förorenade sediment. Det bidrar även till de vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. Under 2020 utnyttjades anslaget endast till ca 73 procent, framför allt på grund av att covid-19-pandemin fick konsekvenser i form av försenade projekt och att kommuner och länsstyrelser inte kunnat prioritera arbetet med ansökningar.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen att anslaget skulle öka med 7 miljoner kronor 2022 för att Naturvårdsverket ska ha rätt förutsättningar att arbeta med sanering av förorenade områden. Anslaget beräknas ökas med 7 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för samma ändamål. Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:109–111).

Naturvårdsverket har även utlyst särskilda forskningsmedel för att ta fram nya och förbättrade metoder och mer kunskap om vilka effekter förorenade sediment har på miljön och människors hälsa.

Utskottets ställningstagande

Arbete på EU-nivå mot plaster i haven

Inledningsvis vill utskottet framhålla att den marina nedskräpningen, som till största delen består av plaster, är en av vår tids största miljöutmaningar. Det är angeläget att åtgärder vidtas för att komma till rätta med problemet eftersom plast utgör ett stort hot mot haven, miljön och den biologiska mångfalden.

Utskottet noterar att kommissionen har vidtagit ett antal åtgärder på EU-nivå när det gäller en hållbar konsumtion och produktion av plast, bl.a. har en europeisk strategi för plast i en cirkulär ekonomi och en handlingsplan för cirkulär ekonomi presenterats. Utskottet välkomnar regeringens åtagande att den ska fortsätta att driva utvecklingen mot en hållbar plastanvändning globalt och på EU-nivå. Plastföroreningarna är gränsöverskridande, och det är viktigt med åtgärder på såväl global nivå och EU-nivå som nationell nivå.

Vidare noterar utskottet Sveriges handlingsplan för plast och välkomnar de åtaganden regeringen gör för att minska plastens påverkan på klimatet och miljön.

Mot bakgrund av att regeringen arbetar aktivt med att förhindra spridning av plast på både internationell och nationell nivå anser utskottet att motion 2021/22:3881 (KD) yrkande 44 kan lämnas utan åtgärd.

Miljöövervakning för vattenförvaltningen

Inledningsvis vill utskottet framhålla vikten av en effektiv miljöövervakning som kan ge en aktuell lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och även upptäcka eventuella miljörisiker. Det är ett viktigt underlag i arbetet med att nå Sveriges nationella miljömål. Utskottet noterar Miljöövervakningsutredningen och dess förslag på området för att uppnå en mer kostnads- och resurseffektiv miljöövervakning och ser fram emot utfallet av den beredning som nu pågår. Utskottet välkomnar att regeringen tillfört ytterligare medel för särskilda insatser inom miljöövervakningen riktade mot kopplingen mellan miljö och livsmedelsproduktion.

När det gäller övervaknings- och kontrollprogram noterar utskottet att effektbaserade metoder nämns som en lämplig metod i Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas vägledning för övervakning av miljögifter. I Kemikaliekontrollsutredningen nämns att effektbaserade åtgärder borde införas i vattendirektivet i syfte att etablera kvalitetsnormer eller som instrument för miljöövervakningen. Utskottet avvaktar utfallet av beredningen av utredningen. Vidare noterar utskottet att Havs- och vattenmyndigheten introducerat en ny metod för uppföljning av miljötillståndet i vattenförekomster som syftar till att stärka möjligheten att följa utvecklingen av miljötillståndet.

Mot bakgrund av det arbete som nu pågår i fråga om miljöövervakning för vattenförvaltningen anser utskottet att motion 2021/22:4062 (MP) yrkandena 33, 34 i denna del och 36 kan lämnas utan åtgärd.

Översyn av ekodesigndirektivet

Utskottet noterar att EU-kommissionen har beslutat om en förordning med uppdaterade ekodesignkrav för bl.a. tvättmaskiner för hushållsbruk av vilken det framgår att kommissionen senast den 25 december 2025 ska se över förordningen mot bakgrund av den tekniska utvecklingen. I den översynen ska fokus bl.a. ligga på genomförbarhet och lämplighet för nya krav, t.ex. filter, som kan minska mängden mikroplaster i vattenutflödet. Utskottet noterar även att kommissionen har presenterat ett initiativ för hållbara produkter inklusive ett förslag till förordning om ekodesign för hållbara produkter. Utskottet avser att följa frågan.

Vidare noterar utskottet Naturvårdsverkets åtgärder på området och att myndigheten arbetar med att utveckla det underlag som behövs för att införa kriterier för att minska mikroplastutsläpp från tvättmaskiner i ekodesigndirektivet. Enligt utskottet är det angeläget att minska utsläppen av mikroplaster och även att uppnå en mer effektiv vattenanvändning. Det är därför positivt att Sverige är en aktiv och pådrivande part i EU:s arbete med ekodesign och hållbara produkter.

Mot bakgrund av det arbete som pågår anser utskottet att motionerna 2021/22:3433 (M) yrkande 20 och 2021/22:4217 (KD) yrkande 58 kan lämnas utan åtgärd.

Krigsmateriel i känsliga vattendrag

Minskade halter av miljögifter i hav och vatten är enligt utskottet en angelägen fråga eftersom de utgör en stor risk för människan och den marina miljön. Det är enligt utskottets mening viktigt att såväl värna dricksvattentäkter från olika föroreningar som att aktivt arbeta för renare hav och vatten.

Utskottet noterar att det finns ett stort behov av mer kunskap när det gäller förorenade sediment, både om var de finns och om hur de ska åtgärdas. Utskottet välkomnar därför de regeringsuppdrag som lämnats till berörda myndigheter för att få bättre kunskap om förorenade sediment och om lämpliga åtgärder att vidta. Utskottet noterar bl.a. att en nationell kunskapsplattform har lanserats, att en omfattande kartläggning av förorenade sediment i Sverige pågår och att en vägledning håller på att tas fram. Utskottet välkomnar även de ökade medel som avsatts under flera år till sanering av förorenade områden, inklusive förorenade sediment.

Mot bakgrund av det arbete som pågår med en omfattande kartläggning av förorenade sediment i svenska sjöar, vattendrag och kustvatten anser utskottet att motion 2021/22:3681 (C) yrkande 31 kan avstyrkas.

Vattendirektivet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om beräkning av utsläppsreduktion och genomförandet av vattendirektivet.

Jämför reservation 14 (M, KD), 15 (SD) och 16 (MP).

Motionerna

Beräkning av utsläppsreduktion

Enligt kommittémotion 2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 35 bör vattenmyndigheternas metod för beräkning av utsläppsreduktion revideras ur ett miljömässigt och samhällsekonomiskt perspektiv. Motionärerna anser att den metod som vattenmyndigheterna använder när det gäller att besluta om hur de totala reduktionsbördorna kan fördelas på enskilda så att miljökvalitetsnormerna för en viss vattenförekomst kan följas ger orimliga konsekvenser. Vattenmyndigheterna tar inte hänsyn till de reduktionsbeting som den tillståndssökande verksamheten redan har genomfört och inte heller vilken genomförbar åtgärdspotential som kan finnas kvar i den sökandes verksamhet och i övriga verksamheter som påverkar vattenförekomsten. Det medför att underlagen för att kunna meddela undantag om mindre stränga kvalitetskrav för en viss vattenförekomst blir ofullständiga eller felaktiga.

Genomförande av vattendirektivet

Maria Gardfjell m.fl. (MP) anför i kommittémotion 2021/22:4062 yrkande 37.2 att Sverige aktivt bör verka för att vattendirektivet ska beakta kombinationseffekter. Motionärerna anför att kunskapen fortfarande är väldigt låg kring hur olika bekämpningsmedel samverkar i vattenmiljön. Samverkans-effekter är i dag inte reglerade i lagstiftningen men blir alltmer uppmärksammade.

Enligt yrkande 46 måste takten i åtgärdsarbetet för att nå vattendirektivets mål om god ekologisk och kemisk status 2027 öka betydligt. Vattendirektivets mål är sammanlänkade med arbetet för att nå de fyra miljömålen för vatten inom det svenska miljömålssystemet: Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt Grundvatten av god kvalitet.

I yrkande 47 anför motionärerna att regeringen måste verka för att EU:s lagstiftning om industriutsläpp samordnas bättre med vattendirektivet så att utsläppsrestriktionerna bättre bidrar till att fler vattenmiljöer uppnår god kvalitet, och att EU:s kemikalie-, produkt- och avfallslagstiftningar samordnas bättre för att styra mot giftfria och resurseffektiva kretslopp.

Vidare anser motionärerna att Sverige inte ska sträva efter att göra maximalt antal undantag för kraftigt modifierade vatten i jordbruksområden. För att kunna nå våra svenska miljömål för vattenresurserna samt bidra till vattendirektivets mål behövs omfattande åtgärder för minskat läckage av näringsämnen och urlakning av farliga bekämpningsmedel inom det svenska jordbruket, inkluderat de mest produktiva jordbruksområdena (yrkande 48).

Enligt kommittémotion 2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 17 bör kemikalielagstiftningen harmonisera med EU:s vatten- och havsmiljölagstiftning.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Beräkning av utsläppsreduktion

Rapporten Metod för beräkning av åtgärdsbehovet för övergödning (2020) är en metodbeskrivning för att ta fram åtgärdsbehov (beting) för övergödning, med avseende på inlands- och kustvatten. Metodbeskrivningen har getts ut av vattenmyndigheterna och arbetats fram i samverkan med SMHI.

I rapporten redovisas att vattenmyndigheterna började att bedriva ett metodutvecklingsarbete hösten 2018 i syfte att förbättra åtgärder, undantag och ekonomisk analys för vattenförekomsterna i Vatteninformationssystem Sverige (Viss). Viss är en databas som har utvecklats av vattenmyndigheterna, länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten, och den innehåller klassningar och kartor över Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten.

I rapporten anføres att en del av metodutvecklingsarbetet är att förbättra hanteringen av åtgärder i Viss för att ha ett bättre underlag för miljö kvalitetsnormerna och att kommuner, länsstyrelser och åtgärdsmyndigheterna ska få

bättre effekt i sitt åtgärds genomförande. Utgångspunkten för metodutvecklingsarbetet är att åtgärder och undantag för miljö kvalitetsnormer för vatten måste vara grundade på en definierad påverkanstyp (mänsklig påverkan) kopplat till vilka kvalitetsfaktorer eller parametrar som är försämrade på grund av påverkanstrycket. För samtliga metodbeskrivningar som berör övergödning behövs en separat beräkning göras av alla vattenförekomsternas förbättringsbehov och åtgärdsbehov.

I den åtgärdsanalys som görs av vattenmyndigheterna inom ramen för vattenförvaltningen är syftet att bedöma omfattningen av och kostnaden för de åtgärder som krävs för att nå god ekologisk status i Sveriges vattenförekomster. När det gäller miljökonsekvenstypen övergödning kan åtgärdsbehovet kvantifieras och uttryckas i ett flöde av fosfor och kväve (kilo per år).

För att ta fram åtgärdsbehovet beräknas hur mycket belastningen av näringsämnen behöver minska på varje enskild vattenförekomst för att uppnå god status. Beräkningarna utgår från den riskbedömning som gjorts inom vattenförvaltningen, och ett förbättringsbehov har beräknats för alla vattenförekomster som bedömts i risk med avseende på övergödning. För inlandsvatten görs även en avrinningsområdesvis optimering av var i avrinningsområdet åtgärderna bör göras för att nå en tillräcklig minskning av fosforkoncentrationer i vattnet med minsta möjliga belastningsminskning. Beräkningarna tar även hänsyn till åtgärdsutrymmet, dvs. hur stor andel av belastningen som är praktiskt möjligt att minska. I vissa fall räcker det skattade åtgärdsutrymmet inte för att minska belastningen tillräckligt för att nå god status.

Beräkningen av åtgärdsbehovet utgör grunden för den åtgärdsanalys som görs för alla påverkanstyper som kopplar till övergödning. Åtgärdsbehovet har därför fördelats mellan följande huvudsakliga påverkanstyper:

- jordbruk
- avloppsreningsverk
- små avlopp
- dagvatten
- industri
- hästgårdar
- skogsbruk.

Det fördelade åtgärdsbehovet används sedan i åtgärdsanalysen för respektive berörd påverkanstyp.

Enligt 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen (2004:660) ska vattenmyndigheten för en viss vattenförekomst besluta om mindre stränga kvalitetskrav om

1. det på grund av sådan mänsklig verksamhets påverkan som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2 eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå de strängare kraven

2. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett sätt som är väsentligt bättre för miljön
3. alla möjliga åtgärder vidtas för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå
 - a) bästa möjliga ekologiska och kemiska status, om vattenförekomsten är ett ytvatten och
 - b) bästa möjliga status, om vattenförekomsten är ett grundvatten och
4. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

I Havs- och vattenmyndighetens Vägledning för 4 kap. 9–10 §§ vattenförvaltningsförordningen (rapport 2014:12 s. 30) anges följande:

Vid fastställande av mindre stränga krav ska enligt 4 kap. 10 § VFF alla genomförbara åtgärder för att uppnå bästa möjliga status vidtas som inte medför orimliga kostnader. Det i sin tur kräver att alla genomförbara åtgärder som behövs är identifierade. Åtgärderna ska dessutom enligt 4 kap. 10 § VFF vidtas med beaktande av verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga förhållanden. Det innebär att ett mindre strängt krav kopplas till en specifik betydande påverkan medan övrig betydande påverkan ska åtgärdas i tid. Att alla genomförbara åtgärder vidtas kan därmed leda till att flertalet kvalitetsfaktorer kommer att uppnå eller upprätthålla värden som är förenliga med god status, trots att den övergripande statusen är sämre än god.

Genom mekanismen i 22 kap. 13 § miljöbalken finns ett instrument för att ompröva förutsättningarna för normsättning:

I mål som avser en verksamhet eller åtgärd som påverkar vattenmiljön ska mark- och miljödomstolen hämta in ett yttrande från den länsstyrelse som är berörd vattenmyndighet, om

1. utredningen i målet ger anledning att anta att
 - a) något förhållande av betydelse för miljö kvalitetsnormgivningen inte överensstämmer med det som lagts till grund för en sådan norm, och
 - b) den bristande överensstämmelsen har betydelse för möjligheten att bestämma rimliga och ändamålsenliga miljövillkor, eller
2. prövningen avser en fråga om att tillåta en verksamhet eller åtgärd med stöd av bestämmelser om undantag från 5 kap. 4 §.

I en begäran om yttrande enligt första stycket 1 ska domstolen redogöra för den bristande överensstämmelsen och de skäl som talar för att ändra miljö kvalitetsnormerna så att bristen avhjälpas.

Enligt proposition 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft (s. 212) ska omprövningen ge utrymme för en omvärdering av beslutade klassificeringar och miljö kvalitetsnormer så att kvalitetsmålen blir realistiska och miljövillkoren ändamålsenliga och rimliga.

Genomförande av vattendirektivet

Vattendirektivet har som målsättning att uppnå en god kemisk och ekologisk status för vatten. Direktivet syftar till att etablera en god status för allt ytvatten och för grundvatten. Detta innefattar åtgärder mot förorening av prioriterade ämnen, dvs. sådana som valts ut från ämnen som innebär påtaglig risk för eller via vattenmiljön, inklusive risker för vatten som används för uttag av dricksvatten. För sådana föroreningar ska åtgärder vidtas för att begränsa och,

för prioriterade farliga ämnen, säkerställa att utsläpp och spill upphör (artikel 16.1).

Det s.k. industriutsläppsdirektivet⁴ är det huvudsakliga instrumentet inom EU som reglerar utsläpp från industrianläggningar. Enligt direktivet ska omkring 50 000 industrianläggningar uppfylla krav i tillstånd som ges av myndigheterna i medlemsstaterna. Tillstånden innehåller villkor som gäller alla miljöaspekter på verksamheten, som utsläpp till luft, vatten, mark, generering av avfall, råvaruanvändning, energieffektivitet, buller, skydd mot olyckor och återställning av området när verksamheten avslutats.

Den 5 april 2022 presenterade kommissionen ett förslag på reviderat direktiv för industriutsläpp (COM(2022) 156). Förslaget övergripande mål är att på det mest effektiva sättet hjälpa till att skydda ekosystem och människors hälsa från de negativa effekterna av föroreningar från stora industrier och förbättra industrins motståndskraft mot klimatförändringarnas effekter. Kommissionen anför i förslaget att det kompletterar lagstiftningen på vattenområdet genom att bl.a. utvidga direktivets räckvidd, uppmuntra utvecklingen av ny teknik för att minska utsläppen, förbättra resurs- och energieffektivitet, främja vattenåteranvändning och införa ett obligatoriskt miljöledningssystem. Vidare anför kommissionen att förslaget kommer att stärka ett integrerat tillvägagångssätt genom att förtydliga krav på samarbete mellan relevanta behöriga myndigheter.

Den 29 mars 2018 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om hur hanteringen av farliga kemikalier kan förbättras gruppvis, och hur kombinationseffekter kan beaktas i regulatorisk riskbedömning (dir. 2018:25). I oktober 2019 överlämnade utredningen betänkandet Framtidens kemikaliekontroll – Hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen (SOU 2019:45) till regeringen.

I betänkandet redovisas att vattendirektivet inte innehåller någon skyldighet att göra riskbedömningar av blandningar för kombinationseffekter från flera ämnen. Att bedöma blandningar med toxikologiska enheter och toxikologiska ekvivalensfaktorer nämns dock i vägledningsdokumentet (EC 2011b). Utöver detta kapitel med hänvisning till aggregerad exponering och gruppering av ämnen för beräkningen av miljökvalitetsnormer finns det inga regler om kombinationseffekter i ramdirektivet men det finns nära kopplingar till regler om bekämpningsmedel och till den s.k. Reach-förordningen⁵. Enligt utredningen har vägledningsdokumentet inte fått någon praktisk tillämpning.

Utredningen om hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen anför att vattendirektivet är det mest utvecklade regelsystemet inom EU som behandlar en särskild del av miljön. Utredningen rekommenderar att kraven på riskbedömning av blandningar och gruppering ska stärkas i den kommande översynen av vattendirektivet. Man

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar).

⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) och inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet.

rekommenderar att Sverige arbetar aktivt i fråga om kombinationseffekter och gruppering när ramdirektivet för vatten ses över. Detta innefattar särskilda bestämmelser om kombinationseffekter i direktivet, en fortsatt utveckling av gruppvis hantering när miljö kvalitetsnormer utarbetas samt införandet av effektbaserade metoder (EBM). Vidare anser utredningen att Sverige ska ta initiativ till en utredning för att närmare studera möjligheten att koordinera EU:s kemikalielagstiftning och vattendirektivet i syfte att förbättra bedömningen av kombinationseffekter och gruppering.

Vidare anför utredningen att tydliga länkar borde etableras mellan lagstiftning om miljö tillståndet, som vattendirektivet, och lagstiftning som begränsar utsläpp av problematiska ämnen eller grupper av ämnen, som Reach, livsmedelsregler och regler om bekämpningsmedel och industriutsläpp. Enligt utredningen sägs det ofta i policyinriktade rapporter och vetenskapliga studier att utmaningen med att bedöma kombinationseffekter leder till behovet att koordinera olika typer av kemikalielagstiftning. Men det utvecklas sällan hur en sådan typ av återkoppling av information mellan lagstiftningar skulle se ut i praktiken och vilka problem det skulle innebära att utforma regelsystemen. Detsamma kan sägas om behovet av samordning vid bedömningen av grupper av kemikalier. En studie som diskuterade utvecklingen av sådana samordningsåtgärder vore enligt utredningen mycket viktig. Den kunde utgöra ett underlag för utvecklingen av vattendirektivet, men skulle också vara av stort allmänt intresse.

Betänkandet har remissbehandlats och beredning pågår nu inom Regeringskansliet.

Dåvarande miljö- och klimatminister Per Bolund anförde den 24 februari 2021 följande som svar på skriftlig fråga 2020/21:1808 Svenska intressen i vafrågor:

Huvuddelen av de vattendrag, sjöar och kustvatten som omfattas av kraven enligt EU:s ramdirektiv för vatten når inte den kvalitet de ska ha. Ramdirektivet syftar till att stoppa försämringen och nå ”god status” för Europas yt- och grundvatten.

För att vi ska säkerställa en framtida tillgång till vatten av rätt kvalitet och kvantitet behöver vi fortsätta arbeta med återställande och skydd av våra vatten. Samtidigt är det viktigt att verksamheter som negativt påverkar vatten inte ska behöva vidta längre gående skyddsåtgärder eller begränsningar än vad som är nödvändigt.

Det kan inte uteslutas att nya verksamheter eller utvidgning av befintliga verksamheter kan innebära en sådan ökad belastning för en vattenförekomst att de inte kan tillåtas. Ju högre befintligt påverkanstryck desto mindre kommer utrymmet för tillkommande belastning att vara om en långsiktigt hållbar vattenkvalitet ska kunna säkerställas.

Regeringen har pekat på att vattendirektivet kan innebära en utmaning för vissa verksamheter. På miljörådsmötet den 5 mars 2020 framförde miljöminister Isabella Lövin att den hälsokontroll av direktivet som genomförts av Europeiska kommissionen inte visat att direktivet är tillräckligt flexibelt för att säkerställa att den samhällsomställning som krävs kan genomföras. I samband med detta framförde miljöministern också att samstämmigheten mellan olika politikområden behöver förbättras så att såväl synergier som konfliktytor mellan olika

politikområden tydliggörs. Hon nämnde vidare att en förbättring kan ske genom att kontinuerligt utvärdera och följa upp hur lagstiftningen mellan olika politikområden stödjer eller motverkar varandra.

Enligt artikel 19.2 i vattendirektivet ska kommissionen se över direktivet senast 19 år efter den dag direktivet trädde i kraft och föreslå nödvändiga ändringar. Kommissionen har gått igenom lagstiftningen för att utvärdera om den är lämplig för ändamålet och på ett kostnadseffektivt sätt leder till önskade förändringar och mål. Den 10 december 2019 presenterade kommissionen ett arbetsdokument (SWD(2019) 439 final) där den redovisade att målen med vattendirektivet är relevanta och att direktivet i stort sett är ändamålsenligt.

Den 29 november 2019 genomförde Miljödepartementet ett sakråd om EU:s vattendirektiv. Enligt information från departementet framfördes då synpunkter bl.a. på det nationella genomförandet och att det fanns ett behov att bredda artikel 4.7 (undantag för nya verksamheter).

På miljørådet den 5 mars 2020 presenterade kommissionen sin översyn av vattendirektivet, och medlemsstaterna diskuterade direktivets ändamålsenlighet. Av rapporten från rådets möte (miljöministrarna) framgår att Sverige framförde att ramdirektivet för vatten i hög grad bidragit till ökad kunskap och skydd av vatten samt till en mer ändamålsenlig förvaltning av unionens vattenresurser. Sverige ansåg att det är viktigt att direktivet är tillräckligt flexibelt så att det inte hindrar klimatarbetet och möjligheterna att nå målen i Parisavtalet. Vidare förde Sverige fram att den gröna givnen är viktig för att kunna nå samstämmighet mellan politikområden. Det var inte tydligt om direktivet är tillräckligt flexibelt för att kunna genomföra den gröna givnen och nå målet om klimatneutralitet till 2050. Därför ansåg Sverige att kommissionen bör överväga vilka justeringar som kan göras i direktivet utan att dessa minskar direktivets ambitioner i övrigt. Kommissionen framförde att den noterat de olika synpunkter som framförts och att dessa skulle beaktas i det framtida arbetet.

Centrum för kemiska bekämpningsmedel i miljön (CKB) vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) är ett samarbetsforum för forskare vid SLU och intressenter utanför universitetet inom området kemiska bekämpningsmedel. Centret fokuserar främst på hur växtskyddsmedel som används inom jordbruket sprids och vilka effekter de har på miljön. Verksamheten syftar till att ta fram och förmedla kunskap, dels så att effekterna på miljön kan beskrivas och förutsägas på ett tillförlitligt sätt, dels så att åtgärder kan vidtas för att påverka på miljön av kemiska bekämpningsmedel ska ligga inom acceptabla gränser.

Under 2021 publicerade CKB en studie där man har kartlagt cocktaileffekten i svenska vattendrag och testat ett nytt angreppssätt för att hitta fler nedbrytningsprodukter till växtskyddsmedel i vattenmiljön.

På Institutionen för vatten och miljö vid SLU pågår ett forskningsprojekt, Improve – mot ett förbättrat system för ekologisk riskbedömning av pesticidblandningar i vattenmiljön, som ska ta fram bättre kunskap om kombinationseffekter av växtskyddsmedel för bättre riskbedömningar. En

central frågeställning i projektet är vilka blandningar av växtskyddsmedel som ger speciellt tydliga kombinationseffekter. Inom Improve kommer befintliga data och befintlig kunskap att sammanställas och vara en grund för en modellansats. Modellen ska identifiera kombinationer av medel med en särskilt hög risk för effekter på organismer och ekosystemprocesser (t.ex. fotosyntes och nedbrytning av organiskt material). Dessa blandningar ska sedan testas experimentellt med flera organismgrupper där ett flertal ekologiskt relevanta effekter kan kvantifieras. Improve finansieras av Formas.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) redovisas följande när det gäller miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag:

Statusklassningen av god ekologisk och kemisk status görs vart sjätte år enligt vattenförvaltningens tidsplan. De senaste underlagen är därför från 2019. Dessa har justerats något till följd av kvalitetsåkringar, och visar fortfarande att endast 53 procent av sjöarna respektive 34 procent av vattendragen har god eller hög ekologisk status. Samtliga ytvattenförekomster, dvs. vattendrag, sjöar och kustvatten, har dålig kemisk status. De huvudsakliga förklaringarna till att så många vattenförekomster inte når god ekologisk status är fysisk påverkan, övergödning och miljögifter. I Naturvårdsverkets årliga uppföljning från 2021 anges att nästan 90 procent av Sveriges vattendrag på något sätt är påverkade av fysiska förändringar, bl.a. av vattenreglering från framför allt vattenkraft men även rensning och rätning av vattendrag samt markavvattning. Enligt samma uppföljning anges att ny påverkan och belastningar i vissa fall överstiger resultatet av genomförda åtgärder.

Arbetet inom den nationella vattenförvaltningen bidrar till de flesta preciseringar av miljö kvalitetsmålet. Från och med november 2020 till och med april 2021 genomfördes samråd av förslag till förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer för perioden 2021–2027. Underlaget omfattar alla svenska vattenförekomster. Många insatser gjordes inom anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö. Under 2020 gick knappt en halv miljard till arbete med vattenförvaltning, fiskevård, kalkning, lokala åtgärdsprojekt (Lova) och åtgärdsprogram för hotade arter. Under 2020 fördelades medel inom anslaget som tillskottsfinansiering till limniska pågående projekt för vattenvård i rinnande vatten. I juni 2020 fattade regeringen beslut om en nationell plan för omprövning av vattenkraften för att förse vattenkraftsanläggningar med moderna miljö villkor.

Länsstyrelsernas strategiska arbete omfattade bl.a. arbete med åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och kalkning av sjöar och vattendrag. De Lova-medel som nämns under miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning har även positiva effekter på detta mål. Det strategiska arbetet har resulterat i att flera nya limniskt inriktade naturreservat har bildats och att arbetet med skydd av ytterligare områden har påbörjats. Projekten har även lett till att redan skyddade områden har utökats och kommer att få en långsiktig effekt genom planer för att skydda fler värdefulla sjöar och vattendrag under kommande år. Under 2020 skyddades 1 214 hektar sjöar och vattendrag som naturreservat. Dessa medel har även gjort det möjligt att starta ett långsiktigt åtgärdsarbete med restaurering i akvatiska miljöer. Restaureringsåtgärderna har lett till förbättrad biologisk mångfald genom att exempelvis främja arter som lax, öring och flodpärlmussla.

När det gäller miljö kvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet bedömer regeringen i budgetpropositionen för 2022 att det inte går att avgöra om

trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Förutsättningarna för att värna grundvattnet blir dock successivt bättre med de olika statliga satsningar och andra insatser som pågår. Det utökade stödet till länsstyrelserna för att ta fram regionala vattenskyddsområden har inneburit bättre förutsättningar för arbetet med att förstärka skyddet av grundvatten. SGU:s utökade kartläggning av grundvattenresurser gör att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efter hand. Den mer omfattande övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattnets kvalitet bidrar positivt till arbetet med miljökvalitetsmålet.

För miljökvalitetsmålet Ingen övergödning bedömer regeringen att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Genomförda åtgärder har gett effekt men till en del havsbassänger har tillförseln av kväve och fosfor ökat de senaste åren. Åtgärdsarbetet mot övergödning på lokal nivå har fortsatt att öka som ett resultat av regeringens insatser. Satsningen mot övergödning som påbörjades 2018 börjar ge resultat i form av fler åtgärder som finansieras av LOVA. De åtgärdssamordnare som påbörjade sitt arbete under 2019 i 20 övergödda kust- och avrinningsområden inom projektet Lokalt engagemang för vatten (LEVA) har också inneburit en ökad insats mot övergödningen. De insatser som genomförts för att minska internbelastning beräknas ge betydande minskning av fosfortillförseln till vattenmiljön. Enligt Naturvårdsverket har uppföljningen av enskilda LOVA-projekt visat att åtgärderna ger effekt och att näringsämneshalterna har minskat.

Vattenmyndigheterna har tagit fram en förvaltningsplan för perioden 2021–2027 för Sveriges vatten. Förvaltningsplanen beskriver i stora drag hur vattnen i distrikten mår och hur de övervakas och förvaltas. Den blickar också framåt och pekar ut riktningen för förvaltning av vatten. Vattenmyndigheterna har även tagit fram ett åtgärdsprogram för varje vattendistrikt för denna period. Vattenmyndigheterna ska var sjätte år ta fram ett åtgärdsprogram för varje vattendistrikt där man beskriver vad Sveriges myndigheter och kommuner behöver göra inom sina respektive ansvarsområden för att följa miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten. Åtgärderna är av administrativ art. Det innebär ofta att myndigheter och kommuner i sin tur ställer krav på aktörer att vidta fysiska åtgärder som förbättrar vattenmiljön. Åtgärderna behövs för att vattenförekomsterna i distriktet ska nå den kvalitet som miljökvalitetsnormerna (MKN) anger. I första hand syftar åtgärdsprogrammet till att åtgärda vattenförekomster med problem, dvs. de som inte uppnår s.k. god vattenstatus. Åtgärderna riktar också in sig på vatten som riskerar att få problem, där förebyggande insatser är nödvändiga.

Handlingarna var på samråd den 1 november 2020–30 april 2021, och därefter sammanställde vattenmyndigheterna alla synpunkter som inkommit och reviderade åtgärdsprogrammen. Vattenmyndigheterna har överlämnat en begäran till regeringen att den ska pröva åtgärdsprogrammen för vatten 2021–

2027. Miljö- och jordbruksutskottet har också riktat ett tillkännagivande till regeringen som bl.a. innebär att regeringen ska pröva vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2021–2027 (bet. 2021/22:MJU5, rskr. 2021/22:2). Regeringen beslutade den 16 december 2021 att den avser att pröva de förslag till åtgärdsprogram för vatten som ska gälla för perioden 2021–2027. Beredning pågår nu inom Regeringskansliet.

I januari 2019 trädde regeländringar om miljöanpassning av vattenkraften i kraft. Bland annat infördes i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) en skyldighet för vattenförvaltningen att fullt ut använda alla de möjligheter som EU-rätten ger till undantag och att förklara vatten som kraftigt modifierade. Följande står i 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen:

Vattenmyndigheten ska för en viss vattenförekomst besluta om mindre stränga kvalitetskrav än vad som följer av 2–6 §§, om

1. det på grund av sådan mänsklig verksamhets påverkan som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2 eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå de strängare kraven,
2. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett sätt som är väsentligt bättre för miljön,
3. alla möjliga åtgärder vidtas för att med hänsyn till verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå
 - a) bästa möjliga ekologiska och kemiska status, om vattenförekomsten är ett ytvatten, och
 - b) bästa möjliga status, om vattenförekomsten är ett grundvatten, och
4. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrans ytterligare.

I syfte att säkerställa att denna ändring får genomslag gav regeringen i juli 2019 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att se över sina föreskrifter och vägledningar så att möjligheterna till undantag och att förklara vatten som kraftigt modifierade används fullt ut.

När det gäller kraftigt modifierade vatten i jordbruksområden har utskottet nyligen behandlat denna fråga i betänkande 2021/22:MJU5 Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten. Utskottet riktade ett tillkännagivande till regeringen i frågan och anförde följande:

Utskottet vill framhålla att EU:s ramdirektiv för vatten ger möjligheter att klassa vatten som kraftigt modifierat och att besluta om mindre stränga krav. Utskottet anser att dessa möjligheter ska användas fullt ut.

Som redovisas ovan infördes i 4 kap. 10 § vattenförvaltningsförordningen en skyldighet för vattenmyndigheterna att besluta om mindre stränga krav när de uppställda villkoren är uppfyllda. Utskottet noterar att Havs- och vattenmyndigheten har förtydligat sina föreskrifter och vägledningar om detta och även tagit fram flera rapporter i samverkan med andra myndigheter som stöder tillämpningen av kraftigt modifierade vatten och mindre stränga krav.

Trots att lagstiftningen ger möjligheter till undantag och även innehåller en skyldighet för vattenmyndigheterna att besluta om mindre stränga krav när nödvändiga villkor är uppfyllda gör vattenmyndigheterna detta i mycket liten utsträckning och enbart i relation till vattenkraft. Utskottet tycker att det är anmärkningsvärt att denna möjlighet inte används när det gäller andra verksamheter såsom jordbruk. Sverige ligger

långt efter övriga EU när det kommer till klassning av kraftigt modifierat vatten i förhållande till andra områden än vattenkraft. I andra EU-länder görs t.ex. klassningar i relation till bl.a. markavvattning och urbanisering.

— — —

Utskottet anser mot bakgrunden ovan att riksdagen bör rikta tillkännagivanden till regeringen om att den ska

- säkerställa att vattenmyndigheterna tar hänsyn till alla nyttor som ramdirektivet för vatten listar vid normsättningen samt utnyttjar alla tillgängliga undantag för att klassificera vatten som ”kraftigt modifierade” och tillämpa ”mindre stränga krav” i exempelvis produktiva jordbruksområden, miljöer med höga kulturvärden och i de vattenförekomster där god ekologisk status förutsätter att kraftverket utvecklas eller ger påverkan på reglerkraft.

Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2021/22:2).

Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten arbetar tillsammans i dialogprojektet Fysisk påverkan i jordbruksvatten, som är en del av en längre dialog mellan myndigheterna med syftet att vara stöd i arbetet med EU:s ramdirektiv för vatten. Syftet med projektet är att ta fram underlag för avvägningar av åtgärder för att motverka jordbrukets fysiska påverkan på vattenmiljöerna och möjliggöra en ökad jordbruksproduktion.

I rapporten Fysisk påverkan i jordbruksvatten – underlag för avvägning mellan åtgärder för att förbättra vattenmiljön och ett konkurrenskraftigt och hållbart jordbruk (rapport 2020:01) sammanfattas dialogprojektet och de tre rapporter som tagits fram inom detta. Dessa rapporter utgör underlag för Havs- och vattenmyndighetens vägledningsarbete till stöd för länsstyrelsernas och vattenmyndigheternas arbete med att bedöma om en vattenförekomst som påverkas av markavvattningsanläggningar ska förklaras som kraftigt modifierad.

I delrapporten En sammanställning av miljöåtgärder för minskad fysisk påverkan i jordbruksvatten (rapport 2019:23) presenteras relevanta miljöåtgärder som har tagits fram för att underlätta valet av åtgärder som kan minska jordbrukets fysiska påverkan. I rapporten redovisas att markavvattning för att skapa brukningsbar jordbruksmark har lett till fysiskt påverkade jordbruksvatten och att åtgärder behövs för att förbättra vattenmiljön samtidigt som jordbrukets produktionsförmåga behöver öka för att nå målen i livsmedelsstrategin. I rapporten presenteras exempel på miljöåtgärder som kan bidra till att förbättra vattnets ekologiska tillstånd och minska påverkan från jordbruket. För att balansera målen om miljönytta och livsmedelsproduktion är det viktigt att välja rätt åtgärder. Vilka åtgärder som är rätt beror på miljö- och produktionsförutsättningarna på varje enskild plats. Vidare redovisas i rapporten att om de åtgärder som krävs skulle ha betydande negativ påverkan på den nytta som dränerad jordbruksmark innebär, ska vattenförekomsten förklaras som en s.k. kraftigt modifierad vattenförekomst. Alternativt ska det fattas beslut om undantag, givet att alla övriga villkor är uppfyllda.

I delrapporten En fördjupad analys av åtgärder för att förbättra kantzoner längs jordbruksvatten (rapport 2019:6) redovisas att jordbrukets behov av brukningsbar mark har lett till borttagna kantzoner och fysiskt påverkade

jordbruksvatten. Åtgärder behövs för att förbättra vattenmiljön, samtidigt som jordbrukets produktionsförmåga behöver öka. Vidare redovisas att för att balansera målen om miljönytta och livsmedelsproduktion är det viktigt att vidta åtgärder som kan anpassas efter förutsättningarna på platsen. Var kantonerna kan anläggas och hur de ska utformas beror på miljö- och produktionsförutsättningarna på varje enskild plats.

I delrapporten Vad är betydande negativ påverkan på jordbrukets markavvattningsanläggningar? (rapport 2019:5) konstateras att markavvattning är en förutsättning för att kunna använda marken för odling på marker som inte är självdränerande. Begreppet betydande negativ påverkan på markavvattning definieras i rapporten som ”åtgärder som påverkar jordbruksmarksarealen på ett sätt som motverkar livsmedelsstrategins mål om ökad livsmedelsproduktion”. Med utgångspunkt i denna definition har Jordbruksverket tagit fram en metod för att beräkna när påverkan från åtgärder för att förbättra vattenförekomstens fysiska karaktär blir betydande. Metoden är avsedd att användas i processen för att förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierad. Enligt metoden uppstår betydande negativ påverkan på jordbruksproduktionen nationellt om mellan 5 000 och 12 000 hektar av Sveriges jordbruksmark tas i anspråk under en sexårsperiod för att förbättra vattenförekomstens hydromorfologiska status. Om de åtgärder som krävs för att uppnå god status har en betydande negativ påverkan på jordbruksproduktionen ska det prövas om kraftigt modifierat vatten eller mindre stränga krav kan tillämpas.

I utskottets betänkande 2021/22:MJU5 Genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten finns följande information om jordbruk och åtgärdsprogrammen 2021–2027:

Enligt information från vattenmyndigheterna tar de åtgärder de föreslår i åtgärdsprogrammet för vatten 2021–2027 ca 8 200 hektar (förmodat låg produktiv) mark i anspråk, och de är därför enligt vattenmyndigheterna förenliga med målen i livsmedelsstrategin. Dessutom verkar några av de åtgärder som föreslås (strukturkalkning och fånggrödor) produktionshöjande, vilket borde göra vattenmyndigheternas åtgärdsförslag än mer kompatibla med livsmedelsstrategin.

Jordbruksverket har yttrat sig i samrådet om vattenmyndigheternas förslag till förvaltningsplan och åtgärdsprogram 2021–2027 (dnr 4.1.17-16643/2020). På en övergripande nivå anser Jordbruksverket bl.a. att det är viktigt med rimliga mål för övergödningens arbetet och att arbetet mot övergödning blir mer effektivt. Att minska utsläppen från jordbrukssektorn i den omfattning som vattenmyndigheterna föreslår är enligt Jordbruksverket en utmaning. Vidare anför verket att det finns behov av att göra avvägningar mellan vattendirektivets mål och andra samhällsviktiga intressen, såsom att ha en hållbar livsmedelsproduktion i Sverige. Jordbruksverket anser att vattenmyndigheterna i större utsträckning behöver nyttja möjligheterna till de undantag och mindre stränga krav som EU-rätten ger utrymme för, så att målen för övergödning hamnar på en realistisk nivå.

Enligt skriftlig information från Jordbruksverket (promemorian Informationsdag om utskottsinitiativ avseende vattendirektivet den 24 augusti, dnr 4.5.17-12072/2021) finns det ett behov av att klassa kraftigt

modifierade vatten, dvs. vatten som är fysiskt förändrade, fördjupade och rätade för att möjliggöra odling. En vattenförekomst som förklarats som kraftigt modifierad innebär att markavvattningsanläggningens dränerande funktion ska bibehållas så att marken kan fortsätta odlas. Flertalet åtgärder för att minska övergödningen påverkar inte markavvattningens funktion. Vidare anförde Jordbruksverket att jordbruket behöver dränerad mark för att odla. En del mark är naturligt dränerad, men ungefär hälften av Sveriges åkermark är beroende av markavvattningsanläggningar för att kunna brukas. Att begränsa minskningen av åkermark så att den inte blir större än produktivitetsutvecklingen i jordbruket är enligt Jordbruksverket en förutsättning för att nå målet om en ökad livsmedelsproduktion. Det har även betydelse för miljömålet Ett rikt odlingslandskap som bl.a. innebär att jordbruksmarkens värde som produktionsresurs ska skyddas.

Den 10 mars 2021 anförde miljöminister Per Bolund följande som svar på fråga 2020/21:2021 Åtgärdsprogram inom vattendirektivet:

Huvuddelen av de vattendrag, sjöar och kustvatten som omfattas av kraven enligt EU:s ramdirektiv för vatten når inte den kvalitet de ska ha. Övergödningen är ett av de största problemen för att uppnå målen i EU:s ramdirektiv för vatten och med att uppnå god miljöstatus i Östersjön. I Östersjön finns världens största kända yta av syrefri havsbotten orsakad av mänsklig aktivitet och de senaste åren har utbredningen av syrefria områden i Östersjön varit rekordstor. För att minska övergödning behöver därför insatserna öka.

Det finns därför fortsatt ett stort behov att genomföra kostnadseffektiva åtgärder. I den mån befintliga verksamheter och källor kan åtgärdas och påverkan minska kan också utrymme skapas för nya och expanderande verksamheter inom bl.a. jordbruket. Samtidigt är det viktigt att verksamheter som negativt påverkar vatten inte ska behöva vidta mer långtgående skyddsåtgärder eller begränsningar än vad som är nödvändigt.

De åtgärder som har genomförts inom vattenförvaltningen och för att minska jordbrukets påverkan på övergödningen har i hög grad utförts genom frivilliga insatser och delvis med ersättningar, framförallt genom landsbygdsprogrammet. Frågan om vilka finansieringsmöjligheter för vattenåtgärder som den strategiska planen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik ska innehålla från 2023 bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen är angelägen om en väl fungerande vattenförvaltning i Sverige, såväl utifrån ett ändamålsenligt genomförande av EU:s ramdirektiv för vatten som för att förbättra våra vatten och ekosystem. Det är angeläget att olika delar av politiken fungerar väl tillsammans och att samstämmigheten i politiken stärks. Det av riksdagen i december 2020 fastställda målet för Agenda 2030 är en viktig utgångspunkt i denna ambition och ett balanserat och integrerat förhållningssätt till hållbarhetens ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner är centralt i arbetet. Ett exempel är arbetet med livsmedelsstrategin och dess mål om en ökad hållbar produktion som inkluderar såväl konkurrenskraft som ökad produktion, miljömål, tillväxt och sysselsättning.

Regeringen anser att avvägningar mellan effekter på andra miljö- och samhällsmål är viktiga i arbetet med vattenförvaltningen. I syfte att se över och belysa den nuvarande organisationen av förvaltningen av yt- och grundvatten tillsatte regeringen en utredning. Utredningens betänkande bereds nu inom Regeringskansliet.

När det gäller frågeställningen om undantag kan det konstateras att regeringen i vattenförvaltningsförordningen har infört en skyldighet för

vattenmyndigheterna att besluta om undantag från kvalitetskraven för vattenförekomster där förutsättningarna för undantag är uppfyllda. Regeringen har också gett länsstyrelserna i uppdrag att se över förutsättningarna för en ökad tillämpning av undantag inom vattenförvaltningen, samt gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att se över sina föreskrifter och sin vägledning för uppnående av rätt vattenstatus.

Europeiska kommissionen har pekat ut en tydlig ambition om ett framtida samhälle som är hållbart från miljö- och klimatsynpunkt. Denna satsning på ett hållbart samhälle är något som den svenska regeringen stödjer och som ligger väl i linje med regeringens arbete för en starkt samstämmig politik.

När det gäller giftfria och resurseffektiva kretslopp på EU-nivå framhåller regeringen i strategin för cirkulär ekonomi att EU-gemensamma regler är viktiga för att gå mot en cirkulär ekonomi med giftfria och resurseffektiva kretslopp inom EU:s inre marknad. Av den svenska handlingsplanen för cirkulär ekonomi framgår att regeringen avser att ha en hög ambitionsnivå i arbetet med att genomföra de åtgärder som aviseras för de kommande åren. Regeringen är positiv till att kopplingen mellan cirkulär ekonomi och klimat är tydlig i EU:s handlingsplan och ser positivt på att kommissionen tar upp genomförandet av handlingsplanen för bioekonomi som en väg att möjliggöra ökad cirkularitet inom industrin.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2022 att den pågående satsningen Giftfritt från början är även fortsättningsvis en central åtgärd för att uppnå en säker omställning till en giftfri cirkulär ekonomi. Sverige ska fortsätta vara pådrivande inom EU och globalt i frågor om hållbar användning och hantering av kemikalier och avfall, samt i omställningen till cirkulär ekonomi. Regeringen arbetar aktivt för att få till stånd ett globalt ramverk för kemikalier och avfall samt för en global överenskommelse om plast som ska minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Sverige ska fortsätta att verka för ambitiösa åtgärder som minskar mikroplast inom hela EU. Regeringen arbetar även aktivt för att industriutsläppsdirektivet i högre utsträckning ska omfatta cirkulär ekonomi och kemikalier.

Utskottets ställningstagande

Beräkning av utsläppsreduktion

Utskottet noterar att vattenmyndigheterna under 2018 bedrev ett metodutvecklingsarbete i syfte att förbättra åtgärder, undantag och ekonomisk analys för vattenförekomsterna i databasen Viss. Detta arbete skulle resultera i ett bättre underlag för miljökvalitetsnormerna och att relevanta myndigheter ska få bättre effekt när de genomför åtgärder. Vidare noterar utskottet att den åtgärdsanalys som görs av vattenmyndigheterna syftar till att bedöma omfattningen av och kostnaden för de åtgärder som krävs för att nå god ekologisk status i Sveriges vattenförekomster.

Utskottet konstaterar att vattenmyndigheterna är skyldiga att besluta om mindre stränga kvalitetskrav om vissa förutsättningar är uppfyllda. Utskottet noterar även att det finns ett instrument för att ompröva förutsättningarna för beslutade klassificeringar och miljökvalitetsnormer så att kvalitetsmålen blir realistiska och miljövillkoren ändamålsenliga och rimliga.

Mot bakgrund av det ovan anförda ser utskottet för tillfället ingen anledning att rikta ett tillkännagivande på området till regeringen och avstyrker därmed motion 2021/22:3435 (M) yrkande 35.

Genomförande av vattendirektivet

Utskottet konstaterar att vattendirektivet inte innehåller någon skyldighet att göra riskbedömningar av blandningar av kombinationseffekter från flera ämnen. Vidare noterar utskottet att Kemikaliekontrollutredningen framförde ett antal rekommendationer när det gäller vattendirektivet, bl.a. att Sverige skulle arbeta aktivt i fråga om kombinationseffekter och gruppering av ämnen när ramdirektivet för vatten ses över och att Sverige borde ta initiativ till en utredning om att koordinera EU:s kemikalielagstiftning och vattendirektivet. Även samordningsåtgärder mellan vattendirektivet och lagstiftning som begränsar utsläpp av problematiska ämnen eller grupper av ämnen såsom industriutsläpp eller bekämpningsmedel skulle enligt utredningen vara intressant.

Utskottet är medvetet om att kunskapen om kombinationseffekter är låg och att det finns ett behov av fler verktyg på området. EU-regelverken behöver förbättras så att hanteringen och bedömningen av grupper av kemiska ämnen blir effektivare. Utskottet ser därför fram emot utfallet av beredningen av förslagen från utredningen. Vidare noterar utskottet att ett förslag till ett reviderat industriutsläppsdirektiv har presenterats och välkomnar att regeringen arbetar aktivt för att direktivet i högre utsträckning ska omfatta cirkulär ekonomi och kemikalier. Utskottet avser att följa det fortsatta förhandlingsarbetet.

Utskottet noterar att kommissionen har utvärderat vattendirektivet och att regeringen i samband med detta framfört vikten av ett flexibelt direktiv och av att följa upp och utvärdera hur lagstiftningen mellan olika politikområden stöder eller motverkar varandra. Enligt utskottets mening är det viktigt att regeringen även i fortsättningen bevakar hur vattendirektivet utvecklas och dess ändamålsenlighet.

I avvaktan på resultatet av de insatser som nu redovisats anser utskottet att motionerna 2021/22:2461 (SD) yrkande 17 och 2021/22:4062 (MP) yrkandena 37.2 och 47 kan lämnas utan åtgärd.

Utskottet konstaterar att mycket arbete som främjar miljökvalitetsmålen har genomförts de senaste åren. Detta är en följd av de åtgärder som regeringen vidtagit inom området, såsom satsningar på rent hav och vatten, förstärkt skydd av grundvatten och ingen övergödning. Utskottet noterar samtidigt att genomförandet av nödvändiga åtgärder går för långsamt och att det finns ett

stort behov av ytterligare åtgärder för att svenska hav, sjöar och vattendrag ska kunna uppnå god ekologisk och kemisk status. Det är angeläget att åtgärder vidtas, och utskottet välkomnar därför de medel som regeringen har tillfört i budgetpropositionen för 2022 för ytterligare åtgärder för havs- och vattenmiljön. Utskottet anser därmed att motion 2021/22:4062 (MP) yrkande 46 kan lämnas utan åtgärd.

Utskottet har nyligen behandlat frågan om undantag för kraftigt modifierat vatten i exempelvis produktiva jordbruksområden och anför att det är viktigt att alla tillgängliga undantag för att klassificera vatten som ”kraftigt modifierade” och tillämpa ”mindre stränga krav” ska utnyttjas. Utskottet vidhåller detta ställningstagande. Utskottet noterar dialogprojektet Fysisk påverkan i jordbruksvatten och det underlag som tagits fram för att motverka jordbrukets fysiska påverkan på vattenmiljöerna och möjliggöra en ökad jordbruksproduktion. Vidare noterar utskottet att Jordbruksverket anser att det finns ett behov av att klassa kraftigt modifierat vatten för att möjliggöra odling och att en sammanställning över relevanta miljöåtgärder har tagits fram för att underlätta valet av åtgärder som kan minska jordbrukets fysiska påverkan. Med hänvisning till vad som nu anförts avstyrker utskottet motion 2021/22:4062 (MP) yrkande 48.

Övergödning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om system för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön, olika insatser mot övergödning, lokalt engagemang för vatten (LEVA), åtgärdssamordnare, ett nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring och anläggande av våtmarker.

Jämför reservation 17 (C, KD), 18 (MP), 19 (M, C, KD, MP), 20 (MP), 21 (M, C, V, MP), 22 (M), 23 (C), 24 (L) och 25 (MP).

Motionerna

System för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön

Enligt kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 28 bör det regionala samarbetet för att förebygga övergödning av Östersjön effektiviseras och stärkas genom att ett system med utsläppshandel införs. Motionärerna vill se ett system för handel med utsläppsrätter som innebär att länderna runt Östersjön måste betala för att få släppa ut övergödande ämnen, i synnerhet kväve och fosfor. Samarbetet bygger på ett marknadsbaserat styrmedel som skapar incitament för de inblandade länderna att effektivt minska utsläppen.

Även i kommittémotion 2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) framhålls ekonomiska styrmedel som ett användbart instrument i miljöpolitiken. Enligt yrkande 30 bör Havs- och vattenmyndighetens utredningsarbete för att införa ett utsläppshandelssystem för fosfor och kväve fortsätta.

Insatser mot övergödning

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 49 i denna del måste insatserna mot övergödning öka för att vattenkvaliteten ska kunna förbättras, och en nationell plan mot övergödning antas. Övergödning är ett utbrett problem, framför allt i Götaland och Svealand, och enligt motionärerna har i dag omkring 2 300 sjöar, kustvatten och vattendrag sämre än god status på grund av övergödning.

Lokalt engagemang för vatten (LEVA) och åtgärdssamordnare

Magnus Ek m.fl. (C) framhåller i kommittémotion 2021/22:3681 yrkande 26 behovet av en översyn av hur åtgärdsarbetet mot övergödning genom LEVA-projektet kan förstärkas och utvecklas. Motionärerna anför att det visat sig vara en mycket framgångsrik åtgärdsform som bedöms ha potential att en gång för alla åtgärda jordbrukets roll i övergödningens problematiken. Enligt motionärerna behöver antalet lokala åtgärdssamordnare öka och en central nationell stödfunktion på Havs- och Vattenmyndigheten skapas.

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 56 bör satsningen på fler åtgärdssamordnare permanenteras för att få till stånd flera lokala vattenvårdsprojekt (LOVA).

Nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring

Ett antal yrkande tar upp frågan om ett nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring. I partimotion 2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 29 framhålls att regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag. Målet innebär att öka återföringen av använt fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen till 2030 genom förbättrad resurshushållning.

Enligt kommittémotion 2021/22:3431 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39 bör ett långsiktigt nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring införas. Att öka utvinningen och återföringen av näringsämnen ur avloppsslam är en av många åtgärder som kan främja omställningen till en cirkulär ekonomi. En utgångspunkt för detta arbete skulle kunna vara att sätta ett långsiktigt mål för fosfor- och kväveåterföring och cirkulation av andra näringsämnen från reningsverken.

Magnus Ek m.fl. (C) anför i kommittémotion 2021/22:3681 yrkande 20 att för att komma till rätta med en del av övergödningens problematiken ska ett nationellt etappmål om återföring av fosfor och kväve införas. Enligt motionärerna finns i dagsläget en stor del av dessa näringsämnen som

potentiellt skulle kunna återföras till livsmedelsproduktionen men som inte blir av i avloppen i våra tätorter. Att de inte återförs är varken hållbart eller cirkulärt.

Enligt kommittémotion 2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 49 i denna del bör nya etappmål för återföring av fosfor och kväve införas. Motionärerna anför att i dagsläget riktas de flesta åtgärder mot att hantera läckaget av näringsämnen från jordbruksmark, vilket är oerhört viktigt. Men de angriper inte ursprungsproblemet, nämligen risker med att alltför hög tillförsel av näringsämnen.

Anläggande av våtmarker

Kommittémotion 2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14 framhåller vikten av att anlägga fler våtmarker i landskapet. Att värna och etablera nya våtmarker är av stor vikt för att gynna biologisk mångfald och för att minska övergödning. I synnerhet hjälper våtmarker till att rena bort kväve men de bidrar också till inlagring av grundvatten.

Enligt kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 25 bör lokala satsningar på våtmarker och vattendammar utökas i syfte att öka den s.k. näringsretentionen⁶ i landskapet. Motionärerna anser att det är positivt att andelen våtmarker har stabiliserats i Sverige så att de inte längre försvinner helt men deras ekosystemtjänster når ändå inte upp till sin tänkta potential och gör för lite för att förebygga övergödningen i sjöar och hav. För att dra mesta möjliga nytta av våtmarker och dammar krävs det att vi aktivt vårdar och restaurerar de redan befintliga och att vi också förstärker arbetet med att anlägga nya områden, anför motionärerna.

I kommittémotion 2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 16 framhålls att arbetet med att restaurera och nyanlägga våtmarker behöver skyndas på. Enligt motionärerna finns det varierande och mångfasetterade skäl att återställa våtmarker, bl.a. för att skapa vattenreserver, hantera dagvatten och kraftiga regn, skapa förebyggande åtgärder mot bränder och gynna det lokala klimatet vid höga temperaturer. Andra skäl är att hindra avgången av klimatgaser och att stoppa övergödningen av haven. Arbetet med att återställa våtmarker behöver skyndas på.

Maria Gardfjell m.fl. (MP) anför i kommittémotion 2021/22:4062 yrkande 30 att satsningar på våtmarker bör fortsätta eftersom återskapande av våtmarker syftar till att öka näringsretentionen, minska riskerna vid långvarig torka och stärka den biologiska mångfalden.

⁶ Retention innebär att näringsämnen genom olika processer avskiljs från vattenmassan, antingen till växter och alger, till sedimentet eller upp i atmosfären.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

System för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön

I budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 20) anförde regeringen att den ville stärka det internationella samarbetet mot övergödning och därför avsåg att ge Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att i samarbete med Jordbruksverket och andra berörda myndigheter utreda ett ökat samarbete mellan Östersjöländerna för att minska övergödningen i Östersjön. Även möjligheten till utsläppshandel skulle utredas.

Enligt information från Miljödepartementet ansåg regeringen att ekonomiska styrmedel, t.ex. handel med utsläppsrätter, var en möjlig väg som behövde undersökas mer i detalj och som därför blev en del av uppdraget. Vidare ansåg regeringen att det kunde behövas ytterligare analyser av bl.a. om och hur handel med utsläppsrätter skulle kunna fungera ihop med den lagstiftning som Sverige och andra EU-länder har att följa i form av vattendirektivet och havsmiljödirektivet.

Havs- och vattenmyndigheten fick i sitt regleringsbrev för 2020 i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett ökat samarbete mellan Östersjöländerna för att minska övergödningen i Östersjön, inklusive möjligheten till ett internationellt handelssystem med utsläppsrätter.

Havs- och vattenmyndigheten redovisade regeringsuppdraget den 27 juni 2021 i rapporten Uppdrag om internationellt samarbete mot övergödningen, inklusive möjligheter för ett handelssystem, i Östersjöregionen (dnr 2008-20). I rapporten redovisas att övergödning är ur miljösynpunkt det största miljöproblemet i Östersjön, med betydande ekologiska och ekonomiska konsekvenser. Omfattande åtgärdsarbeten pågår och planeras, och samarbete internationellt har mycket stor betydelse både för effektiviteten i arbetet, genomförandegraden och takten när det gäller att få åtgärder utförda och på plats. Myndigheten anför att strukturerna i det internationella samarbetet kring övergödning har i många fall tydliga kopplingar på pappret men det är inte alltid samverkan fungerar effektivt i praktiken, varken nationellt eller internationellt. Det bedöms finnas förbättringsbehov, både internationellt och nationellt, som sammanfattas under tre huvudrubriker:

1. Strategiska ställningstaganden i Sveriges internationella arbete mot övergödning där det bl.a. anføres att Sverige kan verka för nya styrmedel såsom en introduktion av ett handelssystem för hantering av övergödning
2. Samarbete för kapacitetsstärkning inom och mellan samarbetsstrukturer nationellt och internationellt, t.ex. kapacitetsstärkning inom Helcom genom stärkt samarbete med uppströmsaktörer enligt källa till havskonceptet och tydligare uppdrag till Helcoms arbetsgrupper att arbeta med utpekade åtgärder för övergödning
3. Stärkt nationell samordning i det internationella övergödningssamarbetet, t.ex. skapa en gemensam kompass i nationellt myndighetssamarbete, för hur nationella och internationella samarbeten strategiskt kan bidra till

miljökvalitetsmålet Ingen övergödning liksom mål om minskad övergödning inom Helcom och EU.

I rapporten redovisas att ett s.k. ambient handelssystem, dvs. ett handelssystem där man handlar med belastningar istället för utsläpp, kan hantera de diversifierade reduktionsmål på flera olika geografiska nivåer som miljökvalitetsnormer och överenskommelser enligt Baltic Sea Action Plan (BSAP) utgör. Handelssystemet kan fungera för att genomföras i både Sverige och ett urval eller alla länder runt Östersjön. I rapporten konstateras att ett konkret förslag på handelssystem behöver utformas mer i detalj för att slutligen kunna bedöma om handelssystemet är kompatibelt med annan lagstiftning och om det bidrar till ett mer kostnadseffektivt åtgärdsarbete. Förutsättningar för ett handelssystem och en närmare beskrivning av ett ambient handelssystem finns redovisade i underlagsrapporten Ett handelssystem för minskad övergödning i Östersjöområdet, bilaga 1 till rapporten. Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket lyfter i denna rapport fram några av de nyckelfrågor som bör inkluderas i arbetet, om regeringen väljer att utreda ett handelssystem vidare. Om vidare styrmedelsanalys ska vara möjligt, behöver utformningen av handelssystemet specificeras ytterligare, t.ex. typ av system, handlade enheter, vilka reduktionsmål som ska uppnås och när samt vilka nationella aktörer och vilka länder som ska ingå i en första fas.

Vidare konstateras i rapporten att det behövs en fördjupad analys av modellberäkningar i deltagande länder med ett internationellt system. Det kan konstateras att ett handelssystem kommer att ställas inför många av de svårigheter som även är förknippade med dagens befintliga styrmedel, som t.ex. svårigheter att uppskatta åtgärdseffekter. Det är problem som behöver adresseras för att få till stånd ett kostnadseffektivt åtgärdsarbete oavsett om man arbetar vidare med att utveckla de befintliga styrmedlen eller om man väljer att införa ett handelssystem.

Rapporten är nu under beredning inom Regeringskansliet.

Insatser mot övergödning

Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning innebär att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) redovisas att flera åtgärder som bidrar till uppfyllelse av miljökvalitetsmålet har påbörjats och genomförts genom regeringens satsningar på anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö. I anslaget ingår bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). De LOVA-medel som gick till projekt för att minska övergödningen var 126 miljoner kronor under 2020, vilket var en ökning med 14 miljoner kronor jämfört med 2019. Exempelvis initierades åtta projekt 2020 för att minska internbelastningen av fosfor i sjöar. Dessa projekt beräknas minska

fosforläckaget från sediment med ca 19 ton per år (Havs- och vattenmyndigheten, dnr 1-20h). Dessutom har 24 projekt påbörjats med att återcirkulera näringsämnen. Ytterligare 147 projekt finansierade med LOVA-medel påbörjades under 2020, av vilka 18 rör strukturkalkning för att minska fosforförlusterna från åkermark och 46 rör anläggning eller restaurering av våtmarker. Havs- och vattenmyndigheten ska förstärka arbetet med uppföljningen av anslaget för att den kvantitativa uppföljningen av resultat och miljöeffekter ska bli mer omfattande.

Vidare redovisas i budgetpropositionen att landsbygdsprogrammets miljöersättningar och miljöninvesteringar är viktiga verktyg för åtgärder mot övergödning inom exempelvis jordbruket. Under 2020 var den ansökta arealen för minskat kväveläckage 98 100 hektar. För skyddszoner var den ansökta arealen 12 400 hektar medan den för skötsel av våtmarker och dammar var 9 400 hektar.

Regeringen bedömer i budgetpropositionen för 2022 att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Regeringen anför att de genomförda åtgärderna har gett effekt men till en del havsbassänger har tillförseln av kväve och fosfor ökat de senaste åren. Åtgärdsarbetet mot övergödning på lokal nivå har fortsatt att öka som ett resultat av regeringens insatser. Regeringen redovisar att satsningen mot övergödning som påbörjades 2018 börjar ge resultat i form av fler åtgärder som finansieras av LOVA. De åtgärdssamordnare som påbörjade sitt arbete under 2019 i 20 övergödda kust- och avrinningsområden inom projektet Lokalt engagemang för vatten (LEVA) har också inneburit en ökad insats mot övergödningen. De insatser som genomförts för att minska internbelastningen beräknas ge en betydande minskning av fosfortillförseln till vattenmiljön. Enligt Naturvårdsverket har uppföljningen av enskilda LOVA-projekt visat att åtgärderna ger effekt och att näringsämneshalterna har minskat.

Regeringen framhåller att övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem. Ytterligare åtgärder behövs, och takten i genomförandet av åtgärder för att minska övergödningen behöver öka. Regeringen satsar därför ytterligare medel på åtgärder för att minska övergödningen.

Regeringen beslutade den 22 februari 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur övergödningen effektivt kan minskas genom stärkt lokalt åtgärdsarbete. Utredningen tog namnet Övergödningsutredningen (M 2018:02). Utredaren skulle bl.a.

- analysera drivkrafterna för lokalt åtgärdsarbete och ge förslag på hur dessa kan förstärkas
- föreslå nya eller förstärkta styrmedel som leder till ökad användning av lokalt anpassade, kostnadseffektiva åtgärder
- utreda förutsättningarna för att återföra näringsämnen från kustvatten och sjöar för att minska övergödningen.

Den 28 februari 2020 redovisade utredningen sitt uppdrag i betänkandet Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10). Utredningen föreslog bl.a. nya etappmål i miljömålssystemet och samordning av lokala åtgärdsplaner, t.ex. att kommunerna tar fram lokala åtgärdsplaner för övergödningssrelaterade insatser inom sina avrinningsområden.

Utredningen bedömer även att det finns ett behov av en nationell helhetssyn och en nationell plan i övergödningssfrågan. En sådan helhetssyn skulle kunna formuleras i en nationell plan mot övergödning. Det övergripande syftet med den nationella planen bör vara att ge vägledning i svåra frågor där avvägningar behöver göras mellan intresset att nå målet Ingen övergödning och andra samhällsintressen, t.ex. livsmedelsproduktionen, prioritering av geografiska områden där åtgärdsbehoven är som störst och övriga prioriteringar för användning av statens resurser. Mot bakgrund av att Vattenförvaltningsutredningen har lämnat sitt betänkande En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66) där förslag på en ny vattenförvaltningsorganisation och en ny modell för att förvalta vatten presenterats går Övergödningssutredningen inte vidare med förslaget om en nationell plan mot övergödning men konstaterar att det framöver kan bli aktuellt att överväga en nationell plan.

Betänkandet har remissbehandlats och beredning pågår nu inom Regeringskansliet.

I rapporten Miljömålen – årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021 – med fokus på statliga insatser (Naturvårdsverket, rapport 6968) redovisas att ett antal särskilda satsningar mot övergödning genomförts under 2020. Bidrag för åtgärdsarbete mot fosforläckage har delats ut till totalt tio länsstyrelser. Vattenmyndigheterna har fått bidrag för att stärka åtgärdsarbetet mot övergödning i respektive vattendistrikt, vilket kompletterade den satsning i vattendistriktet som påbörjades under 2019. Totalt uppgick dessa satsningar under 2020 till 29 miljoner kronor.

Under perioden 2021–2023 genomförs en våtmarkssatsning, där mer medel tillförs anslaget Åtgärder för värdefull natur för att restaurera, återväta och anlägga våtmarker. Under 2021 ökade anslaget med 350 miljoner kronor. Ytterligare 325 miljoner kronor tillfördes 2022 och 100 miljoner kronor 2023. Satsningens främsta syfte är att skapa positiva effekter för klimatet och den biologiska mångfalden, men satsningen kan också bidra till att minska övergödningen. Satsningen genomförs främst genom att medel tillförs inom den lokala naturvårdssatsningen (LONA) och till länsstyrelserna.

Det finns även stöd att söka inom landsbygdsprogrammet för att anlägga eller restaurera våtmarker och dammar för biologisk mångfald eller förbättrad vattenkvalitet, en s.k. miljöinvestering. Även i förslaget till Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 finns investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder med. Vattenvårdsåtgärder i odlingslandskapet ska bidra till att nå målen i vattendirektivet och ska främst genomföras för att leda till förbättring av vattenförekomsternas ekologiska status, dvs. fysikalisk-kemiska, hydromorfologiska och biologiska kvalitetsfaktorer som kan kopplas till miljöproblemen övergödning eller fysisk

påverkan. Stödet ska också bidra till att skapa livsmiljöer och spridningsvägar för biologisk mångfald i odlingslandskapet. Stödet ska bidra till att uppnå målen för ett miljö- och klimatvänligt jordbruk och de svenska miljö kvalitetsmålen. Investeringarna ska öka jordbrukets positiva miljöeffekter, eller minska jordbrukets negativa miljöeffekter.

Den 22 december 2021 överlämnades förslaget till strategisk plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 till kommissionen för godkännande. Den 31 mars 2022 återkom kommissionen med frågor och synpunkter i ett s.k. observationsbrev till Sverige. Efter genomförda förhandlingar ska kommissionen godkänna den strategiska planen som ska träda i kraft 2023.

Lokalt engagemang för vatten (LEVA) och åtgärdssamordnare

Havs- och vattenmyndigheten fick i regleringsbrevet för 2018 två uppdrag om övergödning: förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning och pilotområden mot övergödning.

I det första uppdraget, förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning, skulle Havs- och vattenmyndigheten samverka med berörda myndigheter, bl.a. Jordbruksverket och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra aktörer och intresseorganisationer för ökat lokalt åtgärdsarbete mot övergödning. Uppdraget innefattade huvudsakligen att utveckla en funktion som kunde stödja och stärka åtgärdssamordnare och andra former av åtgärdssamordning mot övergödning i relevanta avrinningsområden. Uppdraget innefattade även att bidra till erfarenhetsutbyte i syfte att underlätta och förbättra lokalt åtgärdsarbete mot övergödning och lokalt genomförande av Agenda 2030.

I det andra uppdraget, pilotområden mot övergödning, skulle Havs- och vattenmyndigheten i samarbete med Jordbruksverket och andra berörda aktörer identifiera kostnadseffektiva åtgärder för att nå god ekologisk status med avseende på näringsämnen i ett antal pilotområden i utvalda län. Arbetet skulle bidra till att nå miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning och En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop 2016/2017:104). Myndigheten skulle redovisa förslag till hur åtgärdsplanering kan stärkas och vilka incitament som krävs för att de åtgärder som behövs mot övergödning ska komma till stånd.

Arbetet döptes till Lokalt engagemang för vatten (LEVA), och en utlysning om medel för att anställa särskilda åtgärdssamordnare i pilotområden genomfördes i juni 2018. Utlysningen gällde 2018–2020 och genomfördes av Havs- och vattenmyndigheten i samverkan med Jordbruksverket, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), vattenmyndigheterna och länsstyrelserna. Uppdraget för pilotområdena innebar att genom samverkan identifiera, planera och genomföra frivilliga och kostnadseffektiva lokala åtgärder mot övergödning. De skulle även identifiera styrmedel och incitament för att stärka åtgärdsarbetet samt identifiera hur åtgärdsplanering kan stärkas.

De 20 pilotområden (de s.k. LEVA-områdena) som fick bidrag är spridda över landet och ligger alla i områden där övergödningen är ett betydande miljöproblem. Sexton av LEVA-områdena sökte och fick förlängd finansiering för åtgärdssamordning under 2021 och en fick förlängning i tid under 2021. Övriga tre områden har fått finansiering av åtgärdssamordning från respektive länsstyrelser via LOVA-medel (lokala vattenvårdsprojekt) fr.o.m. 2021.

I Havs- och vattenmyndighetens redovisning av regeringsuppdraget om pilotområden mot övergödning (2021-03-31, dnr 1177-2018) konstateras att det lokala åtgärdsarbetet är en viktig komponent i arbetet mot övergödning både för att öka effektiviteten och för att förankra genomförandet av åtgärder. Genomförda och planerade lokala åtgärder i LEVA-områdena, liksom modelleringen i delavrinningsområden, visar att det finns en potential för fler frivilliga åtgärder mot övergödning i jordbrukslandskapet även i ett scenario med bibehållen livsmedelsproduktion. Vidare redovisas att tre utvecklingsområden är särskilt betydelsefulla för att stärka åtgärdsplaneringen för att uppnå den fulla åtgärdspotentialen:

- åtgärdsarbete med helhetssyn
- tydlighet i genomförandeansvaret
- långsiktighet i styrning och satsningar.

Havs- och vattenmyndigheten föreslår i rapporten en långsiktig satsning på lokal åtgärdssamordning. Lokal åtgärdssamordning skapar incitament för alla steg i incitamentskedjan och ökar därigenom antalet genomförda frivilliga åtgärder. Flera LEVA-områden har varit föremål för åtgärder som inte skulle ha genomförts utan satsningen på åtgärdssamordnare. Åtgärdssamordning ger stöd i prioritering och kostnadseffektivitet när det gäller åtgärders placering inom avrinningsområdet. Åtgärdsarbete behöver göras med helhetssyn, och därför behöver åtgärdssamordnare kunna arbeta med mer än övergödning utifrån ett integrerat arbetssätt. Ökad åtgärdssamordning kan ske genom ökad möjlighet till finansiering och förtydligande i genomförandeansvar. Vidare anförts att den statliga finansieringen och samordningen av åtgärder måste öka markant och vara stabil och förutsägbar under längre tidshorisonter, annars kommer inte åtgärder att kunna genomföras i nödvändig utsträckning. Rapporten är nu under beredning inom Regeringskansliet.

I Vattenförvaltningsutredningens betänkande En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66) bedömer utredningen att det pågående arbetet med åtgärdssamordnare bör kunna vidareutvecklas. Även i Övergödningens utredningens betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10) framhålls behovet av att satsa på flera lokala åtgärdssamordnare, som exempelvis LEVA. Utredningen tror på det påbörjade arbetet med lokala åtgärdssamordnare, och menar att det på sikt kan behövas 80 personer i utvalda avrinningsområden. Det kan jämföras med dagens 20 LEVA-samordnare. Utredningen föreslår också att de länsstyrelser och kommuner där det finns ett behov, ska ha en åtgärdssamordningsfunktion.

Flera av de kommuner som har lyckats med sitt arbete med vattenfrågor har någon form av samordnare anställd av kommunen. Funktionen kallas ibland vattensamordnare, ibland åtgärdssamordnare, och det varierar vilken organisatorisk tillhörighet funktionen har. Utredningens genomgång av lokala åtgärdsprojekt visar att en lokal samordningsfunktion är en viktig drivkraft för att få till stånd fler vattenvårdsprojekt och fler fysiska åtgärder.

För att ge stöd åt den lokala samordningen föreslår utredningen att Havs- och vattenmyndigheten får i uppgift att tillhandahålla en central stödfunktion för lokalt åtgärdsarbete. Vidare föreslår utredningen att uppföljningen av de stöd som betalas ut enligt förordningen om statligt stöd till vattenvårdsprojekt, det s.k. LOVA-stödet, förstärks och utökas när en bättre uppföljning är på plats. Utredningens betänkande har varit på remiss och bereds nu inom Regeringskansliet.

I rapporten Miljömålen – årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021 – med fokus på statliga insatser (Naturvårdsverket, rapport 6968) redovisas att under 2019 och 2020 har åtgärdssamordnarna i de 20 områdena sammanlagt haft 200 gruppträffar med totalt över 2 300 deltagare. Bland dessa deltagare återfinns över 1 200 unika lantbrukare. Man har dessutom haft enskilda möten eller samtal med ca 1 100 unika lantbrukare. Samtliga LEVA-områden redovisar att de har sökt medel för åtgärdsfinansiering. Sammanlagt redovisas att ca 150 miljoner kronor har sökts under 2019–2020, och ca 86 miljoner kronor har hittills hunnit beviljas framför allt genom LOVA-medel och landsbygdsprogrammet för att genomföra åtgärder mot övergödning. Exempel på åtgärder som hittills genomförts är våtmarker och dammar, strukturkalkning, reduktionsfiske, skonsam dikesrensning samt flertalet andra åtgärder inom produktionen. Många fler åtgärder är i planeringsfasen. Åtgärdssamordnarna har dock upplevt att åtgärdstakten varit lägre under 2020 eftersom de inte kunnat ha möten eller besök hos markägare i samma utsträckning som före pandemin. Åtgärdssamordnarna har under året deltagit i digitala möten, utbildningar och erfarenhetsutbyten genom Havs- och vattenmyndighetens stödfunktion.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2020 redovisat ett regeringsuppdrag om hur uppföljning av olika åtgärder kan förbättras för att öka kunskapen om åtgärdernas effekt mot övergödning (dnr 1972–2020). Redovisningen visar att det finns ett stort behov av systematisk uppföljning av enskilda åtgärders effekt, och ett behov av att utveckla användarvänliga beräkningsverktyg för åtgärdsplanering och effektoppskattning. Inom LEVA-satsningen pågår också utveckling av metodik för beräkning och uppföljning av enskilda åtgärders effekter, för att stärka åtgärdsplaneringen genom att identifiera de lokalt mest kostnadseffektiva åtgärderna.

Miljömålsberedningen anför i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att åtgärdssamordnarna gör ett mycket värdefullt arbete. Miljömålsberedningen anser att funktionen åtgärdssamordnare både behöver utökas till fler områden och säkerställas på längre sikt, åtminstone till 2030. Samtidigt behöver åtgärdsarbetet underlättas för att få en ökad effektivitet. Det

behövs en nationell gemensam stödfunktion på Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket. Länsstyrelserna behöver också få ett instruktionsenligt ansvar för att samordna det lokala åtgärdsarbetet, bistå med kunskaps- och planeringsunderlag samt underlätta finansieringen av åtgärder. Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) framhålls att åtgärdsarbetet mot övergödning på lokal nivå har fortsatt att öka som ett resultat av regeringens insatser. Satsningen mot övergödning som påbörjades 2018 börjar ge resultat i form av fler åtgärder som finansieras av LOVA. Regeringen anför att de åtgärdssamordnare som påbörjade sitt arbete under 2019 i 20 övergödda kust- och avrinningsområden inom projektet Lokalt engagemang för vatten (LEVA) har inneburit en ökad insats mot övergödningen. De insatser som genomförts för att minska internbelastningen beräknas ge betydande minskning av fosfortillförseln till vattenmiljön.

I propositionen bedömer regeringen att det behövs ytterligare insatser för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Regeringen föreslog därför att anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö skulle ökas med 100 miljoner kronor 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget ökas med 150 miljoner kronor för samma ändamål. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:109–111).

Av Havs- och vattenmyndighetens årsredovisning för 2021 framgår att parallellt med de 20 LEVA-områdenas lokala åtgärdsarbete har flera nya områden startat med åtgärdssamordnare som finansierats med LOVA-medel via länsstyrelserna.

Enligt information från Havs- och vattenmyndigheten fortsätter majoriteten av de 20 LEVA-områdena med åtgärdssamordning 2022 och framåt. De är framför allt finansierade via LOVA-bidrag men även genom egen finansiering. Dessutom har ett tiotal nya områden med åtgärdssamordning tillkommit under 2020 och 2021, alla finansierade med LOVA-bidrag. Regeringens satsning med 100 miljoner extra till LOVA 2022 stärker därmed enligt Havs- och vattenmyndigheten både arbetet med åtgärdssamordning och konkreta åtgärder.

Havs- och vattenmyndigheten stöder även Leva-områdena genom en nationell stödfunktion tillsammans med Jordbruksverket, Greppa näringen, LRF, länsstyrelserna och vattenmyndigheterna. Stödet innebär att man utvecklar digital information, tillhandahåller en digital samverkansyta för frågor och erfarenhetsutbyte samt bjuder in till fysiska möten och utbildningar. Detta arbete kommer att fortsätta under 2022 enligt Havs- och vattenmyndigheten.

Nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring

Som nämnts i tidigare avsnitt fick Miljömålsberedningen den 31 maj 2018 i uppdrag att ta fram en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser (dir. 2018:44). Uppdraget

redovisades den 15 januari 2021 i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83). I betänkandet gör beredningen bedömningen att för att minska övergödningsproblemen på lång sikt och säkerställa ett hållbart nyttjande av naturresurser, behöver användningen av jungfrulig fosfor och nyproducerat kväve framtagen med fossila energikällor minska och en större andel använt fosfor och kväve återförs till jordbrukets livsmedelsproduktion. Miljömålsberedningen anför att förslaget om minskad införsel och ökad återföring av fosfor och kväve stärker, på lång sikt, både den miljömässiga och ekonomiska hållbarheten i den svenska livsmedelsproduktionen, i linje med bl.a. livsmedelsstrategin, och bidrar till teknikutveckling och företagande.

Miljömålsberedningen bedömer att det för att driva på utvecklingen behövs ett etappmål för återföring av fosfor och kväve. Förslag till styrmedel för att bidra till en ökad grad av återföring av fosfor finns i betänkandena Hållbar slamhantering (SOU 2020:3) och Mer biogas! För ett hållbart Sverige (SOU 2019:63). Betänkandena har varit ute på remiss och bereds nu inom Regeringskansliet.

Miljömålsberedningen föreslår att regeringen beslutar om ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Till 2030 ska den ökade resurshushållningen och återföringen av använt fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen vara att

- stallgödseln tas till vara på jordbruksmark så att tillförseln av växtnäringsämnen balanserar bortförsel
- kväveavgången från stallgödsel genom ammoniak ska reduceras med minst 20 procent
- minst 50 procent av fosfor och 15 procent av kväve från avlopp återförs
- minst 80 procent av matavfall från hushåll, storkök, butiker och restauranger, samt rester från livsmedelsindustrin, sorteras ut så att fosfor och kväve tillvaratas.

Miljömålsberedningen föreslår att regeringen senast 2025 ser över om målnivåerna behöver revideras. Skälet är att det är svårt att i nuläget bedöma i vilken omfattning ny teknik kan komma att bidra till återföring av näringsämnen, särskilt för avlopp och matavfall. Betänkandet bereds nu inom Regeringskansliet.

Utskottet har behandlat frågan om ett etappmål tidigare (bet. 2020/21:MJU11) och anförde då följande:

Utskottet noterar Miljömålsberedningens förslag om ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Enligt utskottet är det angeläget att minska övergödningsproblemen och säkerställa ett hållbart nyttjande av naturresurser. Utskottet vill dock inte föregå beredningen av ärendet och lämnar därför motion 2020/21:3351 (M) yrkande 33 utan vidare åtgärd för tillfället.

Anläggande av våtmarker

I juni 2014 överlämnade Miljömålsberedningen delbetänkandet Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten (SOU 2014:50). Mot bakgrund av förslagen i det betänkandet och andra underlag föreslog regeringen i proposition 2017/18:1 utgiftsområde 20 inom anslaget 1:13 en satsning för att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker i syfte att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och bidra till biologisk mångfald samt minska övergödningen. Regeringen föreslog en ökning av anslaget med 200 miljoner kronor. Riksdagen biföll regeringens förslag (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115). Regeringen föreslog även i budgetpropositionen för 2020 att anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur skulle ökas med 400 miljoner kronor fr.o.m. 2020 t.o.m. 2022 i syfte att bl.a. restaurera och anlägga våtmarker. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:MJU1, rskr. 2019/20:221).

Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU) samarbetade vid genomförandet av regeringens våtmarkssatsning. SGU tog fram nödvändiga geologiska underlag, vägledningar samt gav stöd till länsstyrelserna vid administration av olika våtmarksprojekt. Våtmarks-satsningen var en treårig satsning under 2018–2020 som uppmuntrade länsstyrelser, kommuner och lokala aktörer i Sverige att anlägga nya våtmarker och restaurera de befintliga. Viktiga syften med satsningen var att öka tillskottet till grundvattnet och stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden.

Kommuner kan ansöka om bidrag inom den lokala naturvårdssatsningen (LONA) för våtmarksprojekt. År 2018 infördes våtmarker som ett eget bidragsområde inom LONA. Det tillkom för att särskilt stimulera projekt som bidrar till att öka tillskottet till grundvattnet eller som stärker landskapets egen förmåga att hålla och balansera vattenflöden. Våtmarksprojekt kan beviljas bidrag med upp till 90 procent av bidragsberättigande kostnader, medan bidrag inom ordinarie LONA kan ges med upp till 50 procent.

Det finns även stöd att söka inom landsbygdsprogrammet för att anlägga eller restaurera våtmarker och dammar för biologisk mångfald eller förbättrad vattenkvalitet, en s.k. miljöinvestering. När det gäller stöd för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar för biologisk mångfald är syftet att skapa förutsättningar för att bevara och förstärka biologisk mångfald. Det kan t.ex. vara för att gynna rödlistade fåglar eller groddjur som har våtmarker eller dammar som livsmiljö. När det gäller stöd för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar för förbättrad vattenkvalitet är syftet att minska transporten av kväve och fosfor från odlingslandskapet till sjöar, vattendrag och hav. Detta innebär att övergödningen minskar.

Även i förslaget till Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 finns investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder med. Stöd får bl.a. lämnas för vattenvårdsåtgärder i odlingslandskapet (undantaget bevattningsdammar och kalkfilterdiken). Det kan handla om

anläggning och restaurering av våtmarker och dammar för att öka retention av kväve eller fosfor eller för att gynna den biologiska mångfalden. Som redovisas ovan överlämnades förslaget till strategisk plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 till kommissionen den 22 december 2021 för godkännande. Den 31 mars 2022 återkom kommissionen med frågor och synpunkter i ett s.k. observationsbrev till Sverige. Efter genomförda förhandlingar ska kommissionen godkänna den strategiska planen som ska träda i kraft 2023.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 20) bedömde regeringen att det behövs en satsning på särskilda naturbaserade lösningar för att återvåta torvmarker, restaurera och anlägga våtmarker i syfte att minska utsläppen av växthusgaser, balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och bidra till biologisk mångfald samt minska övergödningen. Regeringen föreslog därför att anslaget skulle ökas med 350 miljoner kronor 2021, och det beräknades öka med 325 miljoner kronor 2022 samt med 100 miljoner kronor 2023 för detta ändamål. Riksdagen biföll regeringen förslag (bet. 2020/21: MJU1, rskr. 2020/21:142 och 143).

I maj 2021 gav regeringen Skogsstyrelsen i uppdrag att genomföra åtgärder för att återvåta utdikade våtmarker. Skogsstyrelsen ska planera, informera och förbereda för återvätning samt teckna frivilliga avtal med markägare som har lämpliga marker för återvätning. Markägare som skriver avtal kommer att kompenseras ekonomiskt. Uppdraget började våren 2021 och pågår t.o.m. 2023. Skogsstyrelsen har också fått 5 miljoner kronor för att finansiera rådgivningen till skogsägare när det gäller att återvåta tidigare dikade eller torrlagda våtmarker.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) redovisas att våtmarkstypernas utbredning minskar för palsmyrar och sumpskogar. Våtmarkernas ekosystemtjänster gynnas av den våtmarkssatsning som regeringen inledde 2018. Satsningen inkluderar återskapande av våtmarker och gynnar arters spridningsmöjligheter. Insatserna har bidragit till att balansera vattenflöden, förbättra vattenhushållning, öka tillskottet till grundvatten, gynna biologisk mångfald samt minska klimatpåverkan och övergödning.

Under 2020 avslutades 94 våtmarksåtgärder inom lokala naturvårds-satsningen LONA. Totalt fick åtgärderna 38,4 miljoner kronor i bidrag. Detta har resulterat i ett 30-tal planer för skötselåtgärder, flera hydrologiska restaureringar och flera hundra hektar nyskapade våtmarksmiljöer. Under 2020 beviljades bidrag till 51 kommande våtmarksprojekt inom LONA. Cirka 946 hektar torvmark har restaurerats under 2020 jämfört med 258 hektar under 2019. Totalt har ca 4 796 hektar restaurerats under perioden 2010–2020. Naturvårdsverkets forskningssatsning Förvaltning av värdefull natur har under 2020 resulterat i en rapport om restaurering och anläggning av våtmarker för ökad mångfald av våtmarksfåglar.

Våtmarkernas ekosystemtjänster gynnas också av satsningar inom Life-projektet Grip on Life IP. Naturvårdsverket, beviljade under 2020 drygt 18

miljoner kronor i bidrag till våtmarksåtgärder i skyddade områden. Detta har resulterat i att omkring 5 000 hektar har restaurerats genom bl.a. fräsning, slåtter, röjning och avverkning. Indikatorn Anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark visar omfattningen av statligt miljöarbete och indikerar hur restaureringar gynnar våtmarkernas ekosystemtjänster. Finansiering med medel från landsbygdsprogrammets miljöinvesteringar och miljöersättningar resulterade under 2020 i att ca 580 hektar våtmarker nyanlades eller restaurerades.

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker. Historiska utdikningar fortsätter att ha en negativ effekt på våtmarkerna. Regeringens våtmarkssatsning liksom insatser för hävd har stor betydelse för miljökvalitetsmålet. Positiva effekter har uppnåtts lokalt, men det är inte tillräckligt för att väga upp för den övergripande negativa trenden. Fortsatt arbete med skydd, restaurering och återskapande av våtmarker är nödvändigt för att miljökvalitetsmålet ska nås. Insatser för återvätning av torvjordar till våtmarker har betydelse för klimatarbetet

Övergödningsutredningen föreslår i sitt betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10) att regeringen beslutar om ett etappmål i miljömålssystemet i syfte att öka arealen av våtmarker i landskapet. Etappmålet ska ses som steg på vägen att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning och ska bl.a. innebära att insatser görs för att öka näringsretentionen i landskapet genom att fler våtmarker anläggs eller restaureras. Utredningens betänkande har varit på remiss och bereds nu inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

System för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön

Utskottet noterar Havs- och vattenmyndighetens rapport om internationellt samarbete mot övergödningen, inklusive möjligheter för ett handelssystem, i Östersjöregionen. Utskottet delar bedömningen att internationellt samarbete har en stor betydelse i arbetet mot övergödningen i Östersjön. Utskottet noterar vidare att berörda myndigheter anser att ett konkret förslag på ett handelssystem för utsläpp behöver utredas mer i detalj för att kunna bedöma om det är kompatibelt med annan lagstiftning samt om det bidrar till ett mer kostnadseffektivt åtgärdsarbete. Utskottet ser för tillfället ingen anledning till att föregå utfallet av beredningen av de förslag som presenterats och anser därför att motionerna 2021/22:3681 (C) yrkande 28 och 2021/22:3881 (KD) yrkande 30 kan lämnas utan åtgärd.

Insatser mot övergödning

Inledningsvis konstaterar utskottet att övergödning är ett utbrett problem i våra sjöar, vattendrag och havsområden. Det försämrar vattenkvaliteten och

orsakar syrebrist och en minskad biologisk mångfald. Det är enligt utskottets mening angeläget att åtgärder vidtas för att minska näringsbelastningen i våra vatten.

Utskottet noterar att flera åtgärder mot övergödning pågår, såsom lokala vattenvårdsprojekt, åtgärdssamordning inom projektet LEVA och olika projekt inom landsbygdsprogrammet. Utskottet välkomnar att investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder finns med i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027. Utskottet vill även framhålla att regeringens satsning mot övergödning som påbörjades 2018 börjar ge resultat i form av fler åtgärder som finansieras av LOVA-bidragen.

Utskottet delar regeringens syn att övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem, att ytterligare åtgärder behövs och att takten igenomförandet behöver öka. Det är därför positivt att ytterligare medel har tillförts för åtgärder för att minska övergödningen, bl.a. medel för ytterligare insatser för lokala vattenvårdsprojekt och för avancerad rening av läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara föroreningar från avloppsvatten.

När det gäller en nationell plan mot övergödning noterar utskottet att Övergödningsutredningen bedömer att det finns ett behov av en nationell helhetssyn och en nationell plan mot övergödning men att den med hänvisning till Vattenförvaltningsutredningens förslag om en ny vattenförvaltningsorganisation inte går vidare med ett sådant förslag.

Mot bakgrund av det arbete som pågår och i avvaktan på utfallet av de pågående beredningarna av betänkandena från Övergödningsutredningen och Vattenförvaltningsutredningen anser utskottet att motion 2021/22:4062 (MP) yrkande 49 i denna del kan lämnas utan åtgärd.

Lokalt engagemang för vatten (LEVA) och åtgärdssamordnare

Utskottet noterar att LEVA-projektet har varit framgångsrikt och att det bidragit till ett värdefullt lokalt åtgärdsarbete för vattenvården. Projektet finansierades under 2018–2020 och har därefter fortsatt med finansiering genom LOVA-bidrag och genom finansiering från kommuner. Det är glädjande att åtgärdsarbetet på lokal nivå har fortsatt att öka bl.a. som ett resultat av denna satsning. Utskottet välkomnar de ytterligare medel som har tillförts LOVA för 2022 och som kommer att bidra till både förbättrad åtgärdssamordning och konkreta åtgärder.

Vidare noterar utskottet att både Övergödningsutredningen och Miljömålsberedningen bedömt att åtgärdssamordnarna behöver bli fler och säkerställas på längre sikt. De lyfter även upp behovet av en central stödfunktion på Havs- och vattenmyndigheten.

Utskottet konstaterar att majoriteten av de LEVA-områden som etablerades 2018 fortsätter sitt arbete med åtgärdssamordning och att ytterligare områden har tillkommit. Detta är positivt eftersom LEVA-projektet har visat sig ge resultat på lokal nivå i arbetet mot övergödning. Vidare noterar utskottet att

Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med berörda myndigheter har inrättat en central stödfunktion för LEVA-områdena.

Utskottet vill inte föregripa utfallet av det beredningsarbete som pågår och anser därför att motionerna 2021/22:3681 (C) yrkande 26 och 2021/22:4062 (MP) yrkande 56 kan lämnas utan vidare åtgärd för tillfället.

Nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring

Utskottet har behandlat ett yrkande om att införa ett nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring tidigare. Vid det tillfället lämnade utskottet motionen utan åtgärd mot bakgrund av att utskottet inte ville föregå beredningen av Miljömålsberedningens förslag om ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Utskottet ser ingen anledning att ändra detta ställningstagande. Utskottet vill dock framhålla att det är angeläget att minska övergödningsproblemen och säkerställa ett hållbart utnyttjande av naturresurser. Utskottet avser att följa frågan noggrant.

Mot denna bakgrund lämnar utskottet motionerna 2021/22:3279 (V) yrkande 29, 2021/22:3431 (M) yrkande 39, 2021/22:3681 (C) yrkande 20, 2021/22:4062 (MP) yrkande 49 i denna del utan vidare åtgärd för tillfället.

Anläggande av våtmarker

Utskottet noterar att regeringen vid flera tillfällen har genomfört satsningar på att restaurera och anlägga våtmarker. Ytterligare medel har tillförts arbetet med våtmarker under 2022 eftersom regeringen bedömt att insatserna hittills inte varit tillräckliga. Utskottet välkomnar dessa satsningar som bl.a. bidrar till att gynna biologisk mångfald, minska klimatpåverkan och minska övergödningsproblemen.

Utskottet delar regeringens bedömning att våtmarkernas ekosystemtjänster har gynnats av den våtmarkssatsning som inleddes 2018. Även åtgärder för förstärkning av våtmarker inom den lokala naturvårdssatsningen (LONA) och skötselmedel för skyddade områden har haft stor betydelse. Insatserna har varit betydelsefulla i arbetet för att nå miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker och målen i Agenda 2030.

Utskottet vill även peka på att det inom landsbygdsprogrammet finns möjligheter att söka stöd för att anlägga, restaurera och sköta våtmarker och dammar. Även i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 finns investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder som bl.a. omfattar restaurering och anläggande av våtmarker. Vidare vill utskottet framhålla att återvätning av dikade torvmarker är en viktig klimatåtgärd som bidrar med viktiga utsläppsminskningar.

Utskottet välkomnar det arbete som pågår med att restaurera, återvåta och anlägga våtmarker i enlighet med vad som nu redovisats. Utskottet noterar även att Övergödningsutredningen har lämnat ett betänkande till regeringen med förslag till ytterligare åtgärder på området, bl.a. att ett nytt etappmål för att öka arealen våtmarker i landskapet ska införas.

Mot bakgrund av det arbete som pågår avstyrker utskottet motionerna 2021/22:3435 (M) yrkande 14, 2021/22:3681 (C) yrkande 25, 2021/22:3981 (L) yrkande 16 och 2021/22:4062 (MP) yrkande 30.

Övriga vattenvårdsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om havsplaner, internationellt havsavtal och kompetens om bottenkartering.

Jämför reservation 26 (MP) och 27 (C).

Motionerna

Havsplaner

Enligt motion 2021/22:1670 av Johan Hultberg (M) yrkande 9 bör regeringen skyndsamt fatta beslut om havsplanen för Västerhavet. Havsplanen är viktig för att peka ut hur havet bäst kan användas och olika näringar och intressen samexistera. Enligt motionären behöver regeringen också visa att de vackra orden i livsmedelsstrategin liksom i den maritima strategin för konkurrenskraftig livsmedelsproduktion och ökad produktion omsätts i handling.

Internationellt havsavtal

I motion 2021/22:3406 av Elisabeth Falkhaven och Emma Hult (båda MP) yrkande 2 framhålls att regeringen borde få i uppdrag att arbeta för att ett havsavtal, likt Parisavtalet, kommer till stånd. I dag finns många olika hot mot livet i haven där klimatförändringarna, miljöföroreningar, ljudföroreningar och utfiskningen av haven är några av de viktigaste. Motionärerna anför att världssamfundet behöver arbeta fram ett internationellt havsavtal, likt Parisavtalet, med mål inom olika områden som är viktiga för friska och välfungerande hav.

Kompetens om bottenkartering

Enligt kommittémotion 2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 18 bör god teknisk kunskap och kompetens om bottenkartering finnas på berörda myndigheter. Grundvattennivåer, som på senare år har varit mycket låga sommartid, måste långsiktigt höjas. Motionärerna anför att det är av stor vikt att bottenkartering blir en viktigare del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige.

Kompletterande uppgifter

Havsplaner

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv om upprättandet av en ram för havsplanering (2014/89/EU) ska varje medlemsstat upprätta och genomföra havsplanering. Direktivet är införlivat i svensk lagstiftning genom miljöbalken (1998:808) och havsplaneringsförordningen (2015:400). Havsplanering bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling genom att vägleda om hur havet ska användas. Havet och dess användning förvaltas genom olika typer av regleringar och åtgärder där havsplanering är ett av flera verktyg.

Den 10 februari 2022 beslutade regeringen om Sveriges första havsplaner. Syftet med havsplanerna är att bidra till en hållbar utveckling och skynda på utbyggnaden av havsbaserad vindkraft för att kunna möta det ökade elbehovet till följd av den gröna industriella revolutionen. Havs- och vattenmyndigheten har lett den omfattande kunskapsinhämtning och dialog med myndigheter, kommuner, bransch- och intresseorganisationer, företag, allmänhet och grannländer som ligger till grund för havsplanerna.

De totalt tre havsplanerna omfattar Bottniska viken, Östersjön respektive Västerhavet. Havsplanerna ger vägledning om vad som är den bästa användningen av havet och hur olika intressen kan samexistera samt bidrar därmed till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna pekar ut områden för elöverföring, energiutvinning, försvar, kultur, natur, rekreation, sandutvinning, sjöfart, yrkesfiske samt generell användning. De beslutade havsplanerna möjliggör en snabbare utbyggnad av 20–30 TWh (terawattimmar) vindkraft.

Energimyndigheten fick även i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter peka ut lämpliga områden för att möjliggöra ytterligare 90 TWh elproduktion till havs. Utifrån Energimyndighetens underlag ska Havs- och vattenmyndigheten föreslå ändringar i havsplanerna. Energimyndighetens uppdrag ska redovisas senast i mars 2023. Havs- och vattenmyndighetens förslag ska lämnas till regeringen senast i december 2024.

Internationellt havsavtal

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) att den prioriterar globalt havsarbete inom flera områden, t.ex. förhandlingarna för ett juridiskt bindande avtal till FN:s havsrättskonvention Unclos om skydd av marin biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion och som ordförande i kommissionen för bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis (CCAMLR).

I januari 2020 undertecknade Sverige en avsiktsdeklaration om ett globalt mål om att 30 procent av världshaven ska skyddas till 2030. Deklarationens förslag till målet om 30 procent skyddat hav till 2030 är globalt och internationellt. Syftet med deklarationen är dels att vara ett förslag till nästa mål inom FN:s konvention för biologisk mångfald, dels att bidra till processen

att upprätta ett instrument för att skydda biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion inom FN:s havsrättskonvention.

Dåvarande miljö- och klimatministern Isabella Lövin anförde vid undertecknandet att haven måste skyddas och att inrättandet av skyddade områden är en av de viktigaste åtgärder vi kan vidta. När sådana områden är effektiva och välförvaltade kan de skydda biologisk mångfald, göra ekosystemet mer motståndskraftigt och bidra till ett mer hållbart brukande av marina resurser. Havsmiljön är under starkt tryck från klimatförändringar, överutnyttjande, föroreningar och övergödning. Bara 1 procent av världshaven är skyddade. Regeringen vill se ett globalt mål om att 30 procent av haven ska omfattas av marint områdesskydd.

Den 27 november 2019 anförde utrikesminister Ann Linde följande som svar på skriftlig fråga 2019/20:427 Regeringen och arbetet för en stark havsrätt:

En effektiv regim för miljöskydd i havet är en mycket viktig fråga. Sverige deltar aktivt i förhandlingarna om ett internationellt rättsligt bindande instrument inom ramen för FN:s havsrättskonvention, om bevarande av marinbiologisk mångfald i områden utanför nationell jurisdiktion (BBNJ) alltsedan diskussionerna påbörjades år 2004.

Regeringen anser att ett nytt globalt avtal bör innehålla konkreta åtgärder och mekanismer för att möjliggöra en effektiv implementering och därmed ett effektivt miljöskydd i havet. Den svenska positionen är att det nya avtalet ska bli ett så brett instrument som möjligt där samtliga relevanta principer till skydd av miljön och den marina biologiska mångfalden samlas. Det nya avtalet ska förstärka och komplettera, men utan att försvaga, effektiviteten i existerande instruments arbete, såsom fiskebeståndsavtalet, den Internationella sjöfartsorganisationen, eller regionala havsmiljöorganisationer. Sverige är starkt pådrivande för att samarbetsmekanismer samt en koordineringsfunktion mellan kompetenta organisationer inkluderas i det nya avtalet. En svensk prioritering är även att genom det nya avtalet bekräfta och stärka de bestämmelser om kapacitetsuppbyggnad och tekniköverföring som finns i del 14 i Havsrättskonventionen (UNCLOS), samt skapa en universell grund för regionala havsmiljökonventioner och -organisationer att upprätta marina skyddsområden på det fria havet.

Sverige förhandlar tillsammans med de andra medlemsstaterna i EU, och arbetar för att de svenska prioriteringarna ska få genomslag i de internationella förhandlingarna. EU är idag en av de mest tongivande aktörerna i förhandlingarna. Under 2019 har den svenska delegationen deltagit mycket aktivt i samtliga EU-förberedelser och internationella konferenser.

Samtidigt är förhandlingarna svårförutsägbara och komplexa då de innefattar frågor om såväl marina genetiska resurser och kapacitetsuppbyggnad som frågor om skydd för marin miljö.

Således är svaret på frågan att den svenska regeringen är, och avser att fortsätta vara, en aktiv part i de mycket viktiga FN-förhandlingarna med att ta fram ett regelverk för att skydda marinbiologisk mångfald på det fria havet.

Den 7–18 mars 2022 hölls i New York ett fjärde möte om ett internationellt rättsligt bindande instrument inom ramen för FN:s havsrättskonvention, om bevarande av marinbiologisk mångfald i områden utanför nationell

jurisdiktion. Vid mötet beslutade delegaterna att hålla en femte session med målet att slutföra ett nytt fördrag och betonade behovet av att underlätta ett större deltagande för att alla länder och samhällen ska kunna ha inflytande över hur marina resurser som existerar utanför nationell jurisdiktion bör delas.

I juni 2020 aviserade regeringen att Sverige har gått med i en internationell vängrupp, The Group of Friends to Combat Marine Plastic Pollution, som ska agera för att bekämpa marin nedskräpning av plast och mikroplaster. Vängruppen består av ett trettiotal länder, inklusive EU, och arbetar för att stötta genomförandet av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen om hållbar konsumtion och produktion samt hav och marina resurser. Den vill öka medvetenhet och internationell förståelse för plastproblematiken och hur man kan komma till rätta med den. Gruppen stöder arbetet under FN:s miljöprogram och FN:s internationella miljömöte Unea, som redan antagit flera resolutioner om marin nedskräpning av plast och mikroplaster. Enligt information från Miljödepartementet vill gruppen se mer handling och ett högre tempo i arbetet med att bekämpa föroreningar av plast i havet. En global överenskommelse om plast är en del av lösningen.

De nordiska miljö- och klimatministrarna är eniga om att takten i arbetet mot marin plastnedskräpning behöver öka. De antog i april 2019 en deklaration om behovet av en global överenskommelse för att motverka marin nedskräpning av plast och föroreningar av mikroplaster. Ministrarna beslutade då också att ta fram en nordisk rapport som ska analysera olika angreppssätt och innehåll i en framtida global överenskommelse.

I oktober 2020 lanserade de nordiska miljöministrarna en rapport som lyfter fram behovet av en global överenskommelse för att minska nedskräpning av plast (Possible elements of a new global agreement to prevent plastic pollution, Tema Nord 2020:535). Rapporten innehåller förslag som ska engagera länder i ett gemensamt försök att förhindra plastföroreningar genom en global överenskommelse.

Den 2 mars 2022 godkändes en resolution vid FN:s miljöförsamling Unea om att stoppa plastföroreningar och skapa ett internationellt rättsligt bindande avtal senast 2024. Resolutionen tar upp hela livscykeln av plast, inklusive dess tillverkning, design och bortskaffande. Resolutionen inrättar en mellanstatlig förhandlingskommitté (INC) som ska påbörja sitt arbete 2022 och med ambitionen att färdigställa ett utkast till globalt juridiskt bindande avtal i slutet av 2024.

Enligt information från Miljödepartementet ska avtalet ta ett brett grepp för att bidra till klimatomställningen samt skydda haven och den biologiska mångfalden. Enligt Miljödepartementet är beslutet avgörande för att komma åt problemet med plastföroreningar och för att genomföra Agenda 2030, liksom för att nå Sveriges nationella miljömål. FN:s beslut har satt en ram för de kommande förhandlingarna. Det kan innehålla gemensamma globala mål och konkreta åtgärder för en hållbar produktion och konsumtion, med ett speciellt fokus på produktdesign för att öka återanvändning och återvinning, samt främja cirkulär ekonomi. Det globala avtalet kan också komma att stödja

framtagandet av nationella handlingsplaner för plast. Förhandlingarna förväntas inledas under andra halvan av 2022.

Vid FN:s miljöförsamling, Unea 5.2, i Nairobi, Kenya den 28 februari till den 3 mars 2022 antogs 14 resolutioner, och den är den mest framgångsrika miljöförsamlingen någonsin. Medlemsstaterna beslutade utöver att påbörja förhandlingar om ett globalt avtal mot plastföroreningar att inrätta en internationell vetenskaplig panel för kemikalier och avfall som kan öka det internationella samarbetet och bidra till ökad kunskap på området. Andra resolutioner behandlade frågor som naturbaserade lösningar, cirkulär ekonomi och biologisk mångfald och hälsa.

Kompetens om bottenkartering

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är myndigheten för frågor om berg, jord och grundvatten i Sverige. SGU har till uppgift att tillhandahålla geologisk information för samhällets behov och ansvarar för att ta fram maringeologiska data och utforska och kartlägga bottenförhållanden inom svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon. Den information som SGU tar fram i sin marina kartering används som underlag för planering av och beslut om skydd och nyttjande av havsbotten, vid projektering av marina anläggningsarbeten och vid miljöövervakning. Den används i kombination med biologiska data för bestämning av habitat, livsmiljöer och naturtyper på havsbotten. Den är också ett viktigt underlag för etablering av havsbaserad energi, fiskenäringen och för Försvarmakten. SGU driver sitt eget rederi och ansvarar för undersökningsfartyget Ocean Surveyor och tillhörande arbetsbåt Ugglan för grundare bottenar.

När det gäller nationell marin kartering arbetar Havs- och vattenmyndigheten sedan 2016 med att ta fram heltäckande kartor över den marina miljön i områden som täcker både territorialvattnet och den ekonomiska zonen hela vägen in till strandlinjen. Arbetet utförs genom olika delprojekt under paraplyprojektet Nationell marin kartering som både tar fram nya kartor med hjälp av befintlig data och nyinsamlad data och parallellt bygger upp förutsättningar för en mer sammanhållen och långsiktig nationell marin kartering.

SGU har sedan 2020 ett uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten att ansvara för uppstart och utveckling av analysmiljön, men ambitionen är att data- och kunskapsuppbyggnaden ska ske i samarbete med andra myndigheter och organisationer där experter inom de olika sakområdena finns.

Ett viktigt mål med analysmiljön är att den samlade kunskapen blir tillgänglig för alla myndigheters arbete i syfte att svenskt havsmiljöarbete så långt det går baseras på samma verklighetsbeskrivning. Kartor och modeller över bottenmiljöer och artutbredning tas därför fram för att i största möjliga mån tillgodose behoven inom exempelvis nationell havsplanering, statusklassning och rapportering av miljöns tillstånd enligt olika EU-direktiv. Även regionalt arbete, exempelvis arbetet med att inrätta och förvalta marina

skyddade områden, handlingsplaner för marin grön infrastruktur m.m., är i stort behov av detta kunskapsunderlag.

Miljömålsberedningen redovisar i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att det inom statsförvaltningen saknas en helhetssyn på kartering av havet. Staten karterar havet på tre sätt i dag: SLU och SMHI samlar in information från vattenkolumnen, Sjöfartsverket karterar djupförhållanden och SGU havsbottens uppbyggnad, egenskaper och beskaffenhet. SGU samlar även in och tillhandahåller miljöinformation om bottenhabitat, föroreningar och näringsämnen i sediment. SGU har byggt upp en kunskapsförsörjning som är viktig men som i dag till stor del utförs på beställning, med varierad kravställning och standard. Enligt Miljömålsberedningen är det svårt att samordna de olika kartläggningarna till en kartläggning av havsmiljön för att få en samlad bild av miljön och dess potential. Svenska myndigheter och forskare saknar nationellt harmoniserade kartor (kartläggningar, modeller) av havsmiljön som lever upp till krav på kvalitet och upplösning som ställs inom tillämpad forskning, utredning och planering, exempelvis miljömålsuppföljning, planering av marina områdesskydd, tillämpning av regler kring miljöprövning av vattenverksamheter samt uppföljning av marina direktiv, bedömning av miljötillstånd i vattenförekomster och rapportering av arter och habitat till EU.

Miljömålsberedningen föreslår därför i betänkandet att en särskild utredare får i uppgift att ta fram ett organisationsförslag för en miljö för en sammanhållen marin kartering i Sverige. Förslaget ska omfatta vilken eller vilka myndigheter som ska få ansvar för att tillhandahålla och förvalta miljön samt vilka ytterligare myndigheter som ska samverka och bidra till miljön. Dessutom ska utredaren analysera vilka anslagsmedel som krävs för en sådan miljö och ytterligare konsekvenser. Betänkandet har remitterats och är nu under beredning inom Regeringskansliet.

SGU ansvarar även för kartläggning av grundvattentillgångar som syftar till att ge en översiktlig bild av bl.a. grundvattenmagasinens utbredning, hydrauliska egenskaper, tillrinningsområden, anslutande ytvattensystem, förekomst av tätande lager, vattendelare och grundvattnets strömningsriktning. Magasinen klassificeras också efter bedömd uttagsmöjlighet, dvs. hur mycket grundvatten som man bedömer kan utvinnas långsiktigt från magasinet.

Även magasinens tillrinningsområden definieras, dvs. de markområden som kan bidra till magasinens grundvattenbildning. Information om magasinens tillrinningsområden är av särskild vikt när det gäller att säkerställa att grundvattnet får ett effektivt skydd mot olika slag av föroreningar, t.ex. från vägar, jordbruk, deponier och avloppsanläggningar.

Kartläggningen bedrivs i projekt med ett projekt för vardera av landets fem vattendistrikt. Informationen som tas fram vid kartläggningen används även som underlag vid kommunal planering, vid upprättande av vattenförsörjningsplaner och vid planering av infrastruktur.

Kartläggningen bygger på en sammanställning av tidigare gjorda utredningar, analys av geologiska kartor, inventering av brunnar och källor, mätning av grundvattennivåer, geofysiska mätningar (främst seismiska sonderingar och georadar) och borrhningar. Informationen lagras i SGU:s allmänna databaser, dels som grunddata, t.ex. borrhloggar och grundvattennivåer, dels som tolkade data, t.ex. magasingränser och olika magasinsegenskaper.

Ett urval av informationen presenteras på grundvattenkartor i skala 1:50 000. Informationen används även som underlag för att ta fram olika typer av tematiska kartor, t.ex. för grundvattenskydd.

Utskottets ställningstagande

Havsplaner

Utskottet konstaterar att regeringen i februari 2022 beslutade om tre havsplaner som omfattar Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Utskottet välkomnar Sveriges första havsplaner som ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling genom att förena näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. Havsplanerna är enligt utskottets mening ett viktigt verktyg i arbetet med att främja samexistens i havet mellan olika verksamheter och användningsområden.

Mot bakgrund av att regeringen beslutat om en havsplan för Västerhavet anser utskottet att motion 2021/22:1670 (M) yrkande 9 är tillgodosett.

Internationellt havsavtal

Inledningsvis vill utskottet välkomna FN:s resolution om att stoppa plastföroreningarna och att skapa ett internationellt rättsligt bindande avtal på området senast 2024. Det är glädjande att förhandlingar nu ska inledas i denna mycket viktiga fråga. Vidare konstaterar utskottet att det även pågår förhandlingar om ett juridiskt bindande avtal till FN:s havsrättskonvention Unclos om skydd av marin biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion. Utskottet noterar att Sverige varit en aktiv part och välkomnar att framsteg har gjorts i förhandlingarna.

Miljöskydd i havet är en mycket viktig fråga. Enligt utskottets mening är det angeläget att driva arbetet framåt inom de globala målen som rör den akvatiska miljön. Sveriges engagemang för rena hav och för genomförandet av Agenda 2030 är en viktig del i detta arbete. Utskottet poängterar att globala överenskommelser om att minska nedskräpningen av plast i havet och att skydda marin biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion utgör viktiga delar i arbetet för hållbara hav.

Mot bakgrund av det arbete som pågår anser utskottet att motion 2021/22:3406 (MP) yrkande 2 kan lämnas utan åtgärd.

Kompetens om bottenkartering

Utskottet konstaterar att det pågår insatser för bottenkartering. SGU ansvarar för att utforska och kartlägga bottenförhållanden inom svenskt territorialhav och svensk ekonomisk zon. SGU arbetar även med att kartlägga grundvattentillgångar som kan användas som underlag vid kommunal planering och för vattenförsörjningsplaner.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med nationell marin kartering och har gett SGU i uppdrag att utveckla en analysmiljö där samlad kunskap för alla myndigheters havsmiljöarbete ska finnas tillgänglig och där kartor och modeller över bottenmiljöer tas fram. Miljömålsberedningen har lämnat förslag om en utredning för att ta fram ett organisationsförslag för en miljö för en sammanhållen marin kartering i Sverige.

I avvaktan på resultatet av det arbete som pågår anser utskottet att motion 2021/22:3681 (C) yrkande 18 kan lämnas utan åtgärd.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD), 3 (C), 4 (V), 5 (KD) och 6 (L).

Utskottets ställningstagande

De motionsförslag som tas upp i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet tidigare har behandlat under valperioden i betänkandena 2018/19:MJU1 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, 2018/19:MJU5 Cirkulär ekonomi, 2018/19:MJU13 Vattenvård, 2019/20:MJU1 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, 2019/20:MJU10 Vattenvård, 2019/20:MJU11 Fiskeripolitik, 2020/21:MJU8 Fiskeripolitik, 2020/21:MJU11 Vattenvård och 2021/22:MJU5 Genomförande av EU:s ramdirektiv för vatten. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag. Utskottet ser inte någon anledning att nu på nytt pröva de motionsyrkanden som tas upp i bilaga 2 och avstyrker därför motionsförslagen.

Reservationer

1. Organisation av vattenförvaltningen, punkt 1 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2021/22:1328 av Patrik Engström m.fl. (S) och

2021/22:1769 av Elin Gustafsson (S).

Ställningstagande

Frågan om en hållbar vattenförsörjning kräver ett större grepp. Det behövs en nationell kraftsamling och en långsiktig strategi för att hantera vattenresursen, och en hållbar vattenförsörjning måste tas fram. Statens ansvar måste tydliggöras genom att den politiska styrningen samlas till ett ansvarigt departement. Finansiering bör länkas samman med åtgärder, och de nationella miljömålen och vattendirektivets mål ska uppfyllas. Den nationella strategin ska konkretiseras, och arbetssättet ska inkludera en bred dialog med relevanta samhällsaktörer. Regeringens initiativ Fossilfritt Sverige kan utgöra en inspirationskälla. Ansvariga vattenpolitiker bör också pekas ut på alla politiska nivåer. En tydligare politisk styrning möjliggör också ökad styrning via instruktioner, regleringsbrev och andra regeringsbeslut.

2. Vattenförvaltningsavgift, punkt 2 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 16 och 17.

Ställningstagande

För att skapa bättre incitament till hushållning med vattenresurser och skydd av vattenkvaliteten bör möjligheten att införa en generell vattenförvaltningsavgift utredas. Avgiften ska gälla allt uttag utanför de ledningsbundna vatten- och avloppsneten. Även om det inte är en helt rättvisande jämförelse kan det framhållas att i Nederländerna har exempelvis de regionala vattenstyrelserna rätt att ta ut en skatt som kan finansiera klimatanpassningsåtgärder som översvämningar och åtgärder för vattenkvaliteten.

En vattenförvaltningsavgift kan bidra till effektivare vattenanvändning, och intäkterna kan användas för investeringar i förbättringsåtgärder för våtmarker, klimatåtgärder eller utökad flora- och faunavård. En bred dialogprocess om möjligheten att prissätta vattenresursen bör knytas till utredningen. I dagsläget betalar alla som är anslutna till det offentliga va-nätet för förvaltningen av den gemensamma vattenresursen men alla som har privat vatten betalar enbart för sin brunn. Oavsett om man är ansluten till va-nätet eller inte är det rimligt att man är med och betalar för den gemensamma vattenresursen. Större verksamhetsutövare som industrier bör betala mer, enskilda hushåll bör betala mindre. Hushållen kan redan i dag få rotavdrag för att installera enskilda avlopp.

Med en ny vattenförvaltningsavgift skulle man även kunna hitta nya former av finansieringslösningar där enskilda hushåll får bättre möjlighet att klara miljölagstiftningens krav. Dessa möjligheter bör ses över. Tillämpningen av principen förorenaren betalar behöver öka, enligt EU-kommissionens rekommendation att använda kostnadstäckning för vattenanvändning som har en betydande påverkan på vattenförekomster, både när det gäller förebyggande arbete och kostnader till följd av miljöförstöring.

Det bör understrykas att Miljöpartiet tycker att det vore fel väg att gå att öppna upp för offentlig-privat samverkan i detta sammanhang. Det allmänna intresset av allas tillgång till rent vatten måste ha företräde framför marknads- och privatiseringsintressen.

3. Centrum för kemiska risker i vattenresursen, punkt 3 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 40.

Ställningstagande

Regeringen bör utvärdera om ett forsknings- och kompetenscentrum för kemiska risker i fråga om vattenresursfrågor ska inrättas i likhet Kompetenscentrum för läkemedel i miljön som regeringen redan har beslutat att inrätta. Ett förslag har utarbetats av Länsstyrelsen i Uppsala län tillsammans med akademien.

4. Moderna reningsverk, punkt 4 (C, KD)

av Kristina Yngwe (C), Magnus Oscarsson (KD) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 13.

Ställningstagande

Vattenreningstekniken på svenska reningsverk behöver byggas ut och moderniseras. Ett problem är att länsstyrelsernas tillsynsuppdrag i dag leder till att endast beprövad reningsteknik beviljas tillstånd. Detta stänger ute potentiellt lovande framtidsinnovationer och försvårar även för de ofta mindre entreprenörer och gröna teknikutvecklare som tar fram nya lösningar. Vi vill därför att länsstyrelsernas tillsynsuppdrag ändras i en riktning så att även ny och innovativ teknik ges bättre möjligheter till demonstration och genomförande, i första hand på mindre vattenreningsverk på landsbygden där investeringar i ny teknik ofta uteblir i vanliga fall.

5. Krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk, punkt 5 (C, MP)

av Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 21.

Ställningstagande

Ett område där reningsverken har stor potential att minska sin klimatpåverkan är kvävereningen. Där kan reningsverk både minska utsläpp av den klimatskadliga lustgasen och producera återvunnen kvävegödsel, som kan ersätta konventionell kvävegödsel, vilken nästan uteslutande tillverkas med fossil gas.

Flera delsteg i kvävereningsprocessen släpper ut växthusgasen lustgas, som per kilo ger hela 300 gånger så stor klimateffekt som koldioxid. I genomsnitt blir ca 2 procent av kvävet som renas bort lustgas, i en del processer blir så mycket som 10 procent lustgas, vilket kan innebära att lustgasutsläppen från kvävereningen kan vara ett reningsverks enskilt största klimatpåverkan.

För att maximera klimatnyttan av processförändringar i reningsverken är det viktigt att utsläppen av lustgas mäts. Vi vill därför utreda ett införande av krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening.

6. Tillsyn av minireningsverk, punkt 6 (L)

av Jakob Olofsgård (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 34.

Ställningstagande

Enligt uppgift från Havs- och vattenmyndigheten finns det i dag ungefär 691 000 små avloppsanläggningar i Sverige som har en vattentoalett ansluten, men som inte är kopplade till kommunala reningsverk. Avloppsanläggningar som är gamla eller inte fungerar bidrar till övergödningen av sjöar, vattendrag och kustvatten. Samtidigt är det rimligt att fastigheter på landsbygden och glesbygden har egna lokala avloppslösningar.

Många fastighetsägare kan känna oro för vilka skyldigheter de har, även när fastighetsägaren gör sitt yttersta för att anlägga lösningar som ska uppfylla kraven. Krav såväl som tekniska möjligheter förändras över tid. Det är fastighetsägaren som ska visa att anläggningen är rätt placerad, att den renar tillräckligt, att den inte stör vattentäkter, att den sköts och underhålls på rätt sätt och att den fungerar som avsett under drift.

Statens roll bör vara att underlätta för enskilda fastighetsägare – ofta ägare av småhus och fritidsfastigheter – att göra rätt.

Ansvarsfrågan om tillsyn av minireningsverk bör utredas. Lösningar och konsekvenser bör särskilt beakta förutsättningar för boende och företag på landsbygden som ofta saknar alternativ till kommunalt vatten och avlopp.

7. Påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk, punkt 7 (S, V, MP)

av Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), Elin Segerlind (V), Malin Larsson (S), Marlene Burwick (S), Markus Selin (S) och Suzanne Svensson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 16,

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 9 och

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 24.

Ställningstagande

Det övergripande målet med EU:s ramdirektiv för vatten och avloppsdirektivet är att uppnå en god miljöstatus för alla vatten samt skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten. Dessa direktiv har en avgörande betydelse för arbetet med att förbättra vattenkvaliteten i EU:s floder, sjöar och hav.

Samtidigt noterar vi att den s.k. Weserdomen har fått en stor inverkan på tillämpningen av det s.k. icke-försämringskravet i ramdirektivet för vatten. Kommissionen har aviserat sin avsikt att lägga fram ett förslag till revidering av EU:s avloppsdirektiv. Regeringen har ställt sig bakom detta initiativ och ett förslag väntas under 2022.

Att EU-lagstiftningen är samstämmig och utformas på ett sådant sätt att det fortsatt lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad i befintliga avloppsreningsverk i syfte att möta behovet från växande tätorter är något som vi anser viktigt. Vi välkomnar regeringens intention att aktivt verka för detta i de kommande förhandlingarna om EU:s avloppsdirektiv och anser därför att ett tillkännagivande i frågan nu inte är nödvändigt.

8. Föroreningar i grund- och ytvatten, punkt 8 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 34 i denna del.

Ställningstagande

Parallellt med förstärkta insatser för ökad kartläggning och nationella screening- och övervakningsprogram för att följa halter av kända föroreningar och upptäcka pågående hot, behövs ett förebyggande uppströmsarbete för att förhindra förorening av grund- och ytvatten. Detta arbete omfattar bl.a. skydd av vattentäkter, källspårning och bedömning av föroreningars spridningsvägar samt klimatets påverkan på dessa. För en effektiv miljöövervakning krävs en uppbyggnad och utveckling av de nationella datavärdena som i dagsläget har stora brister.

9. Screening av avloppsvatten, punkt 9 (SD)

av Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 18.

Ställningstagande

Kunskapsunderlaget om de kemikalier som flödar från våra samhällen är i dag bristfälligt. Detta försvårar arbetet med träffsäkra åtgärder. Vi anser därför att det vore önskvärt om Helcom kunde inleda arbetet med screening av avloppsvatten för att öka kunskapen om mindre kända kemiska föroreningar i vårt vatten.

10. Arbete på EU-nivå mot plaster i haven, punkt 10 (KD)

av Magnus Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 44.

Ställningstagande

Många miljöproblem är gränsöverskridande, däribland spridningen av skräp i haven. Plast i haven är ett mycket stort problem, och EU är en lämplig nivå att agera på mot problemet. Sverige bör verka inom EU för att förhindra spridning av skräp i haven. Plast skadar havets djur och skräpar ned stränderna.

11. Miljöövervakning för vattenförvaltningen, punkt 11 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 33, 34 i denna del och 36.

Ställningstagande

Miljöövervakningen i fråga om vattenförvaltning behöver förstärkas, och det behövs ytterligare strategisk samordning och bättre integrering med vattenförvaltningen för att bidra till målen om en hållbar vattenanvändning samt god vattenstatus.

Dagens övervaknings- och kontrollprogram behöver utvecklas så att de bättre kan fånga upp förekomst av potentiellt skadliga föroreningar och spegla vattenreningens effektivitet. Som exempelvis EU-kommissionen och Miljöövervakningsutredningen föreslår, bör miljöövervakningen förstärkas.

Det är oerhört angeläget att kunskapen ökar om den samlade föroreningsbelastningen i vattnet. Under senare år har en ny strategi utvecklats för att undersöka om vatten innehåller hälsofarliga ämnen. Satsningar behövs på s.k. effektbaserade analysmetoder, ett resultat av banbrytande svensk forskning, som i stället för att mäta halterna av olika kemikalier mäter hur giftiga de är sammantaget. Därmed kan man även komma åt cocktaileffekten.

Effektbaserade metoder skapar nya förutsättningar för att framöver kunna skärpa miljö- och vattenlagstiftningen, och för att nya miljö kvalitetsstandarder för ytvatten och dricksvatten kan sättas.

12. Översyn av ekodesigndirektivet, punkt 12 (M, KD)

av John Widegren (M), Magnus Oscarsson (KD), Marléne Lund Kopparklint (M) och Helena Storckenfeldt (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 20 och

2021/22:4217 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 58.

Ställningstagande

Ett stort problem är spridning av mikroplaster från tvättmaskiner. Vid tvätt av textil avges mikroplast främst genom slitage, men även genom nedbrytning. I Sverige har mikroplast från textila syntetfibrer som avges vid tvätt identifierats som den största utsläppskällan uppströms till kommunala avloppsreningsverk. EU:s ekodesigndirektiv ställer krav på teknisk livslängd, återvinning, reparerbarhet, vattenanvändning, utsläpp till miljön, informationskrav kring farliga ämnen m.m. Direktivet reglerar således standarden för tvättmaskiner.

Sverige bör vara pådrivande för att det uppdaterade förslaget till direktiv bidrar till att fasa ut fler av de mest energi- och resurskrävande produkterna samt åstadkomma gemensamma kriterier för att minska utsläppen av mikroplaster från både textiltvätt i hushåll och storskaliga tvätterier i privat och offentlig regi.

13. Krigsmateriel i känsliga vattendrag, punkt 13 (C, MP)

av Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 31.

Ställningstagande

I våra hav och kustnära områden finns det dessvärre en stor mängd gamla kemikalier och miljögifter i form av gamla tunnor, vrak och bottensediment i

anslutning till gamla industrier och fabriker. Vi vill se fler punktinsatser för sanering av avgränsade områden där insatsen gör nytta direkt och där resultatet är styrande. I många fall är miljögifterna flera årtionden gamla, och därför måste ansvarsfrågan och ägandeskapet tydliggöras juridiskt, vilket i förlängningen avgör hur insatserna ska finansieras.

Ett särskilt problem att undersöka och kartlägga är gammalt krigsmateriel som historiskt har dumpats i olika vattendrag och som riskerar att läcka ut gifter som är skadliga för både naturen och människor. När det rör sig om dricksvattentäkter som försörjer ett flertal kommuner eller regioner är det särskilt viktigt att utreda utsträckningen av dumpat krigsmateriel. Ett bra kunskapsunderlag är också en förutsättning för eventuella saneringsåtgärder i framtiden. Vi vill därför att lämplig myndighet på central nivå ges ett särskilt uppdrag att undersöka spridningen av gammal krigsmateriel i hav, sjöar och andra vattendrag.

14. Beräkning av utsläppsreduktion, punkt 14 (M, KD)

av John Widegren (M), Magnus Oscarsson (KD), Marléne Lund Kopparklint (M) och Helena Storckenfeldt (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 35.

Ställningstagande

Vi anser att vattenmyndigheternas metod för beräkning av utsläppsreduktion bör revideras ur ett miljömässigt och samhällsekonomiskt perspektiv. Enkelt uttryckt kan vattenmyndigheternas metod sägas utgå ifrån att en recipients miljötillstånd och de eventuella totala reduktionsbehoven fastställs, varpå reduktionsbördorna fördelas ut procentuellt på de berörda verksamheterna i avrinningsområdet. Det är något som kan slå hårt på verksamheter som sedermera söker tillstånd för att utöka sin verksamhet. Vattenmyndigheterna tar nämligen inte hänsyn till de reduktionsbeting som den tillståndssökande verksamheten redan har genomfört och inte heller vilken genomförbar åtgärdspotential som kan finnas kvar i den sökandes verksamhet och i övriga verksamheter som påverkar vattenförekomsten. Det medför att underlagen för att kunna bevilja undantag om mindre stränga kvalitetskrav för vissa vattenförekomster blir ofullständiga eller felaktiga.

Konsekvensen av detta förfarande framgår bl.a. i ett yttrande från Naturvårdsverket till mark- och miljödomstolen (NV-05818-20). I yttrandet

påtar Naturvårdsverket med hänvisning till den nämnda modellen bl.a.: ”Detta tillvägagångssätt indikerar att ingen hänsyn har tagits till om det är tekniskt möjligt eller samhällsekonomiskt rimligt att uppnå de åsatta reduktionsbetingen.”

Vi anser att den metod som vattenmyndigheterna använder snarast bör ses över och revideras ur ett miljömässigt och samhällsekonomiskt perspektiv. Viktigt är även att en ny metod särskilt beaktar eventuella effekter som tar hänsyn till Weserdomen. Sverige bör i mycket högre grad utnyttja de möjligheter som finns att välja en lägre – till Sveriges förutsättningar anpassad – ambitionsnivå för genomförandet. Det innebär inte att kvaliteten på svenskt vatten ska sänkas men att åtgärder ska prioriteras till de områden där de gör störst nytta.

15. Genomförande av vattendirektivet, punkt 15 (SD)

av Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 17 och
avslår motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37.2 och 46–48.

Ställningstagande

Problem med föroreningar i vatten kan inte enbart lösas genom bättre rening utan tillförseln av föroreningar måste begränsas och ansvaret på producenterna öka. Vi anser därför att Sverige bör fortsätta arbeta för en utvecklad kemikalielagstiftning inom EU, där en del av arbetet bör handla om att harmonisera EU:s kemikalielagstiftning med EU:s vatten- och havsmiljölagstiftning.

16. Genomförande av vattendirektivet, punkt 15 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkandena 37.2 och 46–48 samt
avslår motion
2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 17.

Ställningstagande

Kunskapen är fortfarande väldigt låg kring hur olika bekämpningsmedel samverkar i vattenmiljön. Samverkans effekter är i dag inte reglerade i lagstiftningen men blir alltmer uppmärksammade. Det finns ett uppenbart behov av att reglera användningen av flera växtskyddsmedel med samma verksamma ämne som används på samma fält. Sverige bör därför aktivt verka för att vattendirektivet ska beakta kombinationseffekter.

Vattendirektivets mål är sammanlänkade med arbetet för att nå de fyra miljömålen för vatten inom det svenska miljömålssystemet: målen Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt Grundvatten av god kvalitet. För att nå de nationella miljömålen och målet om god vattenstatus i alla vattenförekomster senast till 2027 måste takten i åtgärdsarbetet snabbas på.

Vidare bör Sverige verka för att EU:s lagstiftning om industriutsläpp samordnas bättre med vattendirektivet så att utsläppsrestriktionerna bättre bidrar till att fler vattenmiljöer uppnår god kvalitet. EU:s kemikalie-, produkt- och avfallslagstiftningar måste samordnas bättre för att styra mot giftfria och resurseffektiva kretslopp.

Sverige inte ska sträva efter att göra ett maximalt antal undantag för kraftigt modifierade vatten i jordbruksområden. Omfattande åtgärder för minskat läckage av näringsämnen och urlakning av farliga bekämpningsmedel behövs inom det svenska jordbruket, inkluderat de mest produktiva jordbruksområdena, för att kunna nå våra svenska miljömål för vattenresurserna samt bidra till vattendirektivets mål.

17. System för utsläppshandel av fosfor och kväve i Östersjön, punkt 16 (C, KD)

av Kristina Yngwe (C), Magnus Oscarsson (KD) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 28 och
2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 30.

Ställningstagande

Problemet med övergödning i Östersjön är inte begränsat till Sveriges utsläpp. Samtliga Östersjöländer måste ta ett större ansvar och få ned de övergödande utsläppen.

Havs- och Vattenmyndigheten presenterade 2020 en utredning om förutsättningarna för införande av ett system med överlåtbara utsläppsrätter för kväve och fosfor i Östersjön. Utredningens genomförande försvårades av pandemin men man fann också stora svårigheter att sjösätta ett sådant förslag före 2027 då god status enligt miljömålet Ingen övergödning redan ska vara uppnådd. EU:s vattendirektiv förväntas också ha stor påverkan på förutsättningarna för utformningen av ett handelssystem. Vidare identifierade myndigheten ett antal nyckelfrågor för vidare utredning som förutsättning för att utforma ett handelssystem, bl.a. typ av system, reduktionsmål, deltagare, uppskattningen av åtgärdeffekter och revision av befintliga styrmedel.

Vi anser att utredningsarbetet bör fortsätta, och vi vill att ett system för handel med utsläppsrätter ska utvecklas som innebär att länderna runt Östersjön måste betala för att få släppa ut övergödande ämnen, i synnerhet kväve och fosfor.

18. Insatser mot övergödning, punkt 17 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 49 i denna del.

Ställningstagande

Övergödning är ett utbrett problem, framför allt i Götaland och Svealand. Omkring 2 300 sjöar, kustvatten och vattendrag har i dag sämre än god status på grund av övergödning. Åtgärdstakten behöver öka för att vattenkvaliteten ska kunna öka, och en nationell plan mot övergödning måste antas.

I dagsläget riktar sig de flesta åtgärder mot att hantera läckaget av näringsämnen från jordbruksmark, vilket är oerhört viktigt. Men åtgärderna angriper inte ursprungsproblemet, nämligen riskerna med alltför hög tillförsel av näringsämnen. De frivilliga åtagandena har varit framgångsrika i Sverige men bygger på ett intresse från lantbrukaren och att åtgärderna är lönsamma. Frivilliga åtgärder behöver därför förstärkas med politiska styrmedel.

19. Översyn av LEVA-projektet, punkt 18 (M, C, KD, MP)

av Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP), John Widegren (M), Magnus Oscarsson (KD), Ulrika Heie (C), Marléne Lund Kopparklint (M) och Helena Storckenfeldt (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 26.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör se över hur åtgärdsarbetet mot övergödning genom LEVA-projektet (Lokalt engagemang för vatten) kan förstärkas och utvecklas. Under de senaste åren har det visat sig vara en mycket framgångsrik åtgärdsform som bedöms ha potential att en gång för alla åtgärda jordbrukets roll i övergödningens problematiken. Såväl Miljömålsberedningen som Utredningen om stärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning (SOU 2020:10) har lyft upp LEVA som en välfungerande arbetsmodell.

Särskilt viktigt är att säkerställa en långsiktighet eftersom det troligen kan ta uppemot 10–15 år innan problemet är helt åtgärdat. Samtidigt har programmet levererat resultat som inga andra åtgärder mot övergödning har gjort tidigare. Att öka antalet lokala åtgärdssamordnare runtom i landet samt skapa en central nationell stödfunktion på Havs- och vattenmyndigheten anser vi vara en viktig satsning.

20. Permanenta åtgärdssamordnare, punkt 19 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 56.

Ställningstagande

Avgörande för att våra samhällen ska göras mer motståndskraftiga mot klimatförändringen är att hela landskapets vattenhållande förmåga stärks. Naturmarker bidrar till både vattenrening och grundvattenbildning. Skog reglerar också mängden vatten som strömmar till i sjöar och vattendrag nedströms. Avverkning kan leda till dramatiskt ökade vattenflöden och ökade risker för ras, skred och översvämningar i avrinningsområdet, och hota bebyggelse, infrastruktur och åkermark. Bestämmelserna kring avvattnings av skogsmark bör skärpas. Det behövs en ökad medvetenhet om skogens vatten i skogspolitiken.

Satsningar på våtmarker bör fortsätta, exempelvis genom att satsningen på åtgärdssamordnare för lokala vattenvårdsprojekt görs permanent.

21. Nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring, punkt 20 (M, C, V, MP)

av Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP), John Widegren (M), Elin Segerlind (V), Ulrika Heie (C), Marléne Lund Kopparklint (M) och Helena Storckenfeldt (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) yrkande 29,

2021/22:3431 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 39,

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 20 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 49 i denna del.

Ställningstagande

I dagsläget finns det en stor del av näringsämnen såsom kväve och fosfor i avloppen i våra tätorter som potentiellt skulle kunna återföras till livsmedelsproduktionen. Att de inte återförs är varken hållbart eller cirkulärt. Att öka utvinningen och återföringen av näringsämnen ur avloppsslam är en av många åtgärder som kan främja omställningen till en cirkulär bioekonomi. En utgångspunkt för detta arbete skulle kunna vara att sätta ett långsiktigt mål för fosfor- och kväveåterföring och cirkulation av andra näringsämnen från reningsverken.

Det skulle även kunna bidra i arbetet mot övergödning. I sitt betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) bedömer Miljömålsberedningen att åtgärder för att komma till rätta med effekterna av övergödning vid kust och hav även fortsättningsvis kommer att vara ett av de huvudsakliga

insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus, dvs. nå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgårdar. Åtgärder för att minska övergödningen bidrar till att Östersjön blir mer motståndskraftig mot klimatförändringar.

I sitt betänkande föreslår Miljömålsberedningen ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Målet innebär att till 2030 genom förbättrad resurshushållning öka återföringen av använt fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen.

I syfte att skapa en cirkulär bioekonomi och som en åtgärd mot övergödningen i våra vatten och hav anser vi att regeringen bör införa ett nationellt mål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen.

22. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (M)

av John Widegren (M), Marléne Lund Kopparklint (M) och Helena Storckenfeldt (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14 och avslår motionerna

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 25,

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 16 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 30.

Ställningstagande

Att värna och etablera nya våtmarker är av stor vikt för att gynna biologisk mångfald och för att minska övergödning. I synnerhet hjälper det till att rena bort kväve men det bidrar också till inlagring av grundvatten. Vi anser att arbetet för att motverka övergödning ska fortsätta och att fler våtmarker ska anläggas.

23. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (C)

av Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 25 och
avslår motionerna

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 16 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 30.

Ställningstagande

För att stärka åtgärdsarbetet på lokal nivå vill vi se utökade satsningar på våtmarker och vattendammar för att öka retentionen av näring i landskapet. Det är positivt att andelen våtmarker har stabiliserats i Sverige i den mån att de inte längre försvinner helt, men deras ekosystemtjänster når ändå inte upp till sin tänkta potential och gör för lite för att förebygga övergödningen i sjöar och hav. För att dra mesta möjliga nytta av våtmarker och dammar krävs det att vi aktivt vårdar och restaurerar de redan befintliga, men också att vi förstärker arbetet med att anlägga nya områden. Välmående våtmarker ökar inte bara näringsretentionen, utan bidrar starkt till den lokala artrikedomen i form av insekter och fåglar. Vi ser därför positivt på att använda bidraget till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) som ett styrmedel för att komma åt detta problem. LOVA-bidraget infördes av den tidigare alliansregeringen och har varit en effektiv och långsiktig stödform. I framtiden vill vi att LOVA-bidraget fortsätter utvecklas, men att det görs utökade satsningar på att koppla utbetalningar till tydliga resultat genom mer uppföljning och utvärdering.

24. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (L)

av Jakob Olofsgård (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 16 och
avslår motionerna

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 25 och

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 30.

Ställningstagande

En stor andel av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och odling. I södra Sverige är i princip all tidigare våtmark utdikad. Ur klimatsynpunkt är detta en stor förlust eftersom våtmarkerna har en viktig roll i att minska övergödningen och binda in kol och på så sätt minska utsläppen av växthusgaser. Många växter och djur är beroende av våtmarker. Många av Sveriges rödlistade arter förekommer i våtmarker.

Odlings- och skogslandskapet är i dag starkt påverkat av utdikningar. Utan våtmarker har landskapet en dålig motståndskraft mot för svår torka. Våtmarkernas och vattendragens förmåga att fördröja vatten i landskapet fyller en viktig funktion under torka. Regn och annat vatten tar sig långsammare till havet, och vattenmängderna blir bättre fördelade. Genom att möjliggöra för vatten att stanna kvar längre i landskapet kan mer vatten bidra till ökat grundvatten. Att kunna restaurera eller anlägga våtmarker på sin egen fastighet är ett sätt att öka tillgången på vatten i landskapet. Våtmarken kan påverka lokalklimatet så att det inte blir lika varmt, vilket kan minska antalet dagar med torka. Stora våtmarker kan fungera som brandgata. Restaurering av dikad torvmark bidrar rätt utförd till att avgången av klimatgaser från marken minskar. Den minskar också risken för bränder och spridningen vid en brand.

Sammanfattningsvis finns det varierande och mångfasetterade skäl att återställa våtmarker. Det handlar om att skapa vattenreserver, hantera dagvatten och kraftiga regn, skapa förebyggande åtgärder mot bränder och gynna det lokala klimatet vid höga temperaturer. Men det handlar också om att hindra avgången av klimatgaser och om att stoppa övergödningen av haven. Arbetet med att återställa våtmarker behöver skyndas på. Markägare ska ha rätt till ersättning för skogs- och åkermark som på detta sätt görs obrukbar. All återvätning ska vara frivillig för markägarna. Det behövs informationsinsatser till markägare för att öka intresset.

25. Anläggande av våtmarker, punkt 21 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 30 och avslår motionerna

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 25 och

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L) yrkande 16.

Ställningstagande

Avgörande för att våra samhällen ska göras mer motståndskraftiga mot klimatförändringen är att hela landskapets vattenhållande förmåga stärks.

Naturmarker bidrar till både vattenrening och grundvattenbildning. Skog reglerar också mängden vatten som strömmar till i sjöar och vattendrag nedströms. Avverkning kan leda till dramatiskt ökade vattenflöden och ökade risker för ras, skred och översvämningar i avrinningsområdet, och hota bebyggelse, infrastruktur och åkermark. Bestämmelserna kring avvattning av skogsmark bör skärpas. Det behövs en ökad medvetenhet om skogens vatten i skogspolitiken.

Satsningar på våtmarker bör fortsätta, exempelvis genom lokala vattenvårdsprojekt och att satsningen på åtgärdssamordnare för lokala vattenvårdsprojekt görs permanenta. Återskapande av våtmarker syftar till att öka näringsretentionen, minska riskerna vid långvarig torka och stärka den biologiska mångfalden.

26. Internationellt havsavtal, punkt 23 (MP)

av Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2021/22:3406 av Elisabeth Falkhaven och Emma Hult (båda MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Haven är alltings moder. Friska levande hav är helt avgörande för en väl fungerande planet och oss människor. Livet började en gång i haven och livet kommer alltid att vara beroende av haven. De täcker två tredjedelar av planetens yta, och vartannat andetag vi tar kommer från syre producerat i haven.

Haven och livet i haven behöver våra röster, de har inga egna. I dag finns många olika hot mot livet i haven där klimatförändringarna, miljöföroreningar, ljudföroreningar och utfiskningen är några av de viktigaste. Världssamfundet behöver att arbeta fram ett internationellt havsavtal, likt Parisavtalet, med mål inom olika områden som är viktiga för friska och välfungerande hav och som vi tillsammans tar på oss ansvar för att arbeta för att uppnå.

27. Kompetens om bottenkartering, punkt 24 (C)

av Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

Att rusta upp va-systemen till en modern och robust standard och vidta vattensparande åtgärder i hushållen kommer att öka i betydelse i takt med att klimatförändringarna förvärras och ger kraftigare effekter i form av torka, översvämningar och oförutsägbart väder. I tider av kris behövs en god och hög beredskap, inte minst i jordbruket som är beroende av en säker tillgång till rent vatten. Grundvattennivåer, som på senare år har varit mycket låga sommartid, måste långsiktigt höjas. Det är av stor vikt att bottenkartering blir en viktigare del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige och att den kompetensen finns hos tillsynsmyndigheterna. Aktuell teknisk kunskap och kompetens är en förutsättning för att kunna bedriva detta arbete och vi vill se att åtgärder vidtas för att säkerställa detta.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (M)

John Widegren (M), Marléne Lund Kopparklint (M) och Helena Storckenfeldt (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. När det gäller vårt partis förslag hänvisar vi till våra aktuella kommittémotioner. Vi vidhåller de synpunkter vi har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (SD)

Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. När det gäller vårt partis förslag hänvisar vi till våra aktuella kommittémotioner. Vi vidhåller de synpunkter vi har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (C)

Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. När det gäller vårt partis förslag hänvisar vi till våra aktuella kommittémotioner. Vi vidhåller de synpunkter vi har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (V)

Elin Segerlind (V) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. När det gäller mitt partis förslag hänvisar jag till vår aktuella partimotion. Jag vidhåller de synpunkter vi har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (KD)

Magnus Oscarsson (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. När det gäller mitt partis förslag hänvisar jag till våra aktuella kommittémotioner. Jag vidhåller de synpunkter vi har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

6. Motioner som bereds förenklat, punkt 25 (L)

Jakob Olofsgård (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. När det gäller mitt partis förslag hänvisar jag till våra aktuella kommittémotioner. Jag vidhåller de synpunkter vi har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:166 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade krav på kommunernas dokumentation vid underkännande av enskilt avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:272 av Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att uppmuntra bottentvätt och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:652 av Alexander Christiansson och Runar Filper (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vad de enskilda avloppen har för miljöpåverkan i relation till att byta ut de befintliga enskilda avloppen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge fastighetsägare möjlighet att avstå från utbyte av befintliga enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:972 av Mats Wiking och Paula Holmqvist (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om haven och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1328 av Patrik Engström m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga behovet av ett samlat ansvar för vattenpolitiken och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1605 av Helena Lindahl och Peter Helander (båda C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avsteg från gällande regler ska kunna göras om en avloppsanläggning ligger i ett område där miljöpåverkan är lägre och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1670 av Johan Hultberg (M):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt fatta beslut om havsplanen för Västerhavet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1671 av Johan Hultberg (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av implementeringen av EU:s ramdirektiv för vatten och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1731 av Niklas Wykman (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att prioritera och stärka arbetet mot övergödning i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:1769 av Elin Gustafsson (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över hur det nationella och lokala ansvaret för vattenvården kan stärkas i enlighet med uppsatta miljömål och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2200 av Jörgen Berglund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemen med gifttunnorna i Bottenhavet och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2303 av Nina Lundström (L):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om EU:s vattendirektiv och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2328 av Malin Danielsson m.fl. (L):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försiktighetsprincipen och om att havet ska förvaltas långsiktigt hållbart för att värna hållbar utveckling i Stockholmsregionen och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2439 av Ida Drougge (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av fler platser för toatömning i skärgården och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2454 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattendirektivet och dess förslag till åtgärder måste präglas av kostnadseffektiva åtgärder och en balans mellan god vattenmiljö och ett hållbart, konkurrenskraftigt jord- och skogsbruk samt bevarande av kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet för avgörande av åtgärder under vattendirektivet måste revideras och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2460 av Runar Filper m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattendirektivet och dess förslag till åtgärder måste präglas av kostnadseffektivitet och en balans mellan god vattenmiljö och ett hållbart, konkurrenskraftigt jord- och skogsbruk samt bevarande av kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet för avgörande av åtgärder under vattendirektivet måste revideras och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2461 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med att återställa Östersjön mot bakgrund av de senaste decenniernas hårda miljöbelastning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strukturkalkning bör lyftas fram som en åtgärd som underlättar upptag av näringsämnen för att minska läckage från jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inom ramen för Helcom, Helsingforskommissionen, arbeta för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statligt stöd även bör kunna utgå till dränering i samband med strukturkalkning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behoven av ökade forskningsinsatser för att finna effektiva metoder att minska näringstillförseln från jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det krävs en helhetsstrategi i arbetet för att reducera problemen med plast i marin miljö och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fokus i forskning rörande mikroplaster bör riktas mot de minsta plastpartiklarna, av nanostorlek, och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att justera EU:s vattendirektiv och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att harmonisera kemikalielagstiftningen och EU:s vatten- och havsmiljölagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om screeningkampanjer av avloppsvatten och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2649 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av hur man kan tillåta mer flexibla avloppslösningar på landsbygden och i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2731 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av hur stor den totala miljönyttan verkligen är av att installera nya enskilda avlopp i vissa områden på landsbygden och i ren glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommunerna ännu större möjligheter att ge fler dispenser för utbyggnad av enskilda avlopp på landsbygden och i glesbygden och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2750 av Sten Bergheden (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att till fullo utnyttja de möjligheter som finns enligt EU-rätten att klassa vatten som kraftigt modifierat vatten och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3225 av Ola Johansson m.fl. (C):

48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverken för åtgärder i enskilda avlopp bör ses över för att skapa större flexibilitet och ett större fokus på miljönyttan och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3279 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning och svenska landsbygdsprogrammet samordnas

så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringsämnestillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3406 av Elisabeth Falkhaven och Emma Hult (båda MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att arbeta för att ett havsavtal, likt Parisavtalet, kommer till stånd och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3431 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett långsiktigt nationellt mål för fosfor- och kväveåterföring och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3433 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta krafttag för att minska förekomsten av kemiska föroreningar, läkemedelsrester och mikroplaster i våra vatten- och avloppstekniska kretslopp och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska se över en standardiserad metodik för provtagning, provberedning eller analys av mikroplast i våra vatten- och avloppstekniska kretslopp och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att EU:s kommande revidering av ekodesigndirektivet omfattar gemensamma kriterier för att minska utsläppen av mikroplaster från både textiltvätt i hushåll och storskaliga tvätterier i privat och offentlig regi och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3435 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att olika miljömyndigheter ska samarbeta mer samt samordna och samverka kring insamling och hantering av verksamhets- och forskningsdata och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera bland de överlappande och ibland motstridiga mål som rör den akvatiska miljön och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör driva på samarbetet inom Helcom och Ospar för att skärpa och förbättra skyddet av den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för sanktioner om stater som samverkar i EU:s Östersjöstrategi vidtar planerade och förorenande utsläpp och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den s.k. Weserdomen och dess konsekvenser för tolkningen av ramdirektivet för vatten och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU i ramdirektivet för vatten slopar principen om att ”sämst styr” och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för att kostnaderna för att ta hand om marint skräp längs den svenska kusten ska fördelas rättvist på samtliga berörda medlemsstater och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka i FN för ett dekret om att snarast få stopp på den marina nedskräpningen av de tyngst belastade floderna i Asien och Afrika och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att anlägga fler våtmarker i landskapet och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska uppdra åt Havs- och vattenmyndigheten att utarbeta vägledning och prioriteringar av arbetet med förorenade områden i vatten och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av skärpta krav då det gäller riskbedömning av kombinationseffekter av substanser i avloppsvatten och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kostnaden för att åtgärda enskilda avlopp måste vara skäligen och stå i rimlig proportion till miljövinsten och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ambitionerna i genomförandet av vattendirektivet ska anpassas till svenska förhållanden, organiseras mer effektivt och i högre grad nyttja de undantag som är möjliga och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vattenmyndigheternas metod för beräkning av utsläppsreduktion bör revideras ur ett miljömässigt och samhällsekonomiskt perspektiv och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3542 av Lars Beckman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast åtgärda situationen med de 23 000 gifttunnor som är utspridda mellan Sundsvall och Gotland och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3653 av Niels Paarup-Petersen (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att sanera Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3681 av Magnus Ek m.fl. (C):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka arbetet med läkemedelspåverkan på hav, sjöar och andra vattendrag och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder så att avancerad reningsteknik finns tillgänglig på fler vattenreningsverk och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att innovativ och ny reningsteknik ska kunna användas på mindre vattenreningsverk och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att god teknisk kunskap och kompetens om bottenkartering bör finnas på berörda myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt etappmål för återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktion införs och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverken för åtgärder i enskilda avlopp bör ses över för att skapa större flexibilitet och ett större fokus på miljönyttan och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en revidering av EU:s avloppsdirektiv som möjliggör utbyggnader av svenska reningsverk som använder modern reningsteknik och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur lokala satsningar på anläggandet och återvätningen av våtmarker och vattendammar i syfte att öka näringsretentionen i landskapet kan utökas och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur åtgärdsarbetet mot övergödning genom LEVA-programmet kan förstärkas och utvecklas och tillkännager detta för regeringen.

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja samverkansformer mellan kommuner som delar avrinningsområden med högt näringsläckage och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det regionala samarbetet för att förebygga övergödning av Östersjön bör effektiviseras och stärkas genom att ett system med utsläppshandel införs och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utföra fler punktinsatser för sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter bör få i uppdrag att undersöka spridningen av historiskt dumpat krigsmateriel i känsliga vattendrag och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3708 av Carl-Oskar Bohlin m.fl. (M):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kostnaden för att åtgärda enskilda avlopp måste vara skäligen och stå i rimlig proportion till den miljövinst som uppnås och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3880 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fortsatt utveckling av hållbara gödningsmetoder och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3881 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta utredningsarbetet för införandet av ett utsläppshandelssystem för fosfor och kväve och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samarbete mellan Östersjöns kuststater och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra ansvaret för läckande vrak och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka inom EU för att förhindra spridning av skräp i haven och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte reningsverken är kapabla till i nuvarande processer och tillkännager detta för regeringen.

49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de viten som åläggs för brister i enskilda avlopp ska tillfalla kommunen i stället för staten och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljökraven på enskilda avlopp bör regleras genom en förordning och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om subventionering av statliga lånegarantier till fastighetsägare med begränsad ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om funktionskontroll av enskilda avlopp 12–24 månader efter installation och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3981 av Jakob Olofsgård m.fl. (L):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undantagen från vattenförvaltningslagstiftningen även fortsatt ska användas restriktivt och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skynda på arbetet med att restaurera och nyanlägga våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hinder för vasskörd och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3982 av Jakob Olofsgård m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att havet ska förvaltas långsiktigt hållbart och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning inriktad på att hitta lösningar för att syresätta döda havsbottnar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat samarbete mellan Östersjöländerna för att minska övergödningen i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav som ställs på små avlopp måste vara rimliga i förhållande till nyttan för hälsan och miljön och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statens roll för att underlätta för enskilda fastighetsägare med enskilda avlopp att göra rätt och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvarsfrågan för tillsyn av minireningsverk behöver utredas och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4062 av Maria Gardfjell m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en långsiktig nationell strategi för hantering av vattenresursen och stärka den politiska styrningen av en hållbar vattenförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella strategin för hantering av vattenresursen och hållbar vattenförsörjning ska konkretiseras och att arbetssättet ska inkludera en bred dialog med relevanta samhällsaktörer, samt att regeringens initiativ Fossilfritt Sverige kan utgöra en inspirationskälla, och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en generell vattenförvaltningsavgift för allt uttag utanför de ledningsbundna vatten- och avloppsnäten bör utredas i syfte att skapa dels bättre incitament för hushållning med vattenresurser och en mer effektiv vattenanvändning, dels skydd av vattenkvaliteten och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intäkterna från vattenförvaltningsavgiften bör kunna användas för investeringar i förbättringsåtgärder för våtmarker eller utökad flora- och faunavård, och att intäkterna kan komplettera den kommunala vattentaxans bidrag till finansieringen av långsiktiga åtaganden i vattenförvaltningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att understödja den vattenhållande förmågan i hela landskapet genom fortsatta satsningar på våtmarker i syfte att öka näringsretention, minska riskerna vid långvarig torra och stärka den biologiska mångfalden och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljöövervakningen med avseende på vattenförvaltningen behöver stärkas exempelvis genom att skärpa tillsynen av dricksvattentäkter, för att på ett tidigare stadium upptäcka föroreningar i vattnet, och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppströmsarbetet för att förhindra förorening av grund- och ytvatten behöver öka genom exempelvis insatser för att leda dagvatten och avloppsvatten i separata ledningar och att dagens övervaknings- och kontrollprogram bör utvecklas med nya effektbaserade analysmetoder samt insatser för ökad källspårning och bedömning av föroreningarnas spridningsvägar och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en analys bör genomföras kring möjligheterna att använda avancerade analysmetoder som exempelvis effektbaserade metoder för att möjliggöra en nödvändig uppdatering av miljö- och vattenlagstiftningen och om att nya miljö kvalitetsstandarder för

sötvattensresursen bör införas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

- 37.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att risker med kombinationseffekter av kemikalier, såsom växtskyddsmedel, måste regleras i lagstiftningen, eftersom man i ett dricksvattenprov ofta kan hitta flera olika substanser där alla kan vara under respektive gränsvärde men sammantaget ha en hälsopåverkande effekt, och att Sverige aktivt bör verka för att vattendirektivet ska beakta kombinationseffekter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att Sverige aktivt bör verka för att vattendirektivet ska beakta kombinationseffekter

40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera om ett forsknings- och kompetenscentrum för kemiska risker i fråga om vattenresursfrågor ska inrättas i likhet med Kompetenscentrum för läkemedel i miljön som regeringen redan inrättat, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka takten betydligt i åtgärdsarbetet för att nå vattendirektivets mål 2027 om god ekologisk och kemisk status och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att EU:s lagstiftning om industriutsläpp samordnas bättre med vattendirektivet så att utsläppsrestriktionerna bättre bidrar till att fler vattenmiljöer uppnår god kvalitet, och att EU:s kemikalie-, produkt- och avfallslagstiftningar samordnas bättre för att styra mot giftfria och resurseffektiva kretslopp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska sträva efter att göra maximalt antal undantag för kraftigt modifierade vatten i jordbruksområden och att omfattande åtgärder för minskat läckage av näringsämnen och urlakning av farliga bekämpningsmedel behövs inom det svenska jordbruket inkluderat de mest produktiva jordbruksområdena för att de ska kunna bidra till att nå våra svenska miljömål för vattenresurserna samt bidra till att vattendirektivets mål nås, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att insatserna mot övergödning måste öka för att vattenkvaliteten ska kunna förbättras, en nationell plan mot övergödning måste antas och nya etappmål för återföring av fosfor och kväve bör införas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permanenta satsningen på fler åtgärdssamordnare för att få till stånd

flera lokala vattenvårdsprojekt (inom LOVA) och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4217 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekodesign och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motioner som bereds förenklat**

Motion	Motionärer	Yrkanden
25. Motioner som bereds förenklat		
2021/22:166	Jan Ericson (M)	
2021/22:272	Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda 1 SD)	
2021/22:652	Alexander Christiansson och Runar Filper 1 och 2 (båda SD)	
2021/22:972	Mats Wiking och Paula Holmqvist (båda S)	
2021/22:1605	Helena Lindahl och Peter Helander (båda C)	2
2021/22:1671	Johan Hultberg (M)	4
2021/22:1731	Niklas Wykman (M)	3
2021/22:2200	Jörgen Berglund (M)	
2021/22:2303	Nina Lundström (L)	3
2021/22:2328	Malin Danielsson m.fl. (L)	4
2021/22:2439	Ida Drougge (M)	
2021/22:2454	Staffan Eklöf m.fl. (SD)	60 och 61
2021/22:2460	Runar Filper m.fl. (SD)	10 och 11
2021/22:2461	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	1, 2, 4–6, 12 och 13
2021/22:2649	Sten Bergheden (M)	
2021/22:2731	Sten Bergheden (M)	1 och 2
2021/22:2750	Sten Bergheden (M)	2
2021/22:3225	Ola Johansson m.fl. (C)	48
2021/22:3279	Nooshi Dadgostar m.fl. (V)	28
2021/22:3433	Jessica Rosencrantz m.fl. (M)	4 och 13
2021/22:3435	Jessica Rosencrantz m.fl. (M)	1, 2, 5, 6, 10–12, 17, 23, 32 och 34
2021/22:3542	Lars Beckman (M)	
2021/22:3653	Niels Paarup-Petersen (C)	
2021/22:3681	Magnus Ek m.fl. (C)	10, 12, 22, 27 och 29
2021/22:3708	Carl-Oskar Bohlin m.fl. (M)	24
2021/22:3880	Magnus Oscarsson m.fl. (KD)	46

2021/22:3881	Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD)	31, 42, 48, 49 och 56–58
2021/22:3981	Jakob Olofsgård m.fl. (L)	14 och 21
2021/22:3982	Jakob Olofsgård m.fl. (L)	1–3, 32 och 33